

Редакційна колегія:

СЕНИЦЬ П.М. (голова)

БОНДАР В.О.

ВОРОНОВА Л.В.

ГАЙДАР Є.Т.

ГЕЄЦЬ В.М.

ГРЕБЕНИК Н.І.

ГРУШКО В.І.

ДОМБРОВСЬКИ Марек

ІЛАРІОНОВ А.М.

КАНДИБКА О.М.

КІРЕЄВ О.І.

КРАВЕЦЬ В.М.

КРОТЮК В.Л.

ЛИСИЦЬКИЙ В.І.

МАТВІЄНКО В.П.

МОРОЗ А.М.

ОСАДЕЦЬ С.С.

ПАТРИКАЦЬ Л.М.

(зав. редакцією — головний редактор)

РАЄВСЬКИЙ К.Є.

САВЛУК М.І.

СТЕПАНЕНКО А.І.

ФЕДОСОВ В.М.

ЧЕРНИК І.П.

ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією
періодичних видань НБУ

Головний редактор

ПАТРИКАЦЬ Л.М.

Заступник головного редактора

КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики

Редактор відділу **ПАПУША А.В.**Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків
та інформаційно-програмного забезпеченняРедактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**

Відділ валютного регулювання

та міжнародних банківських зв'язків

Редактор відділу **БАКУН О.В.**Відділ економіки, законодавчого
забезпечення, банківського нагляду
та комерційних банківГоловний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**

Відділ реклами і розповсюдження

Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**

Літературні редактори

КУХАРЧУК М.В., ШАПОВАЛОВА І.Ф.Дизайнер **СЕРЬОДКІН В.К.**

Коректори

СІЛЬВЕРСТОВА А.І., ГОРБАНЬ Н.В.Оператор **ЛИТВИНОВА Н.В.**Фотокореспондент **НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.**Черговий редактор **БАКУН О.В.****Адреса редакції:**

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна

тел./факс: (044) 264-96-25

тел.: (044) 267-39-44

E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України

09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Журнал рекомендовано до друку

вченою радою Київського національного

економічного університету

Передплатний індекс "Вісника НБУ"

та додатка "Законодавчі і нормативні акти

з банківської діяльності" 74132

Дизайн**Редакція періодичних видань НБУ****Кольороподіл і друк****Інженерно-технічний центр НБУ**

Формат 60 × 90 / 8. Друк офсетний.

Умовн. друк арк. 8.0. Умовн. фарбовідб. 114.4.

Обл.-вид. арк. 2.86

При передруку матеріалів, опублікованих у

журналі, посилення на "Вісник Національного

банку України" обов'язкове. Редакція може

публікувати матеріали в порядку обговорення,

не поділяючи думку автора. Відповідальність

за точність викладених фактів несе автор.

Редакція не несе відповідальності

за зміст рекламних матеріалів.

© Вісник Національного банку України, 2000

Вісник

6 / 2000

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України

Видається з березня 1995 року

№ 6 (52) ♦ Червень 2000

Номер підписано до друку редакцією
періодичних видань НБУ 23.05.2000 р.

Зміст

МАКРОЕКОНОМІКА

Н.Гребеник Головна мета — стабільність національної валюти.....	2
Основні засади грошово-кредитної політики на 2000 рік	3
С.Боровик Угоди про уникнення подвійного оподаткування — запорука стабільності іноземних інвестицій.....	5

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

В.Зінченко Підсумки діяльності комерційних банків України за I квартал 2000 року	8
Структура активів комерційних банків України за станом на 01.04.2000 р.....	14
Структура зобов'язань комерційних банків України за станом на 01.04.2000 р.....	18
Структура капіталу комерційних банків України за станом на 01.04.2000 р.....	22
О.Сугоняко, В.Кампо, А.Жуков Конституція і розвиток банківської діяльності: актуальні правові проблеми	26
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 1 квітня по 1 травня 2000 р.	29

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

В.Терпило Українській колекційній монеті — п'ять років	33
Про введення в обіг ювілейної монети "55 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941—1945 років"	35
Про введення в обіг пам'ятних монет "Потрійний стрибок" та "Паралельні бруси".....	35
Нейзильберовий ювілей	36

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

О.Береславська Складові та механізми стабілізації.....	37
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за квітень 2000 року)	40
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за квітень 2000 року)	42

ВETERАНИ

М.В'юнсковський цей день ви наближали, як могли.....	42
--	----

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

А.Яценко Проект Закону "Про кредитні спілки": чи не породимо нові "трасти"?	43
С.Геворгян Перспективи створення в Україні клірингової установи щодо операцій із ф'ючерсами та опціонами.....	44
Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у квітні 2000 р.....	48
М.Селехман Визначення параметрів лізингових угод.....	49
Ю.Деревський, О.Радіоненко, М.Селехман Ефективність лізингу сіськогосподарської техніки в сучасних умовах	51

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Д.Шкудун Імітаційне моделювання роботи розрахункових палат.....	52
--	----

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

Л.Ходирева Банкірам XXI століття — високий рівень професійної підготовки	54
---	----

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ: НОВІ ІНСТРУМЕНТИ

О.Махаєва Основні принципи для системно важливих платіжних систем	56
І.Дорошенко Впровадження розрахунків у євро міжнародними платіжними системами	59

НОВІ КНИГИ

С.Нестеренко Вузивська економічна книга	61
Т.Добко Пропонує найбільша книгозбірня України.....	62

Головна мета — стабільність національної валюти

**Наталія
Гребеник**

Директор департаменту монетарної політики
Національного банку України

Згідно зі статтею 9 Закону “Про Національний банк України” Рада НБУ відповідно до загальнодержавної програми економічного розвитку та основних параметрів економічного й соціального розвитку України розробляє та вносить до 15 вересня на розгляд Верховної Ради “Основні засади грошово-кредитної політики”, здійснює контроль за їх виконанням.

Під час формування Ради Національного банку України її функції щодо грошово-кредитної політики виконує Правління НБУ.

Оскільки Раду Національного банку України ще не сформовано, 15 вересня 1999 року проект “Основних засад грошово-кредитної політики на 2000 рік” було розглянуто і схвалено Правлінням Національного банку України (постанова № 457). Зазначеною постановою відповідним департаментам НБУ доручено після прийняття Верховною Радою Закону України “Про Державний бюджет на 2000 рік” доопрацювати проект “Основних засад” і в разі потреби внести до нього відповідні зміни та подати на затвердження Правлінню Національного банку.

Доопрацьований і уточнений (з урахуванням прийнятого Закону України “Про Державний бюджет України на 2000 рік” та ситуації на грошово-кредитному ринку в I кварталі нинішнього року) проект “Основних засад грошово-кредитної політики на 2000 рік” затверджено Правлінням НБУ 14 квітня 2000 року (постанова № 145).

Аналізуючи ключові аспекти документа, слід передусім зазначити, що грошово-кредитна політика Національного банку України у 2000 році буде виваженою і послідовною; вона базуватиметься на кращому досвіді попередніх років. Зокрема, й надалі застосовуватимуться перевірені часом і реальною практикою основні принципи та механізми монетарної політики НБУ.

У зв'язку з відсутністю реального фондового ринку державних цінних паперів — одного з основних інструментів регулювання грошових потоків — уп-

равління грошово-кредитним ринком передбачається здійснювати за допомогою більш інтенсивного використання нормативу обов'язкових резервів для комерційних банків, депозитного сертифіката НБУ, відповідної процентної політики.

Як передбачено статтею 100 Конституції України та статтею 99 Закону “Про Національний банк України”, головною метою НБУ є досягнення та підтримання стабільності національної валюти шляхом створення відповідних умов для функціонування грошового, кредитного та валютного ринків на принципах ринкової економіки. Прагнучи до цієї мети, Національний банк плідно співпрацює з економічними та фінансовими відомствами Кабінету Міністрів, відповідальними за прогнозування соціально-економічного розвитку та державного бюджету України.

Основою для розробки грошово-кредитної політики став прогноз програми Кабінету Міністрів на 2000 рік, яким, зокрема, передбачено:

- ◆ зростання реального валового внутрішнього продукту на 1% (загальний обсяг ВВП у поточних цінах до кінця року має становити 150.8 млрд. грн.);

- ◆ державний бюджет за доходами — 33.4 млрд. грн., за видатками — 33.4 млрд. грн.;

- ◆ рівень інфляції — у межах 18.5% (щодо зростання індексу споживчих цін, а щодо оптових цін виробників — у межах 17.1%).

Враховавши цей прогноз, НБУ визначив на 2000 рік відповідні показники та цілі грошово-кредитної політики.

1. Національний банк України вважає виправданим подальше проведення грошово-кредитної політики, адекватної економічному і фінансовому стану держави на нинішньому етапі розвитку. Рівень монетизації економіки й надалі має відображати реальний обсяг валового внутрішнього продукту, динаміку цін, обсяг інвестицій у національну економіку.

Безумовно, Національний банк оперативно реагуватиме на будь-які ознаки стабільного зростання темпів розвитку економіки і забезпечуватиме цей поступ своїми антиінфляційними інструментами регулювання грошово-кредитної політики.

Монетарною програмою на 2000 рік, зокрема, передбачено:

- ◆ зростання обсягу грошової маси на 4.3 млрд. грн. (на 20—22%) та її збільшення на кінець року до 26.4 млрд. грн. (виходячи із номінального ВВП у сумі 150.8 млрд. грн., швидкості грошового обігу — 6.2 раза на рік, грошового мультиплікатора — 1.9);

- ◆ зростання монетарної бази на 16% і її збільшення на кінець року до 13.9 млрд. грн.;

- ◆ реальне зростання кредитування національної економіки на 10% і збільшення на кінець року загального обсягу цих кредитів до 17 млрд. грн.

2. Національний банк України не братиме участі на первинному ринку державних цінних паперів, пов'язаній з фінансуванням видатків бюджетів усіх рівнів.

Передбачено здійснити заходи щодо врегулювання на законодавчому рівні реструктуризації кредитів, наданих на покриття дефіциту державного бюджету в 1992—1996 роках у сумі 3.4 млрд. гривень та 1.1 млн. доларів США.

Рефінансування комерційних банків у 2000 році здійснюватиметься на основі позитивних облікової та ломбардної ставок без будь-яких пільг. Пільги за кредитами конкретним суб'єктам економіки можуть бути надані лише за рахунок коштів тих органів, які прийматимуть рішення про їх надання.

Рефінансування здійснюватиметься під заставу державних цінних паперів за внутрішніми та зовнішніми запозиченнями, під заставу комерційних і казначейських векселів. Передбачається також проведення операцій на вторинному ринку державних цінних паперів.

Національний банк України всебічно сприятиме відновленню первинного та вторинного ринків державних цінних

паперів. Зокрема рекомендуватиме Кабінету Міністрів України усунути будь-які податкові перепони для проведення операцій із купівлі-продажу державних цінних паперів, що сприятиме відновленню функціонування вторинного ринку державних цінних паперів.

Протягом 2000 року передбачаються активніші дії щодо створення і підтримання сприятливих умов для довготермінового кредитування та інвестування в економіку вітчизняного й іноземного капіталу.

Особлива увага приділятиметься використанню довготермінових кредитів, які надаватимуться Україні Світовим банком і Європейським банком реконструкції та розвитку з метою підтримки підприємництва і пріоритетних державних програм.

Валютний сегмент грошово-кредитного ринку впродовж 2000 року базува-

тиметься на засадах режиму плаваючого обмінного курсу гривні. Офіційне котирування курсу гривні щодо валют інших держав передбачається здійснювати на основі пропозиції і попиту на валютному ринку, прогнозу торговельного та платіжного балансів.

Національний банк України втручатиметься у формування валютного ринку в разі потреби попередження чи стримування різких коливань валютного курсу, а також з огляду на стан платіжного балансу (зокрема, з метою підтримки експортного потенціалу та внутрішнього товарного ринку України).

Серед пріоритетних завдань НБУ у сфері валютної політики — створення необхідного обсягу валютних резервів (у розмірі близько трьох місяців імпорту) та забезпечення своєчасного і повного погашення зобов'язань перед міжна-

родними фінансовими органами.

Вживатимуться заходи щодо зміцнення надійності банків, зменшення ризику їх банкрутства.

Досягнути поставлених макроекономічних і монетарних цілей можна за умови прискорення процесів структурних реформ національної економіки, зміцнення фінансової дисципліни та посилення відповідальності суб'єктів економіки за виконання своїх зобов'язань.

Аналізуючи ситуацію на грошово-кредитному ринку, відповідні департаменти НБУ періодично інформуватимуть Правління Національного банку про виконання "Основних засад грошово-кредитної політики" і в разі необхідності вноситимуть пропозиції щодо ефективнішої їх реалізації. □

Матеріал надійшов до редакції 5.05.2000 р.

Документи /

Затверджено
постановою Правління
Національного банку України
від 14 квітня 2000 р. № 145

Основні засади грошово-кредитної політики на 2000 рік

Розроблені Національним банком України "Основні засади грошово-кредитної політики на 2000 рік" є складовою частиною загальноекономічної політики України, зорієнтовані на реалізацію її основних цілей і завдань та спрямовані на забезпечення стабільності національної валюти, стабільності цін і підвищення ефективності функціонування банківської системи.

Основні засади грошово-кредитної політики Національного банку України на 2000 рік розроблені згідно з вимогами Конституції України, законами України "Про Національний банк України" та "Про Державний бюджет України на 2000 рік" і відповідно до уточнених прогнозних макроекономічних показників економічного й соціального розвитку на цей період.

Грошово-кредитна політика у 2000 році спрямована на виконання Національним банком України головної функції, покладеної на нього Конституцією України (стаття 99), — забезпечення стабільності національної валюти.

Проведення грошово-кредитної політики у 2000 році передбачає збереження основних принципів і механізмів її здійснення, спрямування їх на закріплення досягнутих результатів щодо стабілізації внутрішніх цін та відповідної стабільності грошово-кредитного ринку і банківської системи в цілому.

Індикативні монетарні параметри узгоджено з макроекономічними показниками, покладеними в основу розрахунків державного бюджету України на 2000 рік, а саме (див. таблицю):

Розроблена монетарна програма передбачає збільшення монетарної бази — первинної емісії Національного банку України різними каналами (валютний, фондовий ринки, рефінансування комерційних банків) — до 15—17%.

Національний банк України у 2000 році обсяг передбаченої первинної емісії планує спрямувати:

- ✓ 89% — на інтервенції на валютному ринку;
- ✓ 11% — на рефінансування ко-

Показники	1999 рік	Передбачено на 2000 рік
Валовий внутрішній продукт (ВВП), млрд. грн.	127.1	150.8
Темпи зростання ВВП (реального), %	99.6	101.0
Індекс споживчих цін, %		
— порівняно з груднем попереднього року	119.2	118.5
— у середньому, порівняно з попереднім роком	122.7	123.3
Дефіцит бюджету, % до ВВП	1.5	0
Монетарна база, млн. грн.	11978.0	13891.0
Темпи зростання монетарної бази (порівняно з попереднім роком), %	139.2	116.0
Грошова маса, млн. грн.	22069.6	26423.0
Темпи зростання грошової маси, %	140.5	119.7
Грошовий мультиплікатор	1.84	1.90
Швидкість обертання грошей	6.73	6.22

мерційних банків.

При цьому обсяги спрямування коштів у банківську систему здійснюватимуться і шляхом проведення операцій на вторинному ринку державних цінних паперів. Структура спрямування первинної емісії протягом року може змінюватися залежно від розвитку економічних процесів у державі та стану грошово-кредитного ринку.

Політика курсоутворення повинна бути гнучкою, тобто враховувати стан економічної кон'юнктури ринку та виконання державного бюджету, зокрема виконання Національним банком своїх зобов'язань і досягнення цілей грошово-кредитної політики у 2000 році.

У 2000 році найприйнятнішою для України буде політика плаваючого курсу.

Відповідно до зазначених макроекономічних та монетарних параметрів за прогнозом мають збільшитися обсяги кредитування банківською системою суб'єктів господарювання різних форм власності до 10%, що сприятиме підтримці програм із відновлення виробництва, економічної активності без ризику для стабільності гривні та провокування зростання темпів інфляції.

Національний банк України підтримуватиме економічну політику уряду за умови, що вона не загрожуватиме забезпеченню стабільності національної валюти.

Основні засади грошово-кредитної політики на 2000 рік Національний банк передбачає здійснювати шляхом регулювання грошово-кредитного ринку за допомогою відповідних інструментів, які сприятимуть досягненню економічної та фінансової стабільності, підвищенню рівня соціального розвитку і не розкручуватимуть інфляційну спіраль, а саме:

- ✓ здійснення контролю за обсягами грошової маси, встановлення межі зростання "широких грошей" на 20—22%, що відповідатиме реальному зростанню ВВП і помірному темпу інфляції;
- ✓ збільшення валютних резервів з метою підвищення купівельної спроможності національної валюти до рівня, який давав би змогу збалансувати інтереси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі державні;
- ✓ підвищення внутрішньої та зовнішньої стабільності гривні;
- ✓ впровадження комплексу заходів, спрямованих на проведення процесу дедоларизації вітчизняної економіки, шляхом підвищення привабливості гривневих активів порівняно із вкладеннями в іноземній валюті;

- ✓ сприяння ефективному функціонуванню національної валюти завдяки збалансованості платіжного балансу шляхом гармонізації інтересів експортерів та імпортерів;

- ✓ вдосконалення структури внутрішнього валютного ринку з урахуванням міжнародної практики та запровадження нових видів розрахунків;

- ✓ сприяння реструктуризації і погашенню урядом платежів за зовнішніми зобов'язаннями;

- ✓ створення сприятливих умов для вкладення коштів резидентами і нерезидентами України в національну економіку;

- ✓ стимулювання процесів (за допомогою економічних чинників) збільшення обсягів вкладів населення в банківську систему шляхом підвищен-

Нормативи обов'язкового резервування коштів банківською системою та депозитні сертифікати Національного банку в нинішніх умовах є найбільш дієвими інструментами регулювання грошово-кредитного ринку в Україні

ня гарантування їх повернення, введення механізмів гарантування, страхування депозитів та орієнтації комерційних банків на встановлення процентних ставок за депозитами на реально позитивному рівні щодо інфляції;

- ✓ стимулювання інвестиційного спрямування діяльності банків, зокрема збільшення обсягів довгострокового кредитування, забезпечення фінансової стабілізації шляхом збільшення депозитних вкладів, залучених на довгостроковій основі;

- ✓ кредитна підтримка вітчизняних суб'єктів економіки шляхом інтенсифікації кредитної активності комерційних банків;

- ✓ забезпечення дотримання позитивного рівня облікової ставки Національного банку України щодо рівня інфляції шляхом здійснення оперативного регулювання облікової ставки залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку;

- ✓ повне і своєчасне забезпечення потреб економіки в готівці та ефективне її використання в економічних процесах;

- ✓ сприяння прискоренню процесу впровадження національної системи масових електронних платежів за допомогою пластикових карток.

Забезпечення стабільності національної валюти можливе за умови стабільного функціонування банківської систе-

ми. З метою досягнення стабільності банківської системи Національний банк планує здійснення додаткових заходів, спрямованих на підвищення платоспроможності та надійності банківської системи (підвищення рівня капіталізації банків, ефективніше використання системи раннього реагування на проблеми в діяльності банків на початкових стадіях їх виникнення, що має зменшити ризик банківської системи, забезпечення відповідної стратегії в роботі з профільними комерційними банками тощо).

ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ, ЗА ДОПОМОГОЮ ЯКИХ НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК ЗДІЙСНУВАТИМЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

Основними монетарними інструментами регулювання грошово-кредитного ринку, які Національний банк України планує використовувати у 2000 році, є:

- ✓ нормативи обов'язкового резервування коштів банківською системою (норма, період та механізм резервування можуть змінюватися за рішенням Правління Національного банку України залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку);

- ✓ облікова ставка Національного банку України (рівень облікової ставки повинен бути позитивним відносно рівня інфляції і може змінюватися за рішенням Правління залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку);

- ✓ депозитні сертифікати Національного банку України (залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку, від тенденції його розвитку Національний банк може розмішувати депозитні сертифікати серед комерційних банків);

- ✓ операції прямого та зворотного РЕПО з комерційними банками;

- ✓ операції на валютному ринку;

- ✓ операції на відкритому ринку.

Рефінансування комерційних банків планується здійснювати через операції РЕПО, ломбардне кредитування.

Національний банк України відповідно до статті 42 (3) Закону України "Про Національний банк України" не планує брати участь у придбанні державних цінних паперів на первинному ринку.

Прогнозні монетарні параметри в ході реалізації грошово-кредитної політики у 2000 році можуть змінюватись як у бік збільшення, так і в бік зменшення, що залежить від економічних процесів, які відбуватимуться в державі, та стану грошово-кредитного ринку.

□

Погляд на проблему/

Угоди про уникнення подвійного оподаткування — запорука стабільності іноземних інвестицій

**Сергій
Боровик**

Спеціаліст Вищого арбітражного суду України

Із посиленням інтеграційних процесів, інтернаціоналізацією та інтенсифікацією господарського життя значно збільшується коло проблем, які потребують розв'язання на міжнародній основі. До їх числа належать і питання оподаткування. Податкові фактори набувають усе більшої актуальності в аспекті підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності кожної держави, оскільки вони значною мірою визначають розвиток міждержавних зв'язків, міжнародної торгівлі, рух інвестицій.

У світовій практиці важливе місце посідає такий різновид міжнародних договорів, як угоди про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилень від сплати податків на прибуток та майно. Це важливий чинник цивілізованої економічної співпраці фізичних та юридичних осіб, які у своїй діяльності не обмежуються рамками національних кордонів, а отже, національного правового та економічного поля.

ПОНЯТТЯ РЕЗИДЕНТСТВА У ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ

Країни світового співтовариства так чи інакше співпрацюють між собою незалежно від національних політичних і господарських систем. Співробітництво пов'язано з оплатою праці, товарів, наданням та поверненням кредитів тощо. Якщо отримувач доходів живе та працює в одній країні, а доходи отримує в інших, він може підпадати під дію податкових законів не лише у своїй країні. Внаслідок цього податки на один і той же дохід нараховуватимуться у двох та більше країнах. Тоді виникає проблема подвійного оподаткування. Звичайно, подвійне оподаткування знижує зацікавленість підприємств, організацій та громадян у їх діяльності або отриманні доходів за межами власної країни.

Важливий блок відносин, який стосується міжнародного оподаткування, — це відносини за участю фізичних та юридичних осіб. До даної категорії суб'єктів у податковому праві застосовується поняття резидентства. Кожна держава у національному законодавстві сама визначає коло своїх резидентів.

Юридичні та фізичні особи не мають суверенітету — навпаки, вони знаходяться під верховенством держави, підкоряються її владі, дії її законів. Так, згідно із французьким правом,

компанії-резиденти зобов'язані сплачувати податки з прибутків від діяльності, яка здійснюється у Франції, а також із прибутків, оподаткування яких закріплено за Францією за міжнародними угодами про уникнення подвійного оподаткування. А компанії-нерезиденти оподатковуються з огляду на їхні доходи, отримані на території Франції.

У Данії, Норвегії, Іспанії, Португалії, Німеччині, Швеції для отримання статусу резидента необхідно мешкати на національній території більше шести місяців кожного календарного року.

За українським податковим законодавством юридична особа є резидентом, якщо її занесено до державного реєстру України і свою діяльність вона здійснює на території України.

Щодо юридичних осіб країни застосовують найрізноманітніші критерії визначення резидентства: за місцем фактичного керування, місцезнаходженням головної контори, місцезнаходженням основної діяльності, основним місцем проживання керуючого тощо. Так, за британським законодавством компанією-резидентом вважається будь-яке нормативне утворення, діяльність якого керується та контролюється із Великобританії. Внутрішнім податковим правом США юридичні особи поділяються на місцеві та іноземні. Місцевою компанію визнача-

ють за принципом інкорпорації, згідно з яким резидентом Сполучених Штатів вважається будь-яка корпоративна особа, утворена за законами одного зі штатів або за федеральними законами США. Аналогічні правила діють у Швейцарії. Італія вважає резидентом будь-яку юридичну особу, яка має у країні зареєстрований центральний орган, місце фактичного управління або здійснює на її території основну діяльність.

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПОДАТКОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Податкові відносини в межах кожної держави регламентуються внутрішнім податковим законодавством, визначенням юридичною наукою як сукупність правових норм, що встановлюють види податків у даній державі, порядок їх стягнення та регулюють відносини, пов'язані з виникненням, зміною та закінченням податкових зобов'язань.

Основний зміст як національних, так і міжнародних податкових правовідносин — одностороннє зобов'язання платника податків внести у державний бюджет певну грошову суму.

Засади оподаткування, породженого міжнародним бізнесом, можна класифікувати за такими ознаками:

1) оподаткування одного й того ж об'єкта на різних рівнях державної структури країни (федерація, область, органи місцевого самоврядування);

2) оподаткування прибутків юридичних осіб із наступним оподаткуванням цих же прибутків як дивідендів акціонерів даних господарських одиниць;

3) оподаткування об'єкта більше одного разу владами одного рівня (як правило, кількома державами).

Якщо перші дві ознаки мають внутрішній, то третя — міжнародний характер і є предметом міждержавного регулювання.

Наведені міркування дають підста-

ву для певних висновків. Безумовно, функціонування міжнародного податкового права неможливе без реалізації основних принципів міжнародного права (*jus cogens*), які становлять фундамент усієї системи міжнародних відносин, без застосування положень права договорів та права міжнародних організацій. Водночас міжнародне податкове право не може не звертатися до податкових норм національних правових систем.

По-перше, така потреба зумовлена виникненням ситуацій, не врегульованих міжнародною договірною практикою.

По-друге, платник податків може відмовитися від пільг, передбачених угодою, якщо він забажає, щоб на нього поширювалися внутрішні норми.

Вибір тієї чи іншої конкретної форми взаємодії базується на принципі реципроцитета, який із точки зору міжнародного права означає взаємне визнання певних прав та кореспондованих їм обов'язків, у тому числі й у податковій сфері. Взаємне визнання прав може бути зазначене в угоді (договірний реципроцитет), підтвержене дипломатичними каналами, прийняттям відповідних внутрішніх законів, а також існувати фактично (фактичний реципроцитет). Згідно із цим принципом держава встановлює для іноземних фізичних та юридичних осіб такий же податковий режим, як і для власних (національних) платників податків за умови, що аналогічні правила діють щодо її податкових суб'єктів у відповідній іноземній державі.

ПОДАТКОВА НЕДИСКРИМІНАЦІЯ

Вимога податкової недискримінації є загальновизнаною; дія принципу недискримінації розповсюджується на всю сферу міжнародних відносин, але особливе значення має для міжнародних податкових відносин. Дискримінація у податковій сфері проявляється тоді, коли встановлюються неоднакові умови оподаткування доходів залежно від їх походження або власника. Недискримінаційні положення, як правило, містяться у податкових угодах та інших міжнародних договорах, у яких, поряд із рештою питань вирішуються й податкові, наприклад, в угодах про основи взаємовідносин між двома державами.

Податкова недискримінація включає три взаємопов'язаних аспекти. По-перше, недискримінація у податковій сфері означає, що резидентам іншої країни надається такий же режим, як і резидентам власної держави. Другий

аспект базується на використанні режиму найбільшого сприяння і полягає в тому, що оподаткування резидентів іншої сторони у даній державі щодо доходу, отриманого ними через постійне представництво у цій державі, не повинно бути обтяжливим, аніж оподаткування резидентів третіх країн, які знаходяться в аналогічній ситуації. Нарешті, кожна сторона зберігає за собою право надавати своїм резидентам податкові пільги без обов'язкового поширення цих пільг на резидентів іншої держави. Крім того, вона не зобов'язана надавати резидентам іншої договірної сторони пільги з оподаткування, передбачені спеціальними угодами щодо резидентів третіх країн.

Слід зауважити, що за умовами податкових угод зобов'язання не застосовувати дискримінаційні заходи діє щодо будь-яких податків, а не лише тих, що охоплюються угодою.

ТИПИ ПОДАТКОВИХ УГОД

Нині налічується велика кількість різноманітних за формою та змістом податкових угод і конвенцій. Усі існуючі угоди, які тією чи іншою мірою регулюють податкові питання, можна поділити на дві групи. Перша — це власне податкові угоди, друга — решта міжнародних угод і договорів, які поряд з іншими питаннями вирішують і податкові.

Серед угод першої групи можна виділити такі:

- а) угоди про надання адміністративної допомоги;
- б) обмежені податкові угоди;
- в) загальні податкові угоди;
- г) угоди про податки на спадкове майно;
- г) угоди про податки на соціальне страхування.

У світі практикують також інші види угод у сфері опосередкованого оподаткування. До них можна віднести, скажімо, директиви Європейського Співтовариства про гармонізацію оподаткування у країнах — членах ЄС, про введення єдиного податку на додану вартість, про принципи стягнення цього податку, що запобігають подвійному оподаткуванню.

Рівень розвитку сучасного міжнародного співробітництва свідчить, що особливо важливого значення нині набуває проблема врегулювання міжнародних відносин щодо прибуткових податків із громадян та компаній. Вельми актуальною ця проблема є для країн, які прагнуть залучити іноземні інвестиції, одержати іноземні ліцензії та ноу-хау, технічні, будівельно-мон-

тажні, проектні та інші види послуг. До числа цих країн належить і Україна. Як свідчить практика нашої держави у сфері укладення угод з іншими країнами про уникнення подвійного оподаткування, в цьому питанні вже зроблено чимало: на 1 квітня 2000 року підписано 44 угоди, з яких 34 набули чинності, 14 — діючі договори ЄСРП, 4 — ратифіковані лише Україною, тож чинності ще не набули, 6 — ратифіковані іншими державами.

Зауважимо, що внутрішнім законодавством більшості держав передбачаються спеціальні заходи стосовно одностороннього уникнення подвійного оподаткування. Однак, як свідчить практика, цього замало для повного вирішення проблеми. Річ у тім, що будь-які норми та правила, встановлені в односторонньому порядку, не в змозі врахувати всі відмінності та особливості систем оподаткування інших країн (податкові ставки, правила й норми визначення оподаткованого прибутку, пільги та інші не менш важливі фактори). Всі ці питання можуть бути вирішені лише в рамках двосторонніх угод.

УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Своєрідним супутником подвійного оподаткування є ухилення від сплати податків. Певна річ, фізичним та юридичним особам сплата податків не приносить великого задоволення. Тому при веденні міжнародного бізнесу компанії прагнуть так маніпулювати потоками капіталів і прибутків між материнською фірмою, її філіями та дочірніми компаніями в різних країнах, щоб мінімізувати податкові зобов'язання перед державою. Ухилення від податків — таке ж старе явище, як і самі податки. Однак останніми роками воно набуло якісно нового характеру, що пояснюється насамперед істотним ускладненням податкових законів. Справді, раніше, щоб уникнути податків, здебільшого приховували доходи, ухилялися від реєстрації діяльності в податковому органі або фальсифікували податкові звіти і декларації. Усі ці дії — явне порушення податкового законодавства, і податкові органи різних країн так чи інакше навчилися ефективно боротися з ними. Але нинішня практика порушення податкових законів свідчить, що в світі відбувається так званий процес мінімізації податків.

Це явище має два аспекти. З одного боку, у світі усталилася думка, що право платника податків їх уникати, використовуючи всі дозволені законами за-

соби, не може бути оскаржене. Справді, такі дії не суперечать закону, тому до осіб, які до них вдаються, формально не можна застосувати якісь санкції. З другого боку, ці дії безпосередньо спрямовані на зменшення доходів державних бюджетів, що може негативно позначитися на соціальному та економічному стані країни. Єдиний засіб боротьби з подібними зловживаннями — удосконалення податкового законодавства, усунення з нього суперечностей, двозначності тощо.

ВИСНОВКИ

З аналізу сучасної практики міжнародних податкових угод випливає ряд висновків.

1. Нині не викликає сумніву актуальність, необхідність та важливість угод про уникнення подвійного оподаткування.

2. Угоду про уникнення подвійного оподаткування не слід розглядати як документ, що лише встановлює податкові пільги. Головне її завдання полягає в тому, щоб узгодити з тією чи іншою державою, в якій із двох договірних країн можуть або повинні стягуватися податки з певних видів доходів та майна.

3. Податковою угодою, як правило, наголошується на праві кожної з договірних країн стягувати податки із сум доходів, що виплачуються із джерел даної країни або з доходів, які виникають на її території.

4. Податкова угода вказує на те, що будь-який іноземець або будь-яка іноземна компанія в принципі підлягають оподаткуванню в іншій державі, яка уклала цей договір.

5. Податковою угодою передбачається різний режим оподаткування підприємницького прибутку й так званих інвестиційних доходів (дивідендів, процентів, доходів від авторських прав та ліцензій). На це слід звернути увагу при вивченні податкових угод. Розглядаючи питання стосовно оподаткування прибутку постійних представництв, важливо з'ясувати, що слід і чого не слід відносити до постійного представництва, оскільки на практиці можуть виникати ситуації, коли існування постійного представництва може бути визнане, навіть якщо іноземна особа не має в іншій країні певної матеріальної бази, а діє через агента, якому надано повноваження на укладення контрактів від імені цієї особи. Слід також зазначити, що відсутність в іншій договірній країні постійного представництва зовсім не означає звільнення там доходів або прибутку

від обкладання податками.

6. Податкова угода містить ряд положень, якими встановлюється режим оподаткування фізичних осіб однієї країни в іншій. У цьому разі важливо зважати на те, що порядок і місце обкладання податками залежать від категорії фізичної особи, її статусу, характеру діяльності або виду отриманих доходів.

7. Практичне виконання положень податкових угод вимагає низки спеціальних процедур, зокрема, подання декларацій про доходи, проведення податкових розрахунків, заповнення різних форм заяв, які підтверджують право на передбачені угодою пільги або повернення сплачених в іншій країні податків. Усі ці процедури в основному здійснюються згідно з національним податковим законодавством країн, а іноді й шляхом взаємної домовленості компетентних органів держав, що укладають договір.

8. Укладення угод про уникнення подвійного оподаткування та запроваджені ними механізми мають, без перебільшення, неоціненне значення для інвестиційних процесів у будь-якій державі — це давно вже стало звичайною нормою цивілізованого співіснування.

9. На нинішньому етапі розвитку міжнародного податкового права найоптимальнішою формою угод про уникнення подвійного оподаткування є двосторонні міждержавні угоди. Саме двосторонні, а не багатосторонні, бо податкове право взагалі є найважливішим чинником існування держави, тією сферою здійснення державної політики, від ефективності якої прямо залежить функціонування державного механізму.

Кожна сучасна держава має свою податкову систему, яка так чи інакше відрізняється від податкових систем інших держав. Тому при укладенні міждержавних податкових угод кожна держава представляє власну податкову систему, її принципи, основні механізми й чутливо реагує на будь-які непередбачені положення таких угод. Зрозуміло, що досягти порозуміння та необхідного консенсусу значно легше двом державам, а не декільком. У цьому разі сума інтересів є значно меншою, що допомагає ефективно розв'язувати податкові питання, укладаючи двосторонню угоду про уникнення подвійного оподаткування. Практика України, зокрема, свідчить саме про такий підхід до проблеми. Звичайно, у світі діють також багатосторонні міждержавні податкові угоди. Але їх незрівнянно менше, та й існуючі тен-

денції свідчать не на їх користь. До речі, така поважна міжнародна організація, як ООН у своїх рекомендаціях прямо зазначає, що укладення саме двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування на доходи та майно нині є найоптимальнішим варіантом вирішення міждержавних податкових питань.

Варто наголосити, що вільний рух у міжнародному економічному просторі людей, товарів, капіталів неодмінно передбачає розв'язання проблеми подвійного оподаткування. Фінансова практика давно виробила цивілізовану форму вирішення конфліктів, що виникають на цьому ґрунті, — міждержавні податкові конвенції. За широкого функціонування світового ринку товарів і капіталів, активних інтеграційних процесів вирішення питання щодо подвійного оподаткування стало складовою частиною міждержавної фіскальної координації. З розширенням міжнародного економічного співробітництва, господарського взаємопроникнення та переплетення національних економік правові акти щодо уникнення подвійного оподаткування органічно ввійшли до міжнародного податкового права.

Проблема інтеграції України у світовий економічно-правовий простір є досить складною, що обумовлюється, зокрема, низьким рівнем вітчизняного податкового законодавства — як внутрішнього, так і спрямованого на захист потенційних інвесторів. Тому швидке збільшення кількості міждержавних угод (серед яких важливе місце належить угодам про уникнення подвійного оподаткування доходів та майна) сприятиме підвищенню поваги до України як правової держави, а отже, й зацікавленості іноземних інвесторів у співпраці з українськими суб'єктами господарювання та Україною взагалі. □

Література.

1. Дербберг Р.Л. *Международное налогообложение*. — М., 1997.
2. Картов В.В. *Устранение двойного налогообложения*. — М., 1997.
3. *Хартія економічних прав та обов'язків держав 1974 року*.
4. Мецьякова О. *Налоговые системы развитых стран мира*. — М., 1995.
5. Федосов В.М. *Податкова система України*. — К., 1994.
6. Buchbinder J. *Steuersystem der BRD*. — Dusseldorf, 1992.
7. Tipke K. *Steuerrecht*. — Köln, 1979.
8. Waldner K., Lemke M. *Steuerverhältnisse der BRD mit anderen Staaten*. — Hamburg, 1994.

Спеціально для "Вісника НБУ" /

Підсумки діяльності комерційних банків України за I квартал 2000 року

**Віктор
Зінченко**

Директор департаменту пруденційного нагляду Національного банку України. Член Правління НБУ

За станом на 1 квітня 2000 року в Реєстрі банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ зареєстровано 199 банків. Із них 2 — державні (Ощадбанк України та Укресімбанк), 169 — акціонерні товариства (119 — відкриті, 50 — закриті), 28 — товариства з обмеженою відповідальністю.

В Україні зареєстровано 30 банків, створених за участю іноземного капіталу, в тому числі 8 банків — зі 100-процентним іноземним капіталом. Процент участі іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі за станом на 01.04.2000 р. становив 14.4%.

Ліцензію Національного банку України на право здійснення банківських операцій мають 160 комерційних банків, зокрема, на здійснення операцій із валютними цінностями — 154.

Протягом січня — березня 2000 року Національним банком України не зареєстровано жодного комерційного банку.

З початку року із Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ вилучено 4 банки. Один ліквідовано (АКБ "Будмбанк"), інші перетворено на філії (АБ "Поділля" — на філію АБ "Укоопспілка", АКБ "Аркадія" — на філію АКБ "Інвест-банк", АКБ "Укрнафтогазбанк" — на філію АКБ "Укргазбанк").

За станом на 01.04.2000 р. 69 банків віднесено до категорії проблемних (це 34.7% від загальної кількості банків України). Із них 30 банків перебувають у режимі фінансового оздоровлення, у трьох відкликано ліцензію на право здійснення всіх банківських операцій, 36 банків перебувають у стадії ліквідації.

ХАРАКТЕРИСТИКА КАПІТАЛУ СИСТЕМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Загальна (балансова) сума капіталу всієї банківської системи на 01.04.2000 р. становила **6 220.2 млн. грн.** (19.5% від усіх пасивів банків), що на 343 млн. грн., або на 5.8% більше, ніж було на 01.01.2000 р. **Нормативний капітал** (балансовий капітал, відкоригований: на обсяг нематеріальних активів та капітальних вкладень у них; на вкладення в дочірні та асоційовані компанії; на обсяг випущених банками акцій та цінних паперів у портфелі на продаж та інвестиції; на недосформовану суму резерву під кредитні ризики та з урахуванням обсягу субординованого боргу) дорівнював **4 505.3 млн. грн.**, що на 197.8 млн. грн., або на 4.6% більше, ніж було на 01.01.2000 р.

Загальна сума зареєстрованих та сплачених статутних фондів по системі комерційних банків на 01.03.2000 р. становила **3 072.8 млн. грн.** (67.9% від загального обсягу нормативного капіталу), що на 159 млн. грн., або на 5.5% більше, ніж на 01.01.2000 р.; питома вага зазначеного показника в капіталі системи банків майже не змінилася і становила 67.9%.

За станом на 01.04.2000 р. зі 160 діючих банків нормативний капітал розміром до 1 млн. євро мали 2 банки; від 1 до 2 млн. євро — 22, від 2 до 3 млн. євро — 30, від 3 до 5 млн. євро — 46, від 5 до 10 млн. євро — 37, понад 10 млн. євро — 19 банків. Від'ємний капітал зафіксовано у 4 банках.

Стосовно достатності капіталу, то протягом кварталу спостерігалася тенденція до її зменшення: на 01.04.2000 р.

цей показник становив 15.1% (при нормі 4%).

Однією зі складових капіталу комерційних банків є **фінансовий результат їх діяльності**. За підсумками I кварталу 2000 року він дорівнював **263.8 млн. грн.**, тоді як за підсумками відповідного періоду 1999 року — 179.0 млн. грн. Від'ємний фінансовий результат мали 20 комерційних банків (10.1% від загальної кількості). Зауважимо, що 11 із цих банків працювали у звичайному режимі. Загальна сума збитків по системі становила 90.0 млн. грн.

Серед основних причин погіршення фінансового результату діяльності окремих комерційних банків — зменшення дохідності кредитного портфеля, зростання адміністративних витрат, збільшення витрат на відрахування в резерви.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СИСТЕМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Порівняльний аналіз структури зобов'язань комерційних банків за станом на 01.01.2000 р. та на 01.04.2000 р. свідчить про зростання всіх її складових, за винятком коштів, отриманих від НБУ.

Загальна сума зобов'язань системи банків становила **23 795.1 млн. грн.**, що на 3 867 млн. грн., або на 19.4% більше, ніж було на 01.01.2000 р.

Найбільшою у зобов'язаннях банків є питома вага коштів суб'єктів господарювання.

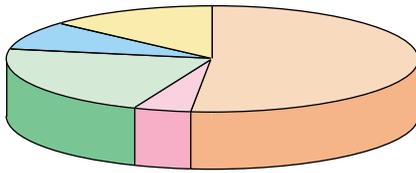
За станом на 01.04.2000 р. **заборгованість перед клієнтами — суб'єктами господарювання** на поточних та депозитних рахунках становила 9 071.2 млн. грн., або 38.1% від загальної суми зобов'язань (питома вага цього показника зменшилася впродовж кварталу на 2.6 процентного пункту). 58.3% зазначених коштів — це залишки на рахунках резидентів у національній валюті, 37.3% — залишки у вільно конвертованій валюті. За січень — березень 2000 року

Нормативний і статутний капітал системи комерційних банків України

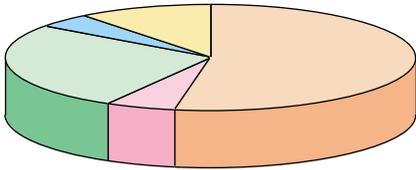
Показники	Нормативний капітал, млн. грн.	Статутний капітал, млн. грн.
За станом на 01.01.1999 р.	4 197.2	2 100.0
За станом на 01.01.2000 р.	4 307.5	2 913.8
За станом на 01.04.2000 р.	4 505.3	3 072.8
Темпи зростання упродовж I кварталу 2000 р., %	104.6	105.5

Графік 1. Структура капіталу комерційних банків України

А. За станом на 01.01.2000 р.

Б. За станом на 01.04.2000 р.

обсяг залучених у суб'єктів господарювання коштів збільшився на 962 млн. грн., або на 11.9%.

Залишки на поточних та депозитних рахунках фізичних осіб становили **5 301.7 млн. грн.** (22.3% від зобов'язань банків), тобто зросли впродовж січня — березня поточного року на 843 млн. грн., або на 18.9%. Вклади громадян-резидентів у національній валюті дорівнювали 51.7%, а вклади резидентів у вільно конвертованій валюті — 47.0% від загальної суми вкладів населення.

Заборгованість перед банками за стро-

ковими коштами на 01.04.2000 р. становила **2 343.4 млн. грн.** (9.8% від загальної суми зобов'язань), тобто зросла з початку року на 151 млн. грн., або на 6.9%. Найбільшою в цій заборгованості була питома вага коштів у вільно конвертованій валюті — 65.8%.

Кошти банків на рахунках "Лоро" дорівнювали **1 030.5 млн. грн.** (4.3% від усіх зобов'язань), тобто зросли порівняно з 01.01.2000 р. на 119 млн. грн., або на 13.1%. Найбільшу питому вагу мали кошти у вільно конвертованій валюті — 72.8%.

Структура коштів, отриманих від банків, за строками надання така:

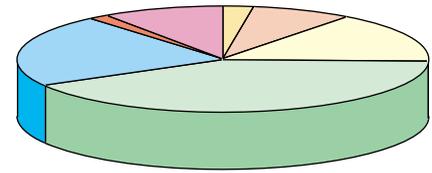
- ◆ найвагоміші короткострокові кошти (до 7 днів) — 53.0%;
- ◆ короткострокові кошти (8—31 день) — 12.5%;
- ◆ середньострокові — 15.2%;
- ◆ довгострокові (понад рік) — 19.3%.

Кошти, отримані від НБУ, за станом на 01.04.2000 р. дорівнювали **1 555.4 млн. грн.**, або 6.5% від усіх зобов'язань, що на 14 млн. грн., або на 0.9% менше, ніж було на 01.01.2000 р. 84.2% цих коштів розміщено в основному в найбільших банках. Залишки коштів, отриманих від НБУ в національній валюті, становили 40%, у вільно конвертованій — 60%. Серед них переважають довгострокові (понад рік) — 96%.

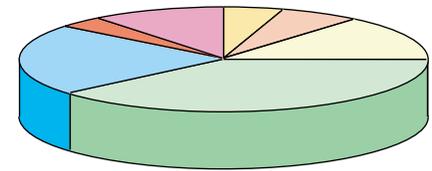
Заборгованість перед бюджетними установами становила **1 108.2 млн. грн.** (4.7% від усіх зобов'язань), що на 621 млн. грн., або в 2.3 раза більше, ніж було на 01.01.2000 р.; 96.5% цієї заборгованості — кошти в національній валюті. Основну

Графік 3. Структура зобов'язань комерційних банків України

А. За станом на 01.01.2000 р.

Б. За станом на 01.04.2000 р.

частку бюджетних коштів (90%) зосереджено в семи найбільших банках.

За станом на 01.04.2000 р. загальна сума **цінних паперів власного боргу** дорівнювала **859.4 млн. грн.** (3.69% від усіх зобов'язань), що на 553 млн. грн., або в 2.8 раза більше, ніж на 01.01.2000 р.

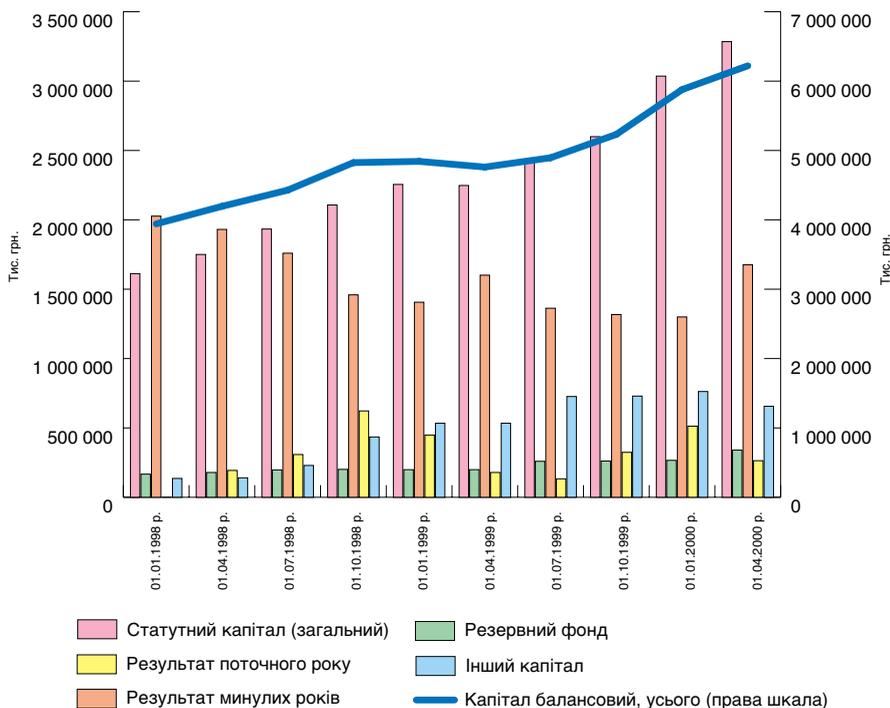
"Інші" зобов'язання комерційних банків (у тому числі кредиторська заборгованість) за станом на 01.04.2000 р. становили **2 525.3 млн. грн.**, або 10.6% від загальної суми зобов'язань системи банків, що на 631 млн. грн., або на 33.3% більше, ніж на 01.01.2000 р.

У структурі пасивів вітчизняних банків переважають короткострокові зобов'язання (до одного місяця) — 70.1% (їх питома вага має тенденцію до зменшення); середньострокові (від одного місяця до року) становлять 17.3%, довгострокові (більше року) — 12.6%. Однак слід зазначити, що в структурі активів системи банків короткострокові вкладення становлять лише 50.1%. Отже, маємо невідповідність між строками повернення активів і пасивів, що може негативно впливати на поточну ліквідність або на рівень прибутковості активів комерційних банків.

ХАРАКТЕРИСТИКА АКТИВІВ СИСТЕМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

У продовж I кварталу 2000 р. для структури активів банківської системи України було характерне зростання майже усіх її складових; виняток стано-

Графік 2. Динаміка капіталу комерційних банків України

вили кредити, надані державним органам, державні цінні папери та залишки коштів на рахунках "Ностро".

За станом на 01.04.2000 р. обсяг сумарних активів банківської системи в цілому дорівнював **30 015.3 млн. грн.**, тобто впродовж I кварталу зріс на 4 209 млн. грн., або на 16.3%.

Обсяг активів семи найбільших банків становив 14 636.5 млн. грн., або 48.8% від сумарних активів системи; його питома вага збільшилася з початку року на 0.1 процентного пункту. Сумарні активи банків, віднесених до категорії проблемних, зросли з початку року втричі і на 01.04.2000 р. дорівнювали 1 028.3 млн. грн., що становить 3.4% від сумарних активів банківської системи в цілому. Зазначене зростання пояснюється збільшенням кількості проблемних банків.

У структурі активних операцій, які здійснюються банківською системою, найбільшою (52.4%) є питома вага кредитування.

Кредитний портфель банківської системи в цілому на 01.04.2000 р. становив **17 210.4 млн. грн.** Упродовж I кварталу нинішнього року його обсяг збільшився (в основному за рахунок кредитів, наданих банкам) на 2 528.8 млн. грн., або на 17.2%.

У структурі кредитного портфеля найбільшу питому вагу мають **кредити, надані суб'єктам господарювання**, — **13 045.7 млн. грн.** (75.8% від усього кредитного портфеля). За січень — березень 2000 року ця категорія кредитів зросла на 1 410.7 млн. грн., або на 12.1%. Щодо

до кредитів, наданих суб'єктам господарювання, то переважають середньострокові кредити (від місяця до року) — 46.7%; частка довгострокових кредитів (понад рік) — 28.9%, короткострокових (до місяця) — 24.4%. Найбільше кредитів надано юридичним особам (50.2%) — це кредити у національній валюті.

Сума міжбанківських кредитів та депозитів сягнула **3 163.0 млн. грн.** (18.4% від кредитного портфеля), тобто зросла порівняно з 01.01.2000 р. на 933.1 млн. грн., або на 41.8%. Кошти, надані нерезидентам у вільно конвертованій валюті, становили 58.7% від загального обсягу зазначених активів.

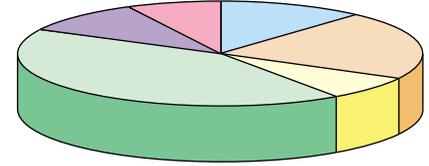
Населенню надано кредитів на суму **894.3 млн. грн.** (5.2% від кредитного портфеля), тобто порівняно з 01.01.2000 р. — на 195 млн. грн., або на 27.9% більше. За строками надання переважають середньострокові (43.4%) та довгострокові (42.1%) кредити; короткострокові становлять 14.5%. Майже всі кредити фізичним особам (91.2%) надано в національній валюті.

Кредити, надані органам державного управління, дорівнювали **107.4 млн. грн.** (0.6% від кредитного портфеля), тобто порівняно з 01.01.2000 р. їх обсяг зменшився на 10.1 млн. грн., або на 8.6%. Найбільшу питому вагу мають довгострокові кредити — 57.7%, середньострокові становлять 32.3, короткострокові — 10%.

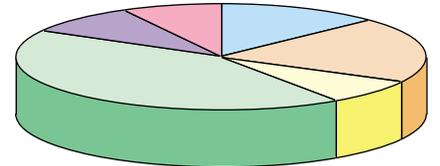
6.0% кредитів, наданих органам державного управління, — це кредити у вільно конвертованій валюті.

Графік 5. Структура активів комерційних банків України

А. За станом на 01.01.2000 р.

Б. За станом на 01.04.2000 р.

Якість кредитного портфеля

За станом на 01.04.2000 р. **пронормована заборгованість** усіх банків становила **1 260.2 млн. грн.** (7.3%), **прострочена** — **2 227.7 млн. грн.** (12.9%), **сумнівна до повернення** — **442.7 млн. грн.** (2.6%). Порівняно з 01.01.2000 р. обсяг зазначених проблемних кредитів та їх загальна питома вага зменшилися відповідно на 36.8 млн. грн. та на 4.2 процентного пункту.

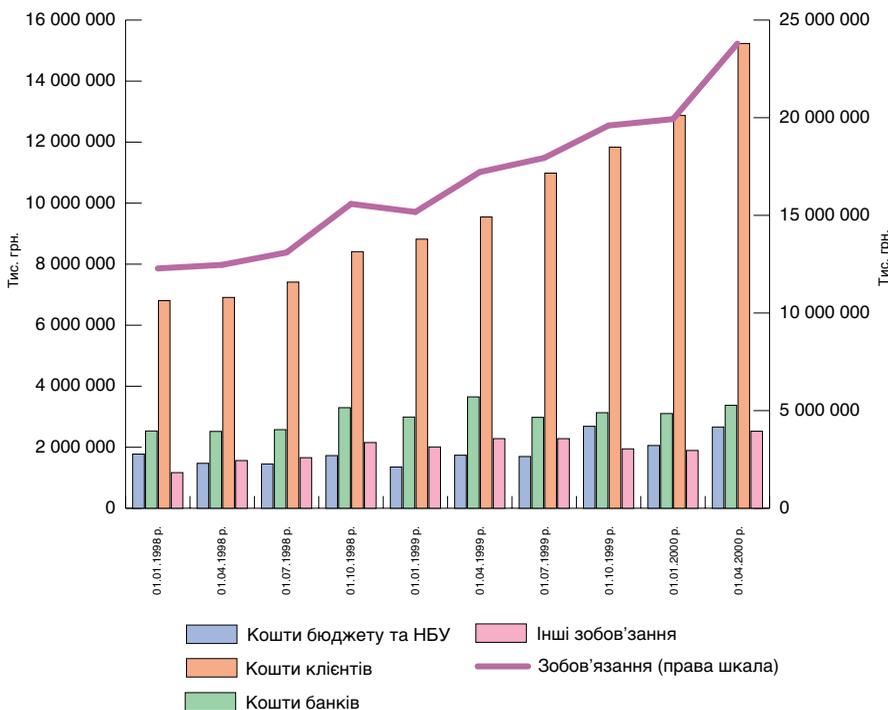
Резерв на покриття кредитних ризиків

Згідно з наданими комерційними банками даними сума резерву на покриття кредитних ризиків, яку банки повинні були сформувати за станом на 01.04.2000 р., мала становити 2 990.4 млн. грн. Фактично ж сформовано резерв у сумі 1 785.9 млн. грн. (59.7%); ці кошти покривають розрахункову суму резерву під безнадійну заборгованість на 78.8%.

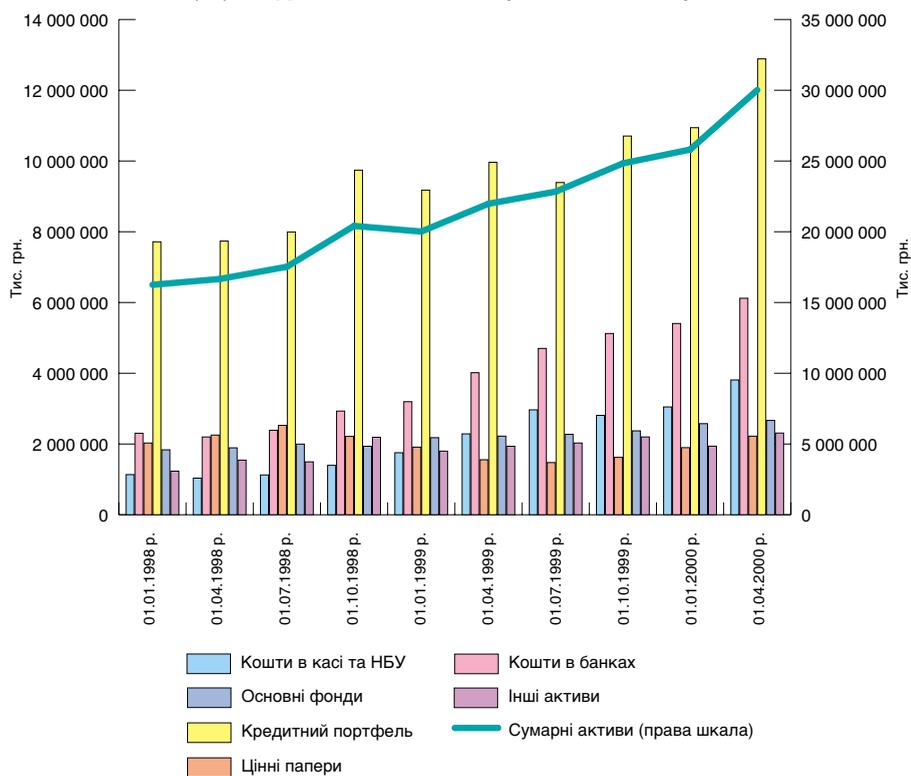
Порівняно з 01.01.2000 р. розрахункова сума резервів під кредитні ризики зросла на 253.5 млн. грн. (9.3%), а фактична сума сформованого резерву — на 63.7 млн. грн. (3.7%).

Основна частка резервів на покриття кредитних ризиків належить семи найбільшим банкам. За станом на 01.04.2000 р. розрахункова сума резервів цих банків становила 2 234.6 млн. грн. (74.7% від загальної суми розрахункового резерву всіх комерційних банків). Фактично сформований резерв семи найбільших банків дорівнював 1 092.6 млн. грн. (48.9% від розрахункової суми резерву за даною групою банків, або

Графік 4. Динаміка зобов'язань комерційних банків України

Графік 6. Динаміка активів комерційних банків України

61.2% від загальної суми фактично сформованого резерву комерційних банків).

Банки, які працюють у загальному режимі (не враховуючи семи найбільших), повинні були сформувати резерв на покриття кредитних ризиків у сумі 630.0 млн. грн., що становить 21.1% від загальної суми розрахункового резерву всіх комерційних банків. Резерв, фактично сформований банками зазначеної групи, на 01.04.2000 р. дорівнював 617.7 млн. грн. (98.0% виконання вимог).

Загальна сума недорезервування по групі зазначених банків становила 19.3 млн. грн., або 1.6% від загальної суми недорезервування по системі в цілому.

Банки, віднесені до категорії проблемних, мали сформувати резерв на покриття кредитних ризиків у сумі 125.7 млн. грн. (4.2% від загальної суми розрахункового резерву комерційних банків). Фактично ж ними сформовано резерв у обсязі 75.5 млн. грн. (60.1% від необхідної суми). Вимог щодо формування резервів під кредитні ризики із 30 проблемних банків не виконують 13. Загальна сума недорезервування по зазначеній групі банків становить 50.3 млн. грн. (4.1% від загальної суми недорезервування по системі в цілому).

Портфель цінних паперів

За станом на 01.04.2000 р. загальна сума вкладень комерційних банків у цінні папери дорівнювала 2 222.1 млн. грн. (7.4% від сумарних активів), що на

325 млн. грн., або на 17.1% більше, ніж на 01.01.2000 р.

З початку року обсяг цінних паперів, які рефінансуються НБУ (КОВДП та ОВДП), зменшився на 3.9% і на звітну дату становив 810.4 млн. грн. (36.5% від портфеля цінних паперів).

Обсяг цінних паперів на інвестиції дорівнював 1 226.5 млн. грн., або 55.2% від загальної суми портфеля ЦП, тобто порівняно з 01.01.2000 р. зросли на 46.2 млн. грн., або на 3.9%. У структурі цінних паперів на інвестиції питома ва-

га державних цінних паперів становила 55.9% (на початок 2000 року — 59.8%).

Обсяг цінних паперів на продаж дорівнював 875.6 млн. грн., або 39.4% від загальної суми портфеля цінних паперів. Це на 251.3 млн. грн., або майже на 42% більше, ніж було на початку 2000 року. В цінних паперах на продаж обсяг ДЦП становив 14.2 %, тобто на 9.3% менше, ніж було на початку року, і дорівнював 124.4 млн. грн.

У 1999 році комерційні банки почали вкладати кошти в сертифікати, емітовані Національним банком України. За станом на 01.04.2000 р. їхній обсяг становив 190.5 млн. грн., або 21.8% від вкладень у цінні папери на продаж.

Вкладення комерційними банками капіталу в асоційовані та дочірні компанії упродовж кварталу мали тенденцію до зростання. За станом на 01.04.2000 р. він сягав майже 120 млн. грн. (5.4% від портфеля цінних паперів), що на 29.8 % більше, ніж було на 01.01.2000 р. Вкладення капіталу в юридичні особи-нерезиденти були незначними — лише 4.6 млн. грн., що становить 3.9% від загальних вкладень комерційних банків у асоційовані та дочірні компанії.

Загальна сума вкладень комерційних банків у основні фонди та нематеріальні активи на 01.04.2000 р. дорівнювала 2 666.1 млн. грн. (8.9% від сумарних активів) — на 91 млн. грн., або на 3.5% більше, ніж на 01.01.2000 р.

Обсяг дебіторської заборгованості комерційних банків на 01.04.2000 р. становив 2 134.8 млн. грн., у тому числі сумнівна заборгованість (за даними балансу) — 77.2 млн. грн. (3.6% від загальної суми дебіторської заборгованості). Порівняно з 01.01.2000 р. загальний обсяг дебіторської заборгованості зріс на 365.2 млн. грн., або на 20.6%; сумнівної — на 25.3 млн. грн., або на 48.7%.

Розрахункова сума резерву для відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості становила 99.2 млн. грн. (4.6% від її загальної суми), у тому числі на покриття безнадійної заборгованості — 86.7 млн. грн. (4.1% від загальної суми дебіторської заборгованості).

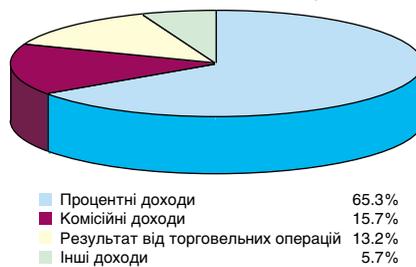
Фактично комерційні банки сформували резерв у сумі 39.2 млн. грн., що становить 39.5% від розрахункової суми резерву та на 45.2% покриває розрахункову суму резерву під безнадійну заборгованість.

Обсяг високоліквідних активів по системі в цілому — 7 081.2 млн. грн., або 23.6 % від сумарних активів. Протягом січня — березня 2000 року обсяг високоліквідних активів зріс на 8.7%.

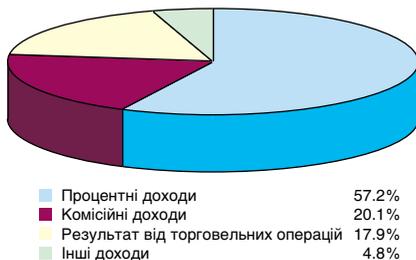
Залишки готівки в касах комерційних банків та банківських металів на 01.04.2000 р. становили 807.7 млн. грн. (11.4% від ви-

Графік 7. Структура доходів комерційних банків України

А. За станом на 01.04.1999 р.

Б. За станом на 01.04.2000 р.

соколіквідних активів), що на 3% більше, ніж було на початку 2000 року.

Коштів у Національному банку України розміщено **3 002.6** млн. грн. (42.4% від високоліквідних активів), що на 32.7% більше, ніж було на 01.01.2000 р.

Кошти на рахунках "Ностро" становили **3 270.9** млн. грн. (46.2% від високоліквідних активів), тобто порівняно з початком року їхній обсяг зменшився на 194.2 млн. грн., або на 5.6%. Найбільшу їх частку (72.1%) розміщено в банках-нерезидентах у вільно конвертованій валюті.

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЗА I КВАРТАЛ 2000 РОКУ

За I квартал 2000 року комерційними банками країни одержано прибутку (після сплати податку) в сумі **263.8** млн. грн. (тобто на 47.4% більше, ніж на відповідну дату минулого року), в тому числі у січні — 72.1 млн. грн., у лютому — 21.3 млн. грн., у березні — 170.5 млн. грн. Співвідношення прибутку й витрат збільшилося на 3.2 процентного пункту і становило 13.6%. На 1 квітня 1999 року на одну гривню витрат припадало 1.10 грн. доходів, а на 1 квітня поточного року — 1.14 грн. доходів.

За станом на 01.04.2000 р. комерційні банки одержали доходів на суму **2 204.5** млн. грн., що на 306.6 млн. грн., або 16.2% більше, ніж на відповідну дату минулого року. Це зумовлено передусім зростанням непроцентних доходів — на 286.8 млн. грн., або на 43.6%, які на звітну дату становили 944.5 млн. грн. Зростання відбулося в основному за рахунок значного приросту комісійних доходів (на 144.9 млн. грн., або на 48.5%) і результату від торговельних операцій (на 143.0 млн. грн., або на 57.0%, у тому числі від торгівлі цінними паперами на продаж — на 212.6 млн. грн., або більш як у 5 разів).

Унаслідок у структурі доходів відбулися зміни у бік зменшення частки процентних доходів, яка на 01.04.2000 р. становила 57.2% (на 01.04.1999 р. — 65.3%). Комісійні доходи за операціями з банками і клієнтами дорівнювали 20.1% від усіх доходів (на 01.04.1999 р. — 15.7%), результат від торговельних операцій — 17.9% (на відповідну дату минулого року — 13.2%).

Витрати по системі комерційних банків на звітну дату становили **1 940.6** млн. грн. (на 01.04.1999 р. — 1 718.9 млн. грн.), тобто за рік зросли на 221.7 млн. грн., або на 12.9%. Процентні витрати формують 45.3% від усіх витрат, адміністративні — 27.8%, відрахування

Головний офіс банку "АЖІО". Київ.

в резерви та списання сумнівних активів — 13.6%, комісійні — 7.3%, податок на прибуток — 1.6%, інші — 4.4%.

Результат за процентними операціями

Результат за процентними операціями у I кварталі 2000 року становив 380.3 млн. грн., що на 24.5 млн. грн., або на 6.1% менше, ніж було у I кварталі 1999 року. А якщо врахувати стабільне зростання витрат на поповнення резерву за активними операціями, який залежить від якості їх проведення, то зароблений процентний прибуток виявиться значно меншим. На зменшення результату від активно-пасивних операцій вплинула диспропорція в темпах зростання процентних доходів і процентних витрат. Приріст процентних витрат у 3.3 раза вищий, ніж приріст процентних доходів.

Процентні доходи на 1 квітня 2000 року порівняно з аналогічним періодом

минулого року зросло лише на 19.8 млн. грн., або на 1.6% і становили **1 260.0** млн. грн. Збільшення відбулося в основному за рахунок зростання на 40.3% обсягів дохідних активних операцій. Хоча рівень дохідності цих операцій знизився на 6.2 процентного пункту і становив 19.9% річних. Зокрема:

- ♦ за коштами, розміщеними на міжбанківському ринку, він знизився на 1.4 процентного пункту і становив 7.6%;

- ♦ за кредитами юридичним особам — на 3.4 процентного пункту і становив 23.2%;

- ♦ за кредитами фізичним особам — на 2.8 процентного пункту і становив 18.9%;

- ♦ за кредитами органам загального державного управління — на 7.6 процентного пункту і становив 19.4%;

- ♦ за цінними паперами — на 20.9 процентного пункту і становив 24.0%.

Доходи за операціями із цінними паперами за I квартал 2000 р. порівняно з I кварталом 1999 р. знизилися на 67.3 млн. грн. або на 36.2%.

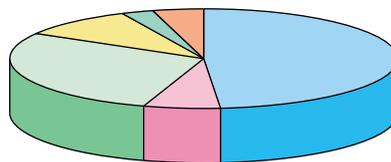
Процентні витрати на 1 квітня 2000 року порівняно з 1 квітня 1999 року збільшилися на 44.3 млн. грн., або на 5.3% і становили **879.6** млн. грн. Сплачені проценти зросли за всіма основними видами ресурсів — за залишками на рахунках юридичних (крім коштів бюджету) і фізичних осіб, а також за залученими ресурсами на міжбанківському ринку (крім коштів Національного банку України).

Обсяги залучених і куплених комерційними банками ресурсів на 01.04.2000 р. порівняно з відповідним періодом минулого року збільшилися на 37.9%. При цьому фінансова вартість ресурсів за I квартал 2000 року становила 11.6% річних (за відповідний період минулого року — 14.8% річних), тобто знизилася на 3.2 процентного пункту.

Найбільші витрати, пов'язані зі сплатою відсотків (окрім "інших" витрат, 94.4% яких — це витрати за операціями

Графік 8. Структура витрат комерційних банків України

А. За станом на 01.04.1999 р.

Б. За станом на 01.04.2000 р.

з філіями), банки несуть за залишками коштів на рахунках фізичних осіб. За звітний період вони становили 269.3 млн. грн., або 30.6% від загального обсягу процентних витрат. Сплачені проценти за цей вид ресурсів на 01.04.2000 р. порівняно з 01.04.1999 р. збільшилися на 46.7 млн. грн., або на 21.0%. Залишки на рахунках фізичних осіб протягом року зросли на 1 824.7 млн. грн., або на 52.5% і становили 5 301.7 млн. грн. Середній рівень плати за ресурси, залучені від фізичних осіб, на 01.04.2000 р. знизився на 5.0% і становив 21.7%.

Процентні витрати за ресурси, куплені у Національного банку України та на міжбанківському ринку, зросли на 3.0 млн. грн., або на 2.4%. Зростання відбулося в основному за рахунок збільшення вартості цього виду ресурсів на 0.3 процентного пункту.

У звітному періоді зберігалася позитивна тенденція до зростання обсягів “дешевих” ресурсів. Обсяг залишків коштів на розрахункових (поточних) рахунках юридичних осіб збільшився порівняно з 01.04.1999 р. на 56.0%. Їх частка у загальній сумі ресурсів зростає на 4.1 процентного пункту і дорівнювала 35.2%. Плата за цей вид ресурсів становила лише 3.0% від загальної суми процентних витрат і на звітну дату дорівнювала 26.7 млн. грн.

Зниження фінансової вартості коштів бюджету та позабюджетних фондів на 5.9 процентного пункту (на 01.04.2000 р. ця вартість становила 12.8% річних) вплинуло на скорочення процентних витрат за цей вид ресурсів на 8.6 млн. грн., або на 22.7%.

Незважаючи на значне зниження вартості власних цінних паперів, цей вид ресурсів для комерційних банків залишається найдорожчим (48.6% річних). Обсяги цінних паперів, випущених банками, зросли більш як утричі, що свідчить про застосування комерційними банками одного з найпоширеніших методів залучення коштів у клієнтів.

Непроцентні банківські доходи і витрати

Доходи від непроцентних банківських операцій на 01.04.2000 р. дорівнювали 869.9 млн. грн., що на 292.3 млн. грн., або на 50.6% більше ніж на 01.04.1999 р. Їх приріст відбувся в основному за рахунок комісійних доходів (на 144.9 млн. грн., або 48.5%) і торговельних операцій (на 143.4 млн. грн., або на 57.0%) і став **головним фактором збільшення прибутку.**

Комісійні витрати у I кварталі 2000 р. становили 140.9 млн. грн., що на 28.6 млн. грн., або на 25.5% більше, ніж було у I кварталі 1999 р. Обсяг інших непроцентних банківських витрат зріс на

16.4 млн. грн., або на 25.1% і дорівнював 81.9 млн. грн.

Адміністративні витрати

Крім процентних, у банківській системі України вагомими є також адміністративні витрати, які на 1 квітня 2000 р. становили 540.3 млн. грн.

Зауважимо, що порівняно з відповідним періодом минулого року зросли майже всі складові цих витрат (окрім сплати податку та інших обов'язкових платежів), а саме:

- ♦ витрати на утримання персоналу (за рік вони зросли на 24.9 млн. грн., або на 13.4% і на 01.04.2000 р. становили 210.7 млн. грн.);

- ♦ на утримання основних засобів та нематеріальних активів (упродовж року ці витрати зросли на 24.3 млн. грн., або на 35.4% і дорівнювали 93.0 млн. грн.);

- ♦ інші експлуатаційні та господарські витрати (зросли на 15.7 млн. грн., або на 24.7% і становили 79.1 млн. грн.);

- ♦ витрати на телекомунікації (збільшилися на 10.9 млн. грн., або на 32.0% і дорівнювали 45.1 млн. грн.);

- ♦ інші витрати, у тому числі — за операціями з філіями (за рік зросли на 1.8 млн. грн., або на 2.9% і становили на 1 квітня поточного року 64.0 млн. грн.).

Відрахування в резерви

Витрати на поповнення резервів та списання сумнівних активів за станом на 01.04.2000 р. сягнули 263.0 млн. грн., тобто порівняно з 01.04.1999 р. зросли на 96.0 млн. грн., або на 57.4%. На збільшення відрахувань у резерви вплинуло:

- ♦ погіршення структури кредитного портфеля (зокрема, обсяг сумнівних до повернення кредитів зріс за рік у 1.7 раза);

- ♦ зростання (на 19.0 млн. грн.) відрахувань у резерви та списання сумнівної дебіторської заборгованості.

Отже, у I кварталі поточного року зберігалася негативна тенденція витрат комерційними банками доходів від проведення базових (активно-пасивних) банківських операцій. Дефіцит процентного доходу банки покривали за допомогою доходів від інших банківських послуг — розрахункового, касового обслуговування та за рахунок результату від торговельних операцій.

ЕКОНОМІЧНІ НОРМАТИВИ

Протягом I кварталу 2000 року 54 комерційні банки (34% від загальної кількості банківських установ, що надають звітність), 26 із яких працюють у загальному режимі, допускали порушення економічних нормативів регулювання діяльності комерційних банків, встановлених Національним банком України. Загалом за квартал допущено 446 порушень (54.9% від цієї кількості — порушення проблемних банків), зокрема у січні — 154, лютому — 155, березні — 137.

Із 19 економічних нормативів порушувалися 17. Не зафіксовано порушень нормативу Н2, яким визначається мінімальний розмір статутного капіталу і Н19 — нормативу довгої (короткої) відкритої валютної позиції у всіх банківських металах.

Із початку 2000 року за порушення банківського законодавства на комерційні банки нараховано штрафів на суму 432 тис. грн.; за станом на 1 квітня їх було сплачено на суму 33 тис. грн.

Структура активів комерційних банків України за станом на 01.04.2000 р.

Тис. грн.

№ п/п	№ по групі	Назва банку	Сумарні активи	Грошові кошти	Кошти в НБУ	Кошти в банках		Портфель цінних паперів			Кредитний портфель	Основні фонди	Інші активи
						Залишки на коррахунках	Депозити та кредити	КОВДП	Інші ЦП	Вкладення капіталу			
1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Група I. Найбільші банки													
1	1	ПРОМІНВЕСТБАНК	2 929 282	117 559	329 067	302 229	124 261	70 735	28 700	8 853	1 493 165	420 307	34 407
2	2	ПРИВАТБАНК	2 838 897	75 232	266 426	68 143	298 155	15 241	190 017	4 442	1 609 992	89 774	221 476
3	3	"УКРАЇНА"	2 104 462	48 826	74 192	19 468	21 430	97 668	67 101	26 360	1 206 808	499 115	43 495
4	4	УКРЕКСІМБАНК	2 053 741	37 592	49 110	307 633	104 232	16 990	619	2 403	875 227	133 160	526 774
5	5	"АВАЛЬ"	1 779 356	76 988	408 195	54 248	162 439	178 576	38 286	10 244	653 942	124 290	72 148
6	6	ОЩАДБАНК	1 503 931	68 895	176 742	79 260	53 721	383 454	124 653	18 822	266 831	234 169	97 384
7	7	УКРСОЦБАНК	1 426 862	52 196	174 748	160 817	108 973	49 326	2 995	560	648 414	198 302	30 531
Усього по групі			14 636 531	477 288	1 478 480	991 798	873 211	811 990	452 371	71 684	6 754 379	1 699 117	1 026 215
Група II. Великі банки (активи > 100 млн. грн.)													
8	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	1 078 127	14 649	184 163	83 068	413 835	8 381	6 468	2 758	252 433	105 212	7 162
9	2	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	737 171	2 286	16 122	154 192	51 179	0	27 095	162	221 193	4 070	260 873
10	3	БРОКБІЗНЕСБАНК	609 520	2 429	33 934	125 725	131 643	1 567	14 210	121	228 147	49 881	21 863
11	4	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	564 785	3 187	3 903	119 489	27 225	0	93 782	185	119 298	7 125	190 591
12	5	"НАДРА"	544 419	10 640	40 402	58 012	86 884	49 720	1 414	167	269 202	10 483	17 494
13	6	УКРСИББАНК	449 839	7 287	22 387	20 541	50 798	0	5 390	3 256	312 982	21 691	5 509
14	7	"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	426 748	23 777	38 258	48 876	21 250	0	7 503	3 260	131 732	8 099	143 992
15	8	КРЕДИТПРОМБАНК	393 218	4 772	39 359	65 893	54 672	0	30	1 169	193 881	6 943	26 500
16	9	МТ-БАНК	347 539	3 810	45 315	83 376	8 056	65	8 888	50	165 976	20 754	11 249
17	10	ПРАВЕКС-БАНК	326 378	17 551	57 696	23 789	25 853	385	299	352	158 686	30 035	11 734
18	11	ВАБАНК	276 893	8 583	23 899	29 645	43 720	271	16 270	13	119 811	9 709	24 971
19	12	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	274 511	8 316	10 032	130 598	32 304	0	3 561	82	74 331	3 101	12 185
20	13	РАЙФФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА	264 856	1 007	15 825	20 588	59 294	0	0	0	163 278	4 244	620
21	14	УКРІНБАНК	258 421	8 877	33 524	38 791	11 561	0	3 610	332	92 089	51 360	18 277
22	15	МЕГАБАНК	244 719	7 679	32 166	131 129	18 787	0	2 099	3 606	38 519	7 561	3 174
23	16	УКРГАЗПРОМБАНК	221 675	975	9 979	10 226	151 121	0	722	1 070	41 515	2 183	3 883
24	17	"КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА"	221 317	1 811	44 860	7 109	38 303	0	95	0	121 029	6 233	1 877
25	18	ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	217 651	8 161	29 299	14 354	9 902	0	95	0	113 192	13 428	29 219
26	19	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	206 388	4 489	12 316	42 301	10 477	12 853	8 491	2 930	99 072	6 030	7 429
27	20	"ПІВДЕННИЙ"	193 586	12 022	7 558	5 424	28 928	0	8 720	0	104 667	7 246	19 023
28	21	ІНДУСТРІАЛБАНК	188 358	1 570	18 526	115 711	10 610	0	13 087	0	23 227	1 773	3 854
29	22	"МРІЯ"	180 366	4 553	20 504	5 256	9 057	0	4 966	12	122 126	9 278	4 614
30	23	"ЗЕВС"	176 922	1 788	21 710	58 511	2 962	0	4 248	70	40 505	15 644	31 484
31	24	"ІНКО"	167 603	0	187	12 114	9 417	0	115	5 534	129 292	4 112	6 830
32	25	ПРЕМ'ЄРБАНК	165 271	3 645	11 318	4 249	11 524	3 453	8 515	9	64 479	16 438	41 640
33	26	"КІЇВ"	161 633	3 790	11 658	17 189	9 791	0	1 398	1 783	101 032	9 899	5 093
34	27	СІТБАНК	154 900	2 560	66 785	2 816	21 259	0	0	0	54 253	6 017	1 209
35	28	ІНГ БАНК УКРАЇНА	154 466	460	11 071	19 607	-300	0	31 875	0	85 492	4 956	1 306
36	29	ЕКСПРЕС-БАНК	153 789	3 576	35 208	73 378	8 770	0	14	0	21 131	3 298	8 415

1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
37	30	УКРГАЗБАНК	147 436	6 482	12 638	12 321	13 432	9 953	4 853	973	60 396	9 225	17 163
38	31	РЕАЛ-БАНК	137 325	2 175	4 169	88 173	17 373	41	4 807	0	17 161	2 603	822
39	32	"СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	136 480	0	39 772	17 224	24 232	34 902	10	0	4 965	2 738	12 636
40	33	"ФОРУМ"	131 760	2 461	3 145	3 186	8 259	0	225	8	105 567	7 266	1 643
41	34	ЕНЕРГОБАНК	127 390	3 923	11 614	7 013	749	0	3 108	60	73 971	19 230	7 721
42	35	"МЕТАЛУРГ"	124 521	4 286	12 248	25 495	30 644	10 195	4 730	9	28 862	6 474	1 578
43	36	АВТОЗАБАНК	116 921	1 993	29 214	28 785	15 229	1 002	10 465	0	14 863	12 036	3 334
44	37	ДОНМИСЬКБАНК	116 765	1 014	17 252	2 479	0	2 064	2 872	475	79 676	10 702	232
45	38	ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	114 085	863	4 415	11 432	7 723	0	3 093	75	77 409	8 410	666
46	39	"АЖІО"	111 002	10 128	7 262	15 416	19 624	1 324	271	112	37 732	16 192	2 942
47	40	АВІАТЕКБАНК	107 413	2 430	7 914	13 558	43 316	0	5 226	48	4 949	7 531	22 440
48	41	"ЕТАЛОН"	104 845	1 073	10 854	12 431	982	0	16 961	0	48 761	4 509	9 275
Усього по групі			10 837 012	211 078	1 058 461	1 759 470	1 540 445	136 176	329 581	28 681	4 216 882	553 719	1 002 522
Група III. Середні банки (активи > 50 млн. грн.)													
49	1	НАШ БАНК	99 083	801	12 441	31 918	2 828	0	11 034	65	24 460	11 372	4 163
50	2	"АРКАДА"	94 166	4 936	18 233	627	0	1 016	2 938	926	56 603	4 574	4 314
51	3	ЕКСПОБАНК	93 232	4 266	8 941	2 722	3 123	0	86	3	57 804	11 178	5 109
52	4	ОЛБАНК	89 367	1 048	10 168	40 152	0	0	5 170	182	23 048	4 011	5 587
53	5	"НОВИЙ"	88 110	1 841	5 100	7 818	9 571	0	94	0	59 411	3 529	746
54	6	"КИЇВ-ПРИВАТ"	85 028	1 564	9 107	26 278	11 756	0	6 726	153	26 065	1 340	2 040
55	7	ЗАХІДІНКОМБАНК	83 078	3 103	3 859	22 340	3 472	0	873	3	31 567	10 899	6 961
56	8	"АЛЛОЖ"	82 968	412	271	5 580	14 896	0	3 254	3	47 190	1 012	10 350
57	9	"КИЇВСЬКА РУСЬ"	81 856	2 598	10 495	3 722	14 571	0	2 848	0	41 948	3 185	2 488
58	10	"ХРЕЩАТИК"	81 559	1 752	20 054	991	3 000	4 877	1 531	0	42 232	4 502	2 620
59	11	"НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	80 986	3 578	187	3 468	34 421	0	7 091	1	23 561	324	8 354
60	12	ІМЕКСБАНК	79 158	1 288	5 756	12 181	25 782	0	8	0	33 017	735	392
61	13	"ДІАМАНТ"	76 242	31	16 081	11 319	7 840	0	12 059	0	27 752	900	260
62	14	"НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	75 708	4 367	24 473	5 849	2 940	6 150	0	3	28 971	2 126	829
63	15	ПІВДЕНКОМБАНК	74 145	2 966	7 392	8 743	1 066	0	5 497	38	34 246	12 114	2 084
64	16	РОСТОК БАНК	73 733	1 893	2 856	1 364	13 840	0	798	0	45 629	4 023	3 329
65	17	"ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	72 660	840	558	10 921	1 128	0	1 248	4	14 306	23 788	19 866
66	18	"ГРАНТ"	71 703	1 678	9 359	9 210	0	0	10 551	855	31 605	6 734	1 710
67	19	"МЕРКУРІЙ"	67 274	352	17 392	27 831	950	189	0	0	15 769	4 169	621
68	20	УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК	64 082	5	1 978	1 557	13 867	0	17 081	1 830	10 080	10 834	6 850
69	21	ПОЛТАВА-БАНК	63 326	2 104	4 991	3 845	0	0	4 081	118	26 958	3 047	18 182
70	22	ЕЛЕКТРОНБАНК	61 941	1 585	2 649	9 228	9 586	3 177	150	1 328	18 436	15 389	412
71	23	ІНТЕРБАНК	61 532	564	7 619	3 156	14 707	0	9 906	15	19 578	1 097	4 891
72	24	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	60 983	1 110	3 489	7 139	9 020	0	3 969	275	25 726	9 967	287
73	25	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛТ УКРАЇНА	60 511	230	15 121	8 223	17 049	0	0	0	15 955	2 889	1 044
74	26	"СТОІК"	57 815	159	1 937	142	1 500	0	0	0	53 133	651	294
75	27	ЛЕГБАНК	56 593	1 113	11 751	4 685	2 997	0	4 522	0	21 345	3 485	6 695
76	28	ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	55 512	0	1 733	1 266	7 349	0	4 152	0	34 820	4 104	2 087
77	29	ПОЛКОМБАНК	55 101	913	7 262	3 784	4 452	182	4 879	55	20 540	12 401	632
78	30	"ІНТЕГРАЛ"	55 084	1 120	3 091	342	10 063	0	8 300	219	29 659	1 948	343
79	31	БАНК ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД	52 858	646	2 978	7 843	13 393	0	0	0	11 708	15 627	663
80	32	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	51 556	171	1 780	1 278	2 899	0	0	165	42 210	2 152	902

1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
81	33	ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА	51 366	418	336	11 314	2 130	0	2	1 700	17 102	18 254	109
82	34	ДОНБІРЖБАНК	50 232	5 559	1 154	1 546	6 371	26 049	76	0	4 684	2 028	2 765
Усього по групі			2 408 548	55 011	250 592	298 382	266 567	41 640	128 924	7 941	1 017 118	214 388	127 979
Група IV. Малі банки (активи < 50 млн. грн.)													
83	1	“УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”	49 478	1 521	3 276	15 539	1 150	0	1 334	250	18 676	6 794	937
84	2	“ПРИЧОРНОМОР’Я”	49 109	2 560	4 377	5 222	4 015	0	112	0	30 864	604	1 355
85	3	ІКАР-БАНК	47 156	799	2 792	13 243	373	0	1 901	2	20 815	5 252	1 979
86	4	“ДОНКРЕДИТІНВЕСТ”	46 095	984	17 034	2 396	1 983	0	4 557	0	9 076	2 251	7 814
87	5	“КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)”	44 926	0	1 653	6 522	0	0	25 708	0	0	1 573	9 470
88	6	“ДНІСТЕР”	44 813	733	2 732	1 195	9 265	0	1 068	0	26 299	2 558	962
89	7	“ПРИКАРПАТТЯ”	44 758	1 309	8 578	6 277	659	0	144	1	20 300	6 954	534
90	8	УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК	44 448	816	14 391	1 257	4 351	0	10 085	120	10 497	2 201	730
91	9	“ГЕОСАНТРИС”	44 244	400	7 015	64	7 240	0	225	134	25 029	767	3 370
92	10	ОБ’ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	44 170	1 340	1 249	2 482	2 136	0	7 151	0	22 471	3 847	3 493
93	11	ТРАНСБАНК	42 479	1 805	2 245	7 467	3 525	0	409	95	25 072	1 663	198
94	12	“ТК КРЕДИТ”	42 126	3 832	4 508	1 338	0	0	3	0	25 455	628	6 363
95	13	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	42 059	260	8 531	3 565	493	0	85	0	23 142	401	5 583
96	14	“ДЕМАРК”	39 862	160	1 721	7 989	0	1 019	14	136	22 106	6 285	433
97	15	ПРОМЕКОНОМБАНК	39 219	223	818	11 174	12 470	169	844	0	12 741	757	23
98	16	“СИНТЕЗ”	38 404	2 564	4 445	1 976	1 104	0	4 208	0	22 618	1 246	242
99	17	“КАПІТАЛ”	37 743	3 824	2 727	5 195	-7	473	4 724	258	19 086	1 088	374
100	18	“МУНІЦИПАЛЬНИЙ”	37 432	781	4 944	2 063	4 018	0	4 213	0	16 434	3 464	1 516
101	19	КИЇВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	37 235	2 552	1 320	14 462	5 655	849	1 970	0	7 667	1 864	896
102	20	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	36 951	365	975	6 690	4 365	0	8 267	45	10 848	1 683	3 714
103	21	СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК	35 462	1 197	1 474	2 900	3 256	0	6 257	17	15 979	3 870	512
104	22	“СТАРОКИЇВСЬКИЙ”	34 596	1 121	3 299	4 549	0	1 066	205	0	18 970	3 175	2 211
105	23	“ТАВРІЯ”	32 869	1 479	2 300	522	0	91	7 580	9	11 538	2 413	6 937
106	24	“ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ”	31 869	1 013	2 123	2 480	4 536	0	6 744	37	12 323	702	1 912
107	25	РЕГІОН-БАНК	31 527	2 292	778	6 802	7 856	1 015	24	6	10 211	2 241	303
108	26	“ПРИВАТІНВЕСТ”	31 128	206	1 563	11 736	3 261	132	2 151	0	3 540	8 314	226
109	27	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	30 918	271	1 888	406	1 645	0	0	1	18 235	299	8 173
110	28	“АНДРІЇВСЬКИЙ”	30 583	354	7 854	1 042	0	0	30	0	18 165	2 600	539
111	29	УКРАЇНСЬКИЙ БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	30 546	790	3 414	2 560	0	0	20	0	20 202	2 643	917
112	30	“ГАРАНТ”	30 454	403	1 639	377	7 195	0	4 994	330	13 170	1 697	650
113	31	ІНВЕСТБАНК	29 407	760	1 548	1 238	2 786	9	1 478	0	20 622	778	188
114	32	“МОРСЬКИЙ”	29 361	1 305	2 032	5 538	83	15	2 840	0	10 770	6 457	321
115	33	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	29 163	6	80	0	461	0	292	0	27 254	929	142
116	34	“АВТОРИТЕТ”	28 442	479	4 560	4 105	3 553	2 637	827	0	9 263	2 912	106
117	35	АВТОКРАЗБАНК	28 434	323	1 715	2 072	1 000	0	3 245	0	13 656	3 168	3 255
118	36	БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	28 329	449	2 606	1 173	2 000	69	4 263	0	15 849	1 496	424
119	37	“БАЗИС”	27 777	542	6 827	190	475	0	3 100	6	8 797	6 086	1 754
120	38	“УКООПСІЛКА”	27 647	946	4 528	898	800	0	11 684	66	7 068	1 046	611
121	39	“ЗОЛОТІ ВОРОТА”	27 020	571	3 214	984	798	0	0	0	20 890	491	72
122	40	“ТАВРІКА”	25 617	439	1 187	3 111	6 301	0	5 498	32	-251	1 087	8 213

1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
123	41	"ЮНЕКС"	25 270	25	159	5 735	0	0	8 708	0	4 481	3 686	2 475
124	42	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	24 702	240	1 410	677	1 303	0	4 941	0	14 626	196	1 309
125	43	"ЛЬВІВ"	24 535	589	762	368	2 000	0	375	0	9 110	11 180	150
126	44	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК	23 037	478	14 239	804	4 178	0	2	50	1 198	1 335	753
127	45	ЗАХІДБУДГАЗБАНК	22 844	1 043	951	2 638	0	196	2	0	8 323	9 318	373
128	46	КООПІНВЕСТБАНК	22 693	948	350	340	1 710	0	0	6	15 928	1 320	2 090
129	47	"СЛОБОЖАНЩИНА"	22 371	455	12 376	165	999	1 020	2 478	0	2 717	1 581	580
130	48	ТЕХНОБАНК	21 042	701	248	2 433	0	13	970	0	15 850	666	161
131	49	"ПОРТО-ФРАНКО"	20 628	2 134	915	2 066	543	0	3 583	0	6 443	781	4 164
132	50	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	19 754	318	460	265	1 521	61	83	0	6 045	9 667	1 333
133	51	ФІНБАНК	19 714	2 943	688	757	0	0	0	0	14 278	298	749
134	52	"СЛАВУТИЧ"	19 177	358	481	2 667	5 989	0	599	0	5 506	1 190	2 388
135	53	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК	18 696	183	977	525	0	0	3 089	0	13 155	519	249
136	54	"ЄВРОЦЕНТР"	18 128	343	369	485	3 514	45	1 653	0	8 984	1 942	793
137	55	РАДАБАНК	18 012	34	625	2 288	0	0	4 711	0	9 791	545	18
138	56	ІНТЕРКОНТИНЕНТБАНК	17 976	476	1 216	113	0	0	0	0	12 649	414	3 108
139	57	"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ"	17 544	994	740	4 089	5 488	0	0	0	5 844	370	20
140	58	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	17 424	2 954	360	86	0	0	2 269	0	9 206	884	1 665
141	59	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	16 883	0	9 667	2 866	2 036	0	0	0	724	1 200	390
142	60	"ФЕБ"	16 376	980	1 640	200	2 262	0	164	31	10 278	586	236
143	61	АКСІ-БАНК	16 354	792	1 060	19	2 000	0	188	10	2 204	1 364	8 716
144	62	КОНТАКТ-БАНК	16 281	23	1	11 314	2 660	0	0	0	0	91	2 192
145	63	"ВЕЛЕС"	15 951	235	45	24	98	0	5 678	252	7 597	739	1 284
146	64	"АНТАРЕС"	15 779	632	779	4	0	138	0	0	11 339	342	2 545
147	65	КОРАЛ-БАНК	13 498	173	650	0	2 201	0	0	0	5 183	5 190	101
148	66	"АЛЬЯНС"	13 234	454	376	1 621	0	0	0	2	10 428	301	52
149	67	"БУКОВИНА"	13 055	79	854	0	2 744	42	40	0	8 401	813	81
150	68	"СТОЛИЧНИЙ"	13 034	151	949	0	1 778	0	1 624	0	8 153	340	38
151	69	"ОЛІМПІЙСЬКА УКРАЇНА"	12 703	288	134	774	814	0	410	0	2 078	1 931	6 273
152	70	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	12 154	168	780	0	3 441	0	1 466	0	5 407	538	357
153	71	ТММ-БАНК	11 949	18	923	697	815	0	2 688	21	6	3 720	3 060
154	72	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛЬ"	11 852	1 435	1 152	15	0	2 095	0	0	1 682	5 162	312
155	73	"КЛАСИК"	11 115	15	818	11	0	0	1 116	0	2 013	192	6 949
156	74	"КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	9 340	0	2 251	3 322	1 308	0	0	105	0	1 952	401
157	75	ОДЕСА-БАНК	9 311	1 498	1 040	219	410	0	1 765	0	3 240	840	299
158	76	МІСТО-БАНК	8 164	0	338	4 084	3 242	0	0	0	0	296	205
159	77	"КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ"	8 005	364	1 616	674	0	0	75	30	2 678	987	1 579
160	78	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	7 863	9	2 620	0	0	0	0	0	4 663	458	113
161	79	ЄВРОБАНК	6 983	0	0	0	0	0	3 307	0	3 045	181	449
Усього по групі			2 087 287	64 304	214 979	221 144	161 855	11 154	190 238	2 052	898 700	177 399	145 462
Група V. Валютні біржі													
162	1	УМВБ	43 917	1	76	152	6 395	0	0	9 627	46	20 017	7 604
163	2	Кримська МВБ	1 999	0	6	9	469	0	51	0	0	1 431	32
Усього по групі			45 916	1	82	161	6 864	0	51	9 627	46	21 448	7 636
Усього по банківській системі			30 015 294	807 682	3 002 594	3 270 955	2 848 942	1 000 960	1 101 165	119 985	12 887 125	2 666 071	2 309 814

Структура зобов'язань комерційних банків України за станом на 01.04.2000 р.

Тис. грн.

№ п/п	№ по групі	Назва банку	Сумарні зобов'язання	Заборгованість перед		Заборгованість перед банками		Заборгованість перед клієнтами		ЦП власного боргу	Інші зобов'язання
				бюджетними установами	НБУ	Залишки на коррахунках	Кредити та депозити	юридичними особами	фізичними особами		
1			2	3	4	5	6	7	8	9	10
Група I. Найбільші банки											
1	1	ПРОМІНВЕСТБАНК	2 248 527	289 369	0	7 235	1 330	1 167 337	619 843	42 819	120 595
2	2	ПРИВАТБАНК	2 583 488	7 226	50 058	89 742	97 116	702 628	654 729	540 170	441 817
3	3	"УКРАЇНА"	1 841 862	186 397	454 978	25 559	238 690	397 196	432 481	2 897	103 665
4	4	УКРЕКСІМБАНК	1 788 428	23 826	676 333	11 766	162 058	649 735	191 120	6	73 584
5	5	"АВАЛЬ"	1 610 037	226 325	31 423	22 930	17 124	900 233	290 902	57 928	63 172
6	6	ОЩАДБАНК	1 398 518	24 486	77 548	4 733	7	103 937	1 021 120	7 375	159 313
7	7	УКРСОЦБАНК	1 095 206	240 072	19 778	2 968	33 927	572 466	205 675	0	20 321
Усього по групі			12 566 066	997 701	1 310 118	164 933	550 252	4 493 532	3 415 870	651 195	982 467
Група II. Великі банки (активи > 100 млн. грн.)											
8	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	820 785	89	0	17 600	114 899	543 134	97 851	3 177	44 035
9	2	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	500 176	0	43 087	106 937	147 531	110 643	43 041	0	48 937
10	3	БРОКБІЗНЕСБАНК	549 207	3 344	0	48 197	101 074	206 457	40 995	3	149 136
11	4	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	327 438	0	0	119 404	24 586	30 039	116 502	516	36 390
12	5	"НАДРА"	480 216	0	50 308	43 566	67 635	149 748	45 349	72 023	51 588
13	6	УКРСИББАНК	314 856	5 049	0	128	52 350	135 131	36 676	27 623	57 899
14	7	"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	391 104	6 192	0	51 475	24 252	141 366	75 697	20 998	71 122
15	8	КРЕДИТПРОМБАНК	314 386	0	0	53 437	114 505	74 912	68 481	190	2 860
16	9	МТ-БАНК	261 220	14	0	0	13 664	211 256	10 587	0	25 699
17	10	ПРАВЕКС-БАНК	253 653	6 171	0	9	10 683	75 696	140 142	29	20 922
18	11	ВАБАНК	220 681	0	64 351	2 989	2 512	83 737	41 516	849	24 727
19	12	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	236 010	0	0	115 138	19 175	35 496	46 259	5 420	14 522
20	13	РАЙФФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА	215 037	0	0	5 503	116 159	60 652	1 227	0	31 496
21	14	УКРІНБАНК	222 040	377	0	1 545	12 577	101 918	91 799	0	13 824
22	15	МЕГАБАНК	209 009	5 629	0	0	16 283	174 819	7 630	0	4 648
23	16	УКРГАЗПРОМБАНК	187 038	0	0	1 450	60 192	97 744	14 049	0	13 603
24	17	"КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА"	192 052	0	0	86	39 289	145 189	1 966	0	5 522
25	18	ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	165 049	0	9 327	5 270	3 669	52 220	81 327	0	13 236
26	19	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	152 518	3 092	0	0	2 500	54 671	1 968	0	90 288
27	20	"ПІВДЕННИЙ"	167 857	190	0	15 322	42 565	54 360	10 952	6 500	37 968
28	21	ІНДУСТРІАЛБАНК	154 150	0	0	48 254	5 140	93 151	4 294	2 000	1 312
29	22	"МРІЯ"	160 670	0	0	7 532	22 613	57 584	39 349	5 630	27 962
30	23	"ЗЕВС"	133 095	0	0	1 358	76 715	27 909	14 789	3 605	8 719
31	24	"ІНКО"	223 482	0	10 000	0	19 341	2	1 299	0	192 839
32	25	ПРЕМ'ЄРБАНК	121 506	113	24 447	92	12 897	32 655	47 266	0	4 037
33	26	"КИЇВ"	125 708	4 384	0	15 145	2 988	61 756	17 991	0	23 444
34	27	СІТІБАНК	77 727	0	0	1 192	40 220	35 354	0	0	961
35	28	ІНГ БАНК УКРАЇНА	126 512	0	0	0	53 611	64 535	1 428	0	6 939

1			2	3	4	5	6	7	8	9	10
36	29	ЕКСПРЕС-БАНК	126 497	0	0	0	2 714	112 701	4 285	0	6 797
37	30	УКРГАЗБАНК	120 369	0	0	6 615	23 217	57 471	8 672	7	24 385
38	31	РЕАЛ-БАНК	119 827	0	0	5 162	86 110	12 233	15 060	0	1 261
39	32	"СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	92 688	0	0	663	23 619	57 727	0	0	10 679
40	33	"ФОРУМ"	102 255	924	0	15 549	38 425	23 869	16 316	6 519	653
41	34	ЕНЕРГОБАНК	103 224	0	5 951	0	0	54 408	37 989	1 130	3 745
42	35	"МЕТАЛУРГ"	77 932	0	0	1	1 632	35 502	23 811	729	16 258
43	36	АВТОЗАБАНК	92 564	0	0	0	4 257	70 334	17 795	0	178
44	37	ДОНМІСЬКБАНК	46 898	663	0	0	14 384	25 679	3 667	0	2 505
45	38	ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	84 131	0	0	10 857	14 475	24 531	12 153	1 249	20 866
46	39	"АЖІО"	68 183	0	5 068	3 157	13 959	25 734	18 453	0	1 811
47	40	АВІАТЕКБАНК	86 513	0	0	4 006	25 150	44 179	6 588	5 220	1 369
48	41	"ЕТАЛОН"	77 821	0	0	3 064	811	59 279	11 748	2 000	918
Усього по групі			8 502 084	36 231	212 539	710 703	1 468 378	3 515 781	1 276 967	165 417	1 116 060
Група III. Середні банки (активи > 50 млн. грн.)											
49	1	НАШ БАНК	73 713	0	0	11 346	6 702	12 621	37 916	0	5 128
50	2	"АРКАДА"	79 191	16	0	0	0	4 198	70 692	0	4 286
51	3	ЕКСПОБАНК	73 841	0	0	1	651	30 860	19 545	712	22 071
52	4	ОЛБАНК	69 827	1	0	14	2 809	53 066	13 095	0	842
53	5	"НОВИЙ"	71 411	64	0	4 846	5 067	25 630	11 434	0	24 371
54	6	"КИЇВ-ПРИВАТ"	66 269	0	3 684	16 037	3 213	26 053	7 662	2	9 619
55	7	ЗАХІДІНКОМБАНК	58 944	2 095	0	10 855	1 458	22 892	13 368	3	8 271
56	8	"АЛЛОНЖ"	39 973	0	0	0	18 361	10 715	0	0	10 896
57	9	"КИЇВСЬКА РУСЬ"	66 291	0	3 000	0	13 791	24 877	8 207	6 190	10 226
58	10	"ХРЕЩАТИК"	56 470	31 554	0	0	0	22 603	1 985	0	328
59	11	"НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	64 432	0	0	4 007	25 825	8 838	7 990	7 630	10 142
60	12	ІМЕКСБАНК	53 651	0	0	0	27 790	10 840	14 233	0	788
61	13	"ДІАМАНТ"	41 401	0	0	0	8 000	25 664	3	7 700	34
62	14	"НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	59 955	0	0	3	1 564	45 448	11 448	0	1 491
63	15	ПІВДЕНКОМБАНК	47 275	26	0	7 940	1 086	16 972	18 955	0	2 297
64	16	РОСТОК БАНК	61 164	3 150	0	0	11 046	32 681	11 212	0	3 075
65	17	"ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	44 181	0	0	2 183	4 800	7 069	26 562	0	3 567
66	18	"ГРАНТ"	51 549	74	0	0	0	41 291	3 451	0	6 733
67	19	"МЕРКУРІЙ"	48 876	0	0	0	0	47 192	1 239	0	445
68	20	УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК	45 403	0	0	367	0	7 368	3 066	0	34 602
69	21	ПОЛТАВА-БАНК	49 398	1 858	0	0	0	18 861	23 403	847	4 430
70	22	ЕЛЕКТРОНБАНК	34 169	0	0	788	2 415	15 402	12 687	0	2 877
71	23	ІНТЕРБАНК	35 429	0	0	6	340	16 638	14 246	392	3 807
72	24	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	39 097	0	0	1 845	3 257	8 361	10 611	1 897	13 126
73	25	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛТ УКРАЇНА	38 258	0	0	7 970	4 010	14 680	0	0	11 597
74	26	"СТОІК"	31 093	0	0	16 367	12 300	2 320	0	0	106
75	27	ЛЕГБАНК	45 560	0	0	0	2 160	23 804	8 918	200	10 478
76	28	ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	28 597	0	0	29	14 472	13 953	0	0	143
77	29	ПОЛІКОМБАНК	29 383	874	0	0	981	14 208	12 099	0	1 223
78	30	"ІНТЕГРАЛ"	35 277	0	0	3 024	6 824	7 627	5 064	0	12 737

1			2	3	4	5	6	7	8	9	10
79	31	БАНК ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД	16 933	0	0	34	14 079	322	2 360	0	138
80	32	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	37 706	0	0	0	3 548	7 553	887	0	25 719
81	33	ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА	33 620	0	0	13 524	15 181	4 595	0	0	320
82	34	ДОНБІРЖБАНК	24 522	0	0	0	0	12 927	8 500	0	3 095
Усього по групі			1 652 859	39 712	6 684	101 186	211 730	638 129	380 838	25 573	249 008
Група IV. Малі банки (активи < 50 млн. грн.)											
83	1	“УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”	31 864	0	0	10 882	5 100	12 800	2 128	0	954
84	2	“ПРИЧОРНОМОР'Я”	32 107	0	0	102	1 500	6 675	13 634	6 651	3 545
85	3	ІКАР-БАНК	36 047	0	0	307	0	20 984	7 272	56	7 428
86	4	“ДОНКРЕДИТІНВЕСТ”	27 793	0	0	0	0	21 593	450	61	5 689
87	5	“КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)”	11	0	0	0	0	0	0	0	11
88	6	“ДНІСТЕР”	29 725	229	0	384	6 000	6 158	16 096	677	181
89	7	“ПРИКАРПАТТЯ”	30 134	6	0	0	0	10 309	19 677	0	141
90	8	УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК	28 609	8 733	0	0	0	12 621	2 381	0	4 874
91	9	“ГЕОСАНТРИС”	32 389	0	0	6 744	15 638	2 167	4 540	0	3 301
92	10	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	28 947	2 112	0	165	1 550	11 210	13 438	0	472
93	11	ТРАНСБАНК	18 263	226	0	1	3 000	12 232	1 731	0	1 073
94	12	“ТК КРЕДИТ”	22 108	0	0	0	3 000	17 454	1 141	0	512
95	13	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	22 493	0	0	200	5 000	15 403	1 844	0	46
96	14	“ДЕМАРК”	22 202	16	0	5 391	500	6 794	7 840	0	1 662
97	15	ПРОМЕКОНОМБАНК	25 261	0	0	10 606	3 900	1 453	3 731	46	5 526
98	16	“СИНТЕЗ”	22 874	0	0	3 992	1 000	6 207	2 854	7 921	899
99	17	“КАПІТАЛ”	28 296	0	0	0	0	13 021	4 259	238	10 779
100	18	“МУНІЦИПАЛЬНИЙ”	20 987	2	0	0	902	8 548	9 101	50	2 385
101	19	КИЇВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	21 041	0	0	7 002	1 000	4 134	8 257	289	360
102	20	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	19 366	2 772	0	97	11 314	2 956	963	4	1 260
103	21	СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК	26 833	0	0	0	5 782	10 854	1 607	0	8 590
104	22	“СТАРОКИЇВСЬКИЙ”	23 891	0	0	0	0	11 196	10 792	0	1 903
105	23	“ТАВРІЯ”	16 505	9	0	0	500	11 902	2 105	1 086	903
106	24	“ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ”	20 878	4 145	0	1 000	500	5 773	2 739	0	6 721
107	25	РЕГІОН-БАНК	16 773	84	0	0	0	6 565	7 662	0	2 462
108	26	“ПРИВАТІНВЕСТ”	14 296	0	0	0	1 000	3 406	6 454	118	3 318
109	27	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	6 429	0	0	0	1 000	4 122	424	0	883
110	28	“АНДРІЇВСЬКИЙ”	15 722	0	0	2	0	9 181	6 123	0	416
111	29	УКРАЇНСЬКИЙ БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	13 263	0	0	18	0	10 041	2 329	0	874
112	30	“ГАРАНТ”	15 810	20	0	0	2 803	7 406	4 578	0	1 003
113	31	ІНВЕСТБАНК	14 723	0	0	0	2 871	8 615	980	0	2 257
114	32	“МОРСЬКИЙ”	13 155	0	0	51	700	10 480	1 684	0	241
115	33	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	40 520	0	25 991	0	7 147	1 660	4 674	0	1 048
116	34	“АВТОРИТЕТ”	10 364	0	0	1	0	4 235	5 244	0	884
117	35	АВТОКРАЗБАНК	13 524	0	0	0	1 000	4 381	6 324	19	1 801
118	36	БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	19 515	5 499	0	0	0	4 261	3 663	0	6 091
119	37	“БАЗИС”	15 458	0	0	0	0	11 340	0	0	4 118
120	38	“УКООПСІЛКА”	16 865	0	0	0	1	12 558	4 044	0	262
121	39	“ЗОЛОТІ ВОРОТА”	12 206	24	0	0	1 000	7 561	2 932	20	669

1			2	3	4	5	6	7	8	9	10
122	40	"ТАВРІКА"	6 250	0	0	0	0	3 722	2 353	0	174
123	41	"ЮНЕКС"	7 972	0	0	7	0	3 262	34	0	4 670
124	42	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	10 475	0	0	0	1 550	5 207	1 800	0	1 918
125	43	"ЛЬВІВ"	7 365	6	0	0	2 600	2 514	2 218	0	27
126	44	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК	1 387	0	0	0	0	711	0	0	676
127	45	ЗАХІДБУДГАЗБАНК	7 236	0	0	0	0	1 374	5 377	0	485
128	46	КООПІНВЕСТБАНК	14 039	283	0	0	1 900	4 201	2 407	0	5 249
129	47	"СЛОБОЖАНЩИНА"	16 686	9 964	0	0	0	4 899	2	0	1 821
130	48	ТЕХНОБАНК	9 471	0	0	2 200	0	2 862	1 347	0	3 061
131	49	"ПОРТО-ФРАНКО"	13 031	2	0	0	550	2 832	6 400	0	3 247
132	50	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	5 962	0	0	296	748	4 216	185	0	517
133	51	ФІНБАНК	12 818	0	0	0	0	4 760	521	0	7 537
134	52	"СЛАВУТИЧ"	9 552	0	0	0	4 003	2 713	2 598	0	238
135	53	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК	11 382	0	0	0	0	1 797	59	0	9 526
136	54	"ЄВРОЦЕНТР"	10 327	0	0	0	1 200	4 228	1 239	0	3 660
137	55	РАДАБАНК	6 782	400	0	2 200	0	3 704	331	0	146
138	56	ІНТЕРКОНТИНЕНТБАНК	10 812	0	0	0	1 500	4 327	0	0	4 985
139	57	"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ"	9 047	0	0	0	2 300	5 187	0	0	1 560
140	58	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	6 359	0	0	0	800	1 556	844	0	3 158
141	59	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	9	0	0	0	0	0	0	0	9
142	60	"ФЕБ"	6 400	0	0	0	2 000	3 181	782	0	437
143	61	АКСІ-БАНК	7 395	0	0	0	1 730	916	129	0	4 620
144	62	КОНТАКТ-БАНК	3 217	0	0	0	2 865	86	0	0	267
145	63	"ВЕЛЕС"	617	0	0	0	250	324	0	0	43
146	64	"АНТАРЕС"	2 557	0	0	0	74	1 445	260	0	778
147	65	КОРАЛ-БАНК	3 167	0	0	0	1 400	831	0	0	936
148	66	"АЛЬЯНС"	8 300	0	0	0	0	1 786	1 414	0	5 100
149	67	"БУКОВИНА"	3 001	0	0	0	900	699	0	0	1 402
150	68	"СТОЛИЧНИЙ"	6 142	0	0	0	1 015	1 910	0	0	3 217
151	69	"ОЛІМПІЙСЬКА УКРАЇНА"	6 504	0	0	0	15	3 006	1 427	0	2 055
152	70	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	6 140	0	0	0	1 005	772	0	0	4 362
153	71	ТММ-БАНК	1 870	2	0	0	0	785	126	0	956
154	72	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛЬ"	1 024	0	0	0	0	535	60	0	429
155	73	"КЛАСИК"	673	31	0	0	293	255	0	0	95
156	74	"КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	3 033	0	56	2 060	187	0	0	0	730
157	75	ОДЕСА-БАНК	3 215	0	0	0	400	2 510	221	0	83
158	76	МІСТО-БАНК	15	0	0	0	0	6	0	0	9
159	77	"КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ"	2 743	0	0	0	0	2 318	8	0	417
160	78	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	106	0	0	0	0	101	0	0	5
161	79	ЄВРОБАНК	468	0	0	0	0	0	166	0	301
Усього по групі			1 070 796	34 565	26 047	53 708	112 993	423 794	228 003	17 236	174 448
Група V. Валютні біржі											
162	1	УМВБ	3 273	0	0	0	0	0	0	0	3 273
163	2	Кримська МВБ	38	0	0	0	0	0	0	0	38
Усього по групі			3 311	0	0	0	0	0	0	0	3 311
Усього по банківській системі			23 795 116	1 108 209	1 555 388	1 030 530	2 343 353	9 071 236	5 301 678	859 421	2 525 294

Структура капіталу комерційних банків України за станом на 01.04.2000 р.

Тис. грн.

№ п/п	№ по групі	Назва банку	Балансовий капітал (усього)	Статутний капітал (загальний)	Резервний фонд	Результат минулих років	Результат поточного року	Інший капітал	Нормативний капітал
1		1	2	3	4	5	6	7	8
Група I. Найбільші банки									
1	1	ПРОМІНВЕСТБАНК	680 755	182 908	34 917	356 744	31 115	75 070	669 011
2	2	ПРИВАТБАНК	255 408	140 000	28 035	44 945	22 021	20 408	263 530
3	3	“УКРАЇНА”	262 600	68 654	24 983	-9 588	-43 508	222 058	-230 774
4	4	УКРЕКСІМБАНК	265 313	107 355	26 839	112 067	14 882	4 171	262 163
5	5	“АВАЛЬ”	169 318	103 763	3 880	52 740	-2 840	11 775	154 453
6	6	ОЩАДБАНК	105 413	47 687	9 197	33 581	-21 164	36 111	-65 472
7	7	УКРСОЦБАНК	331 656	48 674	14 733	234 229	3 008	31 013	331 261
Усього по групі			2 070 463	699 041	142 584	824 718	3 514	400 606	1 384 172
Група II. Великі банки (активи > 100 млн. грн.)									
8	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	257 342	82 411	5 411	121 286	7 840	40 393	261 279
9	2	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	236 995	26 856	14 893	6 970	188 276	0	96 747
10	3	БРОКБІЗНЕСБАНК	60 314	16 069	1 538	26 675	654	15 378	62 500
11	4	“СЛОВ’ЯНСЬКИЙ”	237 347	22 500	6 682	202 893	5 011	261	236 775
12	5	“НАДРА”	64 202	36 695	2 564	22 477	2 101	365	63 247
13	6	УКРСИББАНК	134 984	90 000	3 109	29 548	590	11 737	129 812
14	7	“ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ”	35 645	20 000	644	14 303	697	0	33 317
15	8	КРЕДИТПРОМБАНК	78 832	60 681	1 758	6 555	355	9 484	79 493
16	9	МТ-БАНК	86 319	44 250	23 995	14 552	3 522	0	86 061
17	10	ПРАВЕКС-БАНК	72 725	60 672	1 714	9 128	801	410	73 973
18	11	ВАБАНК	56 212	34 601	5 457	15 522	617	16	56 911
19	12	“КРЕДИТ-ДНІПРО”	38 502	26 640	345	9 766	1 751	0	39 240
20	13	РАЙФФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА	49 818	46 806	82	2 470	459	0	50 329
21	14	УКРІНБАНК	36 381	20 012	5 000	-8 390	-3 726	23 485	13 542
22	15	МЕГАБАНК	35 711	21 139	960	11 485	2 102	25	32 516
23	16	УКРГАЗПРОМБАНК	34 636	17 848	1 452	10 143	5 193	0	35 518
24	17	“КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА”	29 265	22 261	2 072	3 328	1 603	0	27 096
25	18	ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	52 602	57 474	1 166	-2 825	-3 213	0	52 711
26	19	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	53 870	37 832	2 974	9 615	3 206	244	50 674
27	20	“ПІВДЕННИЙ”	25 729	21 110	445	3 093	1 081	0	26 378
28	21	ІНДУСТРІАЛБАНК	34 209	13 411	81	15 933	4 783	0	34 402
29	22	“МРІЯ”	19 697	7 644	3 249	6 227	1 753	823	20 236
30	23	“ЗЕВС”	43 828	30 174	3 636	8 406	1 524	88	43 732
31	24	“ІНКО”	-55 880	976	4 596	-64 756	9	3 296	-252 067
32	25	ПРЕМ’ЄРБАНК	43 764	30 000	3 290	1 744	0	8 730	43 358
33	26	“КІІВ”	35 925	25 437	5 800	4 281	114	293	34 617
34	27	СІТІБАНК	77 173	67 090	1 469	11 751	-3 137	0	77 227
35	28	ІНГ БАНК УКРАЇНА	27 955	20 971	0	9 071	-2 087	0	27 906
36	29	ЕКСПРЕС-БАНК	27 293	17 135	1 369	5 414	3 364	10	27 317
37	30	УКРГАЗБАНК	27 068	15 742	7 928	1 444	1 676	277	26 759
38	31	РЕАЛ-БАНК	17 499	10 803	1 349	5 236	55	56	17 729

1			2	3	4	5	6	7	8
39	32	“СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА”	43 792	23 311	2 485	15 364	2 631	0	44 160
40	33	“ФОРУМ”	29 505	27 264	1 139	106	988	8	30 306
41	34	ЕНЕРГОБАНК	24 166	10 851	3 561	9 536	202	16	24 965
42	35	“МЕТАЛУРГ”	46 589	7 726	2 293	34 725	1 443	401	46 605
43	36	АВТОАЗБАНК	24 357	13 908	854	7 102	309	2 184	24 543
44	37	ДОНМІСЬКБАНК	69 867	58 132	1 769	3 248	6 718	0	69 386
45	38	ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	29 954	28 209	747	0	998	0	30 027
46	39	“АЖІО”	42 820	10 537	2 262	27 678	834	1 509	43 117
47	40	АВІАТЕКБАНК	20 900	17 499	192	3 059	149	0	21 080
48	41	“ЕТАЛОН”	27 023	8 100	659	17 917	348	0	27 017
Усього по групі			2 334 935	1 210 777	130 989	632 080	241 594	119 489	1 970 541
Група III. Середні банки (активи > 50 млн. грн.)									
49	1	НАШ БАНК	25 370	16 924	669	4 784	6	2 988	25 191
50	2	“АРКАДА”	14 975	13 402	896	0	664	13	14 309
51	3	ЕКСПОБАНК	19 391	10 500	605	4 950	663	2 673	19 550
52	4	ОЛБАНК	19 539	9 174	642	9 354	367	3	19 247
53	5	“НОВИЙ”	16 699	14 545	328	-1 383	806	2 403	19 292
54	6	“КИЇВ-ПРИВАТ”	18 759	15 000	1 875	1 236	623	25	20 259
55	7	ЗАХІДІНКОМБАНК	24 134	11 200	110	2 981	313	9 529	23 902
56	8	“АЛЛОЖ”	42 995	36 135	339	6 250	271	0	43 371
57	9	“КИЇВСЬКА РУСЬ”	15 565	10 100	1 025	2 743	87	1 610	15 778
58	10	“ХРЕЦАТИК”	25 089	20 000	530	4 206	353	0	24 191
59	11	“НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ”	16 553	15 000	18	1 471	64	0	16 679
60	12	ІМЕКСБАНК	25 507	21 202	1 887	2 290	130	0	25 513
61	13	“ДІАМАНТ”	34 841	34 110	199	125	407	0	35 256
62	14	“НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ”	15 753	9 717	282	4 249	1 506	0	15 734
63	15	ПІВДЕНКОМБАНК	26 870	12 149	5 011	2 503	58	7 149	26 803
64	16	РОСТОК БАНК	12 569	8 466	633	3 228	241	0	12 780
65	17	“ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР”	28 478	15 000	2 150	8 601	148	2 580	28 467
66	18	“ГРАНТ”	20 154	9 007	2 427	4 586	345	3 788	19 243
67	19	“МЕРКУРІЙ”	18 398	9 000	1 915	4 357	609	2 517	18 449
68	20	УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК	18 679	8 674	1 599	1 194	90	7 123	16 546
69	21	ПОЛТАВА-БАНК	13 927	9 522	268	3 406	732	0	13 643
70	22	ЕЛЕКТРОНБАНК	27 772	12 889	729	1 068	284	12 802	26 657
71	23	ІНТЕРБАНК	26 103	23 000	304	2 391	21	386	26 705
72	24	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	21 886	15 000	24	593	150	6 119	21 624
73	25	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛТ УКРАЇНА	22 253	22 097	319	1 199	-1 362	0	22 721
74	26	“СТОІК”	26 722	26 240	35	190	257	0	26 954
75	27	ЛЕГБАНК	11 033	8 000	484	1 679	7	864	10 764
76	28	ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	26 916	23 491	1 811	0	1 614	0	26 715
77	29	ПОЛКОМБАНК	25 717	10 300	1 241	2 912	318	10 947	27 887
78	30	“ІНТЕГРАЛ”	19 807	16 514	360	2 614	319	0	19 765
79	31	БАНК ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД	35 925	23 279	4 099	8 372	-98	273	35 995
80	32	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	13 850	13 177	14	510	149	0	13 750
81	33	ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА	17 746	21 352	818	364	-4 787	0	12 165

1			2	3	4	5	6	7	8
82	34	ДОНБІРЖБАНК	25 710	8 100	1 629	15 165	816	0	25 604
Усього по групі			755 685	532 266	35 275	108 188	6 171	73 792	751 509
Група IV. Малі банки (активи < 50 млн. грн.)									
83	1	“УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”	17 613	14 285	352	229	118	2 629	17 456
84	2	“ПРИЧОРНОМОР’Я”	17 002	14 667	1 124	519	677	16	17 486
85	3	ІКАР-БАНК	11 109	7 804	374	2 368	563	0	11 119
86	4	“ДОНКРЕДИТІНВЕСТ”	18 302	17 223	494	0	585	0	18 335
87	5	“КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)”	44 914	28 275	728	15 975	-63	0	34 863
88	6	“ДНІСТЕР”	15 088	14 000	47	902	139	0	15 028
89	7	“ПРИКАРПАТТЯ”	14 624	10 000	226	1 592	190	2 616	14 613
90	8	УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК	15 839	15 000	26	607	207	0	15 765
91	9	“ГЕОСАНТРИС”	11 855	11 016	25	762	0	52	11 798
92	10	ОБ’ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	15 223	13 064	95	2 032	6	26	15 369
93	11	ТРАНСБАНК	24 216	13 246	2 327	7 732	724	187	24 089
94	12	“ТК КРЕДИТ”	20 018	16 718	235	1 790	1 223	52	20 192
95	13	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	19 566	18 000	307	850	409	0	19 606
96	14	“ДЕМАРК”	17 659	9 186	218	3 007	234	5 014	17 604
97	15	ПРОМЕКОНОМБАНК	13 958	11 925	162	542	1 328	0	13 940
98	16	“СИНТЕЗ”	15 529	14 000	84	1 374	72	0	15 483
99	17	“КАПІТАЛ”	9 447	8 134	376	878	60	0	9 143
100	18	“МУНІЦИПАЛЬНИЙ”	16 445	11 700	137	2 640	581	1 387	16 520
101	19	КИЇВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	16 194	15 975	171	42	3	4	16 180
102	20	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	17 585	15 332	141	2 102	10	0	17 511
103	21	СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК	8 629	8 217	152	142	118	0	8 592
104	22	“СТАРОКІЇВСЬКИЙ”	10 705	5 603	583	620	1 337	2 562	10 960
105	23	“ТАВРІЯ”	16 363	14 000	36	2 258	66	4	16 314
106	24	“ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ”	10 991	8 150	406	1 947	487	1	11 032
107	25	РЕГІОН-БАНК	14 754	10 000	862	1 906	286	1 700	14 894
108	26	“ПРИВАТІНВЕСТ”	16 833	8 099	292	1 731	27	6 684	16 923
109	27	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	24 489	25 313	1	-1 063	143	95	24 487
110	28	“АНДРІЇВСЬКИЙ”	14 862	14 237	150	199	271	5	15 103
111	29	УКРАЇНСЬКИЙ БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	17 284	16 000	65	932	280	6	17 490
112	30	“ГАРАНТ”	14 644	12 000	248	2 253	143	0	14 442
113	31	ІНВЕСТБАНК	14 684	10 358	530	3 219	576	1	14 859
114	32	“МОРСЬКИЙ”	16 205	8 113	265	1 225	1 020	5 583	16 211
115	33	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	-11 357	1 846	50	-12 288	-1 193	227	-43 147
116	34	“АВТОРИТЕТ”	18 078	12 000	145	4 100	364	1 469	18 106
117	35	АВТОКРАЗБАНК	14 910	12 372	268	967	16	1 287	14 854
118	36	БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	8 814	8 103	89	592	30	0	8 865
119	37	“БАЗИС”	12 319	7 225	581	4 315	117	81	12 309
120	38	“УКООПСІЛКА”	10 782	8 559	439	1 744	40	0	10 704
121	39	“ЗОЛОТІ ВОРОТА”	14 814	13 840	218	726	28	1	14 773
122	40	“ТАВРІКА”	19 368	18 263	410	635	60	0	19 038
123	41	“ЮНЕКС”	17 297	15 722	1 054	521	0	0	17 253

1			2	3	4	5	6	7	8
124	42	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	14 227	13 095	303	727	103	0	14 227
125	43	"ЛЬВІВ"	17 170	7 449	201	1 531	61	7 928	17 197
126	44	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК	21 650	21 541	66	65	-60	38	21 677
127	45	ЗАХІДБУДГАЗБАНК	15 608	7 416	177	1 801	100	6 114	15 617
128	46	КООПІНВЕСТБАНК	8 654	8 300	178	165	10	0	8 737
129	47	"СЛОБОЖАНЩИНА"	5 685	6 247	161	-765	39	3	5 668
130	48	ТЕХНОБАНК	11 572	11 026	160	296	58	31	11 615
131	49	"ПОРТО-ФРАНКО"	7 597	6 335	428	771	63	0	7 755
132	50	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	13 792	7 660	1 915	158	3	4 056	13 786
133	51	ФІНБАНК	6 896	5 400	281	1 087	128	0	6 881
134	52	"СЛАВУТИЧ"	9 626	6 988	1 806	715	117	0	10 207
135	53	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК	7 315	6 700	467	0	109	39	7 308
136	54	"ЄВРОЦЕНТР"	7 801	6 423	94	464	-270	1 090	7 766
137	55	РАДАБАНК	11 230	10 182	877	168	3	0	11 213
138	56	ІНТЕРКОНТИНЕНТБАНК	7 164	6 500	184	478	1	0	7 153
139	57	"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ"	8 498	7 595	256	140	507	0	8 644
140	58	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	11 065	8 905	276	1 804	80	0	11 128
141	59	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	16 874	24 038	76	-5 775	-1 466	0	16 758
142	60	"ФЕБ"	9 976	6 490	535	2 871	81	0	10 010
143	61	АКСІ-БАНК	8 959	8 402	328	297	-68	0	8 902
144	62	КОНТАКТ-БАНК	13 063	12 617	100	-265	611	0	13 073
145	63	"ВЕЛЕС"	15 335	15 000	26	306	2	0	15 039
146	64	"АНТАРЕС"	13 222	13 000	156	65	1	0	13 265
147	65	КОРАЛ-БАНК	10 331	5 057	135	175	21	4 942	10 385
148	66	"АЛЬЯНС"	4 934	4 600	118	192	22	1	5 005
149	67	"БУКОВИНА"	10 054	7 500	143	1 550	860	0	10 187
150	68	"СТОЛИЧНИЙ"	6 892	6 268	248	168	203	5	6 961
151	69	"ОЛІМПІЙСЬКА УКРАЇНА"	6 198	8 653	5	-1 871	-589	0	6 184
152	70	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	6 015	5 683	56	68	35	173	6 094
153	71	ТММ-БАНК	10 080	8 169	29	1 020	4	858	10 069
154	72	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛЬ"	10 829	4 931	380	437	74	5 006	10 860
155	73	"КЛАСИК"	10 443	5 467	372	4 604	0	0	10 437
156	74	"КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	6 307	6 314	175	178	-360	0	6 206
157	75	ОДЕСА-БАНК	6 096	5 300	370	31	384	11	6 160
158	76	МІСТО-БАНК	8 149	8 026	4	58	5	57	8 157
159	77	"КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ"	5 261	4 747	116	420	-22	1	5 210
160	78	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	7 757	7 336	24	397	0	1	7 684
161	79	ЄВРОБАНК	6 515	6 000	97	439	-21	0	6 507
Усього по групі			1 016 494	838 930	25 816	77 594	12 111	62 043	975 894
Група V. Валютні біржі									
162	1	УМВБ	40 644	3 000	5 481	31 696	468	0	30 905
163	2	Кримська МВБ	1 961	440	110	1 425	-13	0	1 928
Усього по групі			42 605	3 440	5 591	33 121	455	0	32 833
Усього по банківській системі			6 220 182	3 284 454	340 255	1 675 701	263 845	655 930	5 114 949

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено співробітниками управління безвізного нагляду департаменту пруденційного нагляду НБУ.

Конституція і розвиток банківської діяльності: актуальні правові проблеми

Конституція України 1996 року як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили визначає правові засади фінансово-економічної, в тому числі банківської, діяльності. Практика свідчить, що роль Конституції у цій важливій для держави та суспільства справі ще далеко не усвідомлена й потребує науково-практичного осмислення. Сьогодні конституційні проблеми банківської діяльності лише зрідка стають предметом наукового осмислення чи публічних дискусій. А проте їх актуалізація може сприяти вирішенню багатьох правових проблем у цій сфері.

Зауважимо, що, на наш погляд, позиція авторів не в усьому є незаперечною, зокрема щодо ролі й завдань центрального банку.

ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Варто зазначити, що із прийняттям Конституції України 1996 року банківське законодавство не зазнало суттєвих змін, хоч Основний Закон їх вимагає. Достатньо сказати, що головний акт щодо банківської справи — Закон “Про банки і банківську діяльність” 1991 року — попри численні зміни й доповнення також містить положення, які не відповідають Конституції.

Невідповідність чинного законодавства Конституції — характерна риса української правової системи. У цьогорічному Посланні Президента до Верховної Ради “Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000—2004 рр.” зазначається, що досі немає приведеного у відповідність із вимогами Конституції України земельного, житлового, трудового законодавства... Ця теза послання не меншою мірою стосується банківського законодавства. Усе ще не прийнято такі важливі для банківської діяльності нормативно-правові акти, як нові Цивільний кодекс, Податковий кодекс, закони про бюджетну систему, про банки і банківську діяльність тощо, хоча в цьому напрямі вже зроблено важливий крок — прийнято Закон “Про Національний банк України”.

У правовому полі банківської справи нині діє чинна Конституція, частина актів старого, неконституційного законодавства та нове законодавство, котре відповідає конституційним нормам. Суперечність між Конституцією і частиною старого законодавства вочевидь заважає вирішенню правових проблем. Це значною мірою позначається й на розробці нового банківського законодавства, оскільки на практиці все ще недо-

оцінюється значення конституційних засад у вирішенні правових проблем.

Щоб з'ясувати роль Конституції у правовому забезпеченні банківської діяльності, можливості конституційних підходів до вдосконалення банківсько-правових відносин, розглянемо найзагальніші питання у цій царині.

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Враховуючи особливу природу та місце Конституції у правовому регулюванні засад соціально-економічного життя, зазначимо основні напрями її впливу на вирішення правових проблем банківської діяльності.

1. Конституційні засади банківської правової політики держави. Парламент, глава держави та уряд вправі формувати та забезпечувати реалізацію правової політики у сфері банківської діяльності (в аспекті законотворення, виконання нормативно-правових актів) лише з урахуванням конституційних положень про поділ державної влади тощо. Засади цієї політики (на підставі внесених Президентом України та Кабінетом Міністрів політичних документів) визначає Верховна Рада (пункт 5 статті 85 та інші норми Конституції); реалізує її Кабінет Міністрів (пункт 1 статті 116 Конституції). Глава держави впливає на банківську правову політику через щорічні послання до Верховної Ради про внутрішнє й зовнішнє становище України (пункт 2 статті 106 Конституції) тощо. Банківську правову політику державних органів, яка не базується на Конституції, не можна ні ухвалити, ні впровадити у життя.

Довгоочікуване становлення парламентської більшості у Верховній Раді,

на наш погляд, може прискорити процес формування та реалізації реформаторської правової політики у сфері банківської діяльності органами виконавчої влади за сприяння політичних партій, громадських організацій, науково-дослідних установ, вузів тощо.

2. Верховенство Конституції. Основний Закон має найвищу юридичну силу (частина 2 статті 8 Конституції) — усі акти суб'єктів банківського права повинні йому відповідати. Акти чи їхні положення, що суперечать букві або духу Конституції, є нечинними — цей факт встановлюється у передбаченому законом порядку. Жоден орган чи посадова особа державної влади та місцевого самоврядування, зацікавлені суб'єкти банківського права до остаточного вирішення у встановленому порядку питання про конституційність акта чи його положень не вправі вимагати їх виконання. Обґрунтована відмова від виконання неконституційного акта чи його положень, що знаходиться у провадженні компетентних органів, не тягне за собою юридичної відповідальності.

Банківсько-правові акти, прийняті до введення Конституції в дію, є чинними лише у тій частині, в якій вони не суперечать конституційним нормам. Недотримання принципу верховенства Конституції може призвести до скасування неконституційного акта, відшкодування майнових збитків, моральної шкоди тощо.

3. Конституція є актом безпосередньої дії (частина 3 статті 8). З даної конституційної норми випливає, що принципи та норми Основного Закону можуть регулювати конкретні суспільні відносини у сфері банківської діяльності, якщо вони стосуються предмета конституційного регулювання. Будь-яке обмеження регулятивної дії норм Конституції є протизаконним, а винні у цьому органи та посадові особи державної влади й місцевого самоврядування, інші суб'єкти банківського права несуть юридичну відповідальність.

4. Конституція є джерелом банківського законодавства: закони та інші нормативно-правові акти у цій сфері приймаються на її основі (частина 2 статті 8) та на її розвиток. Вона містить чимало положень про банки та банківську діяльність, які потребують системної регламентації у спеціальних законодавчих актах (статті 99, 100) або в нормах відповідних законів із суміжних питань. Конкретизація і деталізація норм Конституції про банки та банківську діяльність у процесі правотворення є необхідною умовою підвищення рівня правової культури відносин у цій сфері, запорукою точнішого визначення прав та

обов'язків суб'єктів правовідносин, гарантій цих прав і підстав юридичної відповідальності даних суб'єктів.

5. Конституція є засобом правового обмеження публічної влади у сфері банківської діяльності. Органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи у сфері банківської діяльності діють лише на підставі, в межах та у спосіб, які передбачено Конституцією та законами України (частина 2 статті 19 Конституції). Для суб'єктів підприємницької діяльності у цій сфері діє протилежний принцип: дозволеною є підприємницька діяльність, що не заборонена законом (частина 1 статті 42 Конституції).

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ШЛЯХ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Аналіз положень Конституції стосовно її ролі у правовому забезпеченні банківської діяльності свідчить, що без їх обов'язкового врахування у процесі розробки і реалізації в новому банківському законодавстві важко очікувати значних позитивних змін у цій сфері, як того потребує сучасна фінансово-економічна ситуація в державі.

Сьогодні існує чимало конкретних питань банківської діяльності, які треба вирішувати, виходячи саме з відповідних конституційних положень. Насамперед ідеться про принципи рівності (у різній комбінації) фізичних та юридичних осіб перед законом.

Права боржників і кредиторів. У чинному законодавстві є чимало норм, якими встановлюється перевага боржника над кредитором, чим порушуються конституційні принципи — рівності перед законом суб'єктів права власності; заборони привілеїв чи обмежень за ознаками майнового стану тощо (частина 4 статті 13 та частина 2 статті 24 Конституції).

Так, згідно зі статтею 374 чинного Цивільного кодексу за договором позики банк передає позичальникові гроші у власність. Водночас у забезпечення договору позики відповідно до зазначеного кодексу та Закону “Про заставу” позичальник не передає предмет застави у власність банку, як це передбачено, зокрема, у країнах англосаксонської системи права.

У разі неповернення боргу реалізувати предмет застави, що не є власністю банку, дуже важко. Скажімо, згідно зі статтею 21 Закону “Про заставу”, навіть якщо предмет застави не був проданий на торгах, заставлене майно може перейти у власність банку виключно за

згодою заставодавця тільки за первісною оцінкою його вартості. Якщо аукціон із продажу заставленого майна двічі не відбувся, організатор аукціону в п'ятиденний термін повинен просто повернути виконавчі документи заставодержателю, що передбачено пунктом 19 Положення “Про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) із реалізації заставленого майна”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1997 р. № 1448. Згідно із цим документом продажну ціну можна знижувати не більш як на 30% від первісної оцінки. Виникає закономірне запитання: як за таких умов можна продати предмет застави?

Але навіть згода боржника-заставодавця на передачу заставленого майна банку обертається для останнього додатковими витратами, оскільки згідно із Законом “Про оподаткування прибутку підприємств” у редакції 1996 р. (зі змінами та доповненнями), якщо предмет застави відчужується у власність заставодержателя в рахунок погашення боргових зобов'язань, таке відчуження привірюється до купівлі-продажу предмета застави і підлягає обкладанню ПДВ. У результаті отримати згоду заставодавця на перехід права власності на предмет застави можна лише після сплати банком ПДВ, що обчислюється із суми неповернутих банку кредитних засобів.

Нових труднощів банкам додає Закон “Про виконавче провадження” 1999 р. Так, згідно зі статтями 52 і 62 цього документа стягнення на заставлене майно може бути звернуто лише за умови недостатності в заставодавця іншого майна. Дана процесуальна норма фактично вихолощує зміст матеріальної норми Закону “Про заставу”, за якою кредитор має право вимагати стягнення боргу саме за рахунок предмета застави, а не будь-якого іншого майна.

Конституційний принцип рівності всіх суб'єктів права власності перед законом порушено також із запровадженням податкової застави, згідно з якою держава отримує перевагу перед іншими кредиторами на майно боржника.

Боржник отримав привілеї і в новій редакції закону про банкрутство від 1999 р. — Законі “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”. Згідно із ним перш ніж отримати відшкодування за рахунок заставленого майна, кредитор відповідно до процедури банкрутства повинен ужити заходів щодо відновлення платоспроможності боржника. Але чому тоді немає закону, який би допоміг банку відновити власну платоспроможність, викликану неповерненням кредиту боржником?

Відповідно до нової редакції закону про банкрутство порушити процедуру банкрутства банкам не просто. Якщо боржник не повернув кредиту кошти на суму, не меншу як 300 мінімальних зарплат, це питання вирішується арбітражним судом. А ось яким чином кредитор може стягнути борг менший, ніж 300 мінімальних зарплат, закон відповіді не дає.

Практично банк не може скористатися і нормою, якою передбачено кримінальну відповідальність керівника підприємства-позичальника за невиконання рішення суду про повернення боргу (статті 176—4 Кримінального кодексу). Органи внутрішніх справ рідко порушують справи за цією статтею, а можливість порушення такої справи безпосередньо судом за заявою кредитора Кримінально-процесуальним кодексом не передбачена.

Залишається новацією, не узгодженою з Кримінально-процесуальним кодексом, і норма статті 88 Закону “Про виконавче провадження”, якою передбачається можливість звернення до суду з поданням державного виконавця про притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка умисно перешкоджає виконанню рішення суду.

Без порушення кримінальної справи також важко застосувати цивільно-правову відповідальність до керівника підприємства-боржника, оскільки немає норми закону про його персональну відповідальність за виконання цивільно-правових договорів та угод керованим ним підприємством.

На наш погляд, дієве виконання рішення суду про повернення боржником суми кредиту є основною гарантією захисту прав суб'єктів права власності та господарювання, як це передбачено частиною 3 статті 13 Конституції України.

Застосуванню принципу рівного захисту прав суб'єктів права власності та господарювання заважає, зокрема, така суперечність у законодавстві, як встановлення у різних законах різних власників на одне і те ж майно юридичної особи. Так, згідно зі статтею 10 Закону “Про підприємства в Україні” від 1991 р. (зі змінами та доповненнями) власником майна юридичної особи (підприємства) є сама юридична особа, представлена адміністрацією підприємства, наділеною відповідною компетенцією. Водночас відповідно до статті 21 Закону “Про власність” від 1991 р. (зі змінами та доповненнями), власником майна господарського товариства є колективний власник в особі його органів управління.

Отже, в разі неповернення суми позички кредитор може мати (і має на практиці) справу з двома власниками од-

ного й того ж майна. Тому давно назріла необхідність привести форми власності, передбачені Законом “Про власність”, у відповідність із Конституцією, залишивши в ньому лише дві класичні форми власності: приватну та публічну.

Нерідко конституційний принцип рівного захисту прав суб’єктів права власності та господарювання не дотримується судами. Так, серйозною перешкодою для захисту права власності банків є практика повернення арбітражними судами позовних заяв банків у зв’язку з недотриманням доарбітражного порядку вирішення спорів, передбаченого Арбітражним процесуальним кодексом. Хоча пленум Верховного суду України у постанові від 1 листопада 1996 р., керуючись статтею 124 Конституції, роз’яснив, що суди не мають права відмовляти у прийнятті позовних заяв лише на тій підставі, що позивачами не дотримано доарбітражний порядок вирішення спорів. А вже звернення до цього порядку є правом, а не обов’язком позивача.

Захист конкуренції. У Конституції (частина 3 статті 42) міститься норма, за допомогою якої держава забезпечує захист конкуренції у сфері підприємницької діяльності. Згідно з цією нормою не допускається зловживання монопольним становищем на ринку, безпідставне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція.

Водночас, наприклад, Національним банком України прийнято ряд норм, які встановлюють такі високі вимоги щодо капіталу банків, виконання яких (за незалежних від банків причин) є надто важкою справою для багатьох успішно функціонуючих установ, тобто фактично маємо неправомірне обмеження конкуренції та створення для деяких великих банків умов для монопольного становища на ринку.

Рівні умови конкуренції порушуються також при неоднаковому застосуванні одного нормативу НБУ до різних банків. Так, постановою НБУ від 26 грудня 1996 р. № 333 передбачено відповідальність банків за недотримання нормативу резервування коштів на кореспондентському рахунку. Але до різних банків вона застосовується по-різному: одні з них притягалися до відповідальності частіше, інші — рідше. Така практика є прямим порушенням рівних умов конкуренції, оскільки резервування означає обмеження підприємницької діяльності банків шляхом утримання частини їхніх коштів на кореспондентському рахунку. Банки, яких дане обмеження не стосується, мають більше можливостей для отримання прибутку за рахунок обороту всіх коштів, що є на їхніх кореспондентських рахунках.

Отже, зазначені вище норми, запроваджені Національним банком, потребують оцінки з точки зору їх відповідності Конституції.

Конституційні положення про неправомірні обмеження конкуренції нерідко порушує Кабінет Міністрів України. Так, додаток до постанови уряду від 24 червня 1999 р. № 1112 містить перелік банків України (25 із близько 170 діючих), до яких рекомендовано звертатися для авалювання векселів, що видаються з метою митного оформлення паливно-мастильних матеріалів. Така практика — пряма дорога до корупції.

Інший приклад порушення рівних умов конкуренції — заснування відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14.07.1999 р. спеціалізованого державного підприємства “Укрспецюст”. За цією постановою фактично для всіх підприємств, окрім “Укрспецюсту”, обмежено діяльність із продажу заставленого майна. На практиці це призвело до зростання витрат банків та збільшення витрачання часу, необхідного для реалізації заставленого майна.

Приведення у відповідність із Конституцією потребують і норми законодавства стосовно інформації про клієнтів, яку надають банки. Необхідно, щоб розумні вимоги статті 52 “Банківська таємниця” Закону України “Про банки і банківську діяльність” були проведені через усі подальші закони, які регулюють надання банком інформації про клієнтів. На нашу думку, Постанова НБУ від 14.12.1999 р. № 587 “Про створення належних умов органам Державної податкової адміністрації України щодо контролю з питань оподаткування, належного забезпечення надходження коштів до Державного бюджету України та вдосконалення порядку обміну інформацією між Національним банком України, комерційними банками та їх установами і органами Державної податкової адміністрації України” не відповідає вимогам Конституції та статті 52 Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

Конституційні аспекти правових проблем донедавна випадали з поля зору керівників банківської системи та інших сфер економіки. Це зумовлено певними сумнівами в тому, що такі проблеми можна вирішувати за допомогою Конституції. Сьогодні Асоціація українських банків переглядає цю позицію з тим, щоб розпочати роботу в даному напрямі.

ВИСНОВКИ

Роль Конституції у вирішенні правових проблем банківської діяльності ще належно не досліджена. За неповні

чотири роки дії Конституції відбулася лише одна — студентська — науково-практична конференція з питань конституційних засад банківської системи України (1998 р.). Недооцінка наукової ролі конституційної тематики у банківському праві відображає застарілий, типологічний підхід до цього питання на практиці: навіщо звертатися до Конституції, коли є закони та підзаконні акти, які розвивають її положення.

Ця недооцінка базується на нерозумінні деякими практиками та науковцями установчої функції Конституції, яка не вичерпується виданням на її основі поточного законодавства. У нових соціально-економічних умовах завжди є потреба по-новому, з урахуванням сучасних реалій прочитати Конституцію, а отже, по-новому з’ясувати конституційні засади для розвитку нового покоління поточного законодавства.

До речі, саме так уже понад 200 років розвивається поточне законодавство США, де Конституцію 1787 року постійно адаптують до нових умов. Ось чому попри свій “похилий” вік вона на практиці не здається “старішою” порівняно з сучасними конституціями Франції 1958 року, Греції 1975 року чи Іспанії 1978 року, які успішно виконують установчу функцію.

Наша доба — це час стрімких політичних і соціально-економічних змін. За таких обставин Конституція є чи не єдиним надійним дороговказом у правовому полі, в тому числі й у сфері банківської діяльності. □

Література.

1. Конституційно-правові засади банківської системи в Україні // Тези доповідей і повідомлень Першої студентської науково-практичної конференції (Київ, 27 травня 1998 року). — К., 1998. — С. 103.

2. Сугоняко О., Кампо В., Жуков А. Дороговказ у діяльності банків // Урядовий кур’єр. — 2000. — 6 квітня. — С. 5.

3. Сугоняко О. Банки: проростання крізь пост-соціалізм (виступи, інтерв’ю, коментарі, статті) / Упоряд. Т.І. Гоша. — К.: “Сівера”, вид-во Дніпро, 1999. — С. 82.

Олександр Сугоняко,

президент Асоціації українських банків.

Володимир Кампо,

голова Товариства конституційного права, завідувач кафедри Українського центру правничих студій при Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка. Кандидат юридичних наук, доцент.

Анатолій Жуков,

заступник голови Правління банку “Мрія”.

Зміни і доповнення до “Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України”¹, внесені за період із 1 квітня по 1 травня 2000 р.

А. Зміни і доповнення до “Офіційного списку комерційних банків України”

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Державно-акціонерний спеціалізований імпорто-експортний банк України “УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК”	ВАТ	25 000 000	11.06.1993 р.	175	м. Київ, вул. Ярославів Вал, 36-а
Акціонерний комерційний банк “СЛАВУТИЧ”	ВАТ	6 970 317	16.05.1992 р.	110	м. Київ, вул. Фрунзе, 47
Акціонерний комерційний банк “АРКАДА”	ВАТ	11 934 213	23.06.1993 р.	177	м. Київ, вул. Суворова, 4/6
Акціонерний комерційний банк “АЛЬЯНС”	ВАТ	9 510 500	10.03.1992 р.	89	м. Київ, просп. Відрадний, 73
Акціонерний комерційний банк “ІНТЕГРАЛ”	ВАТ	21 500 000	30.09.1994 р.	250	м. Київ, просп. Перемоги, 52/2
Дніпропетровська область					
Український банк міжнародного співробітництва “ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК”	ЗАТ	6 671 000	18.10.1996 р.	263	Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, просп. Карла Маркса, 28
Донецька область					
Акціонерно-комерційний банк “КАПІТАЛ”	ВАТ	12 100 000	31.10.1991 р.	65	м. Донецьк, вул. Артема, 110
Донецький акціонерно-комерційний МІСЬКИЙ БАНК	ЗАТ	58 132 000	06.04.1992 р.	99	м. Донецьк, вул. Пушкіна, 20
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ акціонерний банк	ВАТ	15 990 000	19.05.1993 р.	170	м. Донецьк, вул. Артема, 125
Акціонерний комерційний банк “ДОНКРЕДИТІНВЕСТ”	ЗАТ	33 406 377	24.11.1993 р.	214	м. Донецьк, просп. Титова, 8-б
Одеська область					
Закрите акціонерне товариство “Акціонерний комерційний банк “ОДЕСА-БАНК”	ЗАТ	5 300 000	17.10.1991 р.	38	м. Одеса, просп. Адміральський, 33-а
Харківська область					
Харківський акціонерний комерційний ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	ВАТ	15 000 000	29.10.1991 р.	61	м. Харків, вул. Чернишевського, 4
Чернігівська область					
Акціонерний комерційний банк “ПОЛІКОМБАНК”	ЗАТ	11 231 880	18.08.1994 р.	249	м. Чернігів, вул. Київська, 3

Б. Зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали або втратили ліцензію Національного банку України

Назва банку	Юридична адреса	Номер ліцензії	Дата одержання ліцензії	Операції, на право здійснення яких комерційні банки отримали або втратили ліцензію НБУ ²
м. Київ і Київська область				
Акціонерний комерційний банк “АЛЬЯНС”	м. Київ, просп. Відрадний, 73	97	23.06.1998 р.	1,4,5*,8*,9,10,11*,12,13*,14*,15*,16,19*,26,27*,28*,29*,30; зупинено дію ліцензії на операцію 15 до 01.11.2000 р.; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 5,11,13,14,27,28,29 до 01.11.2000 р.; операція 19 здійснюється лише за визначеними коррахунками; операцію 8 обмежено
ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ акціонерний банк	м. Київ, вул. Предславинська, 28	109	23.07.1999 р.	1,3,4,8*,9,10,12,26,28*,29*,30; відновлено дію ліцензії на операції 3,8,9,10,12,26,30; зупинено дію ліцензії на операції 28,29 до 23.07.2000 р.; операцію 8 обмежено

¹ “Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України”, опубліковано у “Віснику НБУ”, № 5, 2000 р. Дані, що змінилися, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією статутів.

² Цифра зі знаком “+” означає номер операції, на здійснення якої банк одержав право; цифра із символом “*” означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежене.

Примітка. Комерційні банки, у яких обмежено операцію 8, не мають права залучати й розмішувати депозити на міжбанківському ринку (обмеження набуває чинності з 21.05.2000 р.).

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Акціонерний комерційний банк "КИЇВ"	м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 16/22	14	04.04.2000 р.	1,2,3,4,7, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "ТК КРЕДИТ"	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	82	07.04.2000 р.	1,3,4, 8 ,9,10,11,12,13,+ 14 ,15,16,17,18,19,20,+ 21 ,26,+ 27 ,+ 28 ,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "КОРАЛ-БАНК"	м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	180	06.11.1998 р.	1,4, 8* ,9,12,16, 26* , 30* ; зупинено дію ліцензії на операції 26,30 до 01.07.2000 р.; операцію 8 обмежено
Акціонерний комерційний банк розвитку малого та середнього бізнесу "АНТАРЕС"	м. Київ, вул. Лагерна, 38	161	23.06.1998 р.	1,3,4, 8* ,9,10*,12, 13,14 ,15,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21* ,26,27,28*,29*,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 17,18,20 до 20.11.2000 р.; відновлено дію ліцензії на операції 13,14,21 ; операцію 8 обмежено
Акціонерний комерційний банк "ЛЕГБАНК"	м. Київ, вул. Жиланська, 27	45	27.07.1999 р.	1,3,4, 5* , 8* ,9,10, 11* ,12, 13,14 ,15,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21 ,22, 23* ,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції: 5,11,18 — до 20.07.2000 р., 23 — до 27.07.2000 р.; знято обмеження з операцій 13,14,21 ; відновлено (з обмеженням) дію операцій 17,20 ; операцію 8 обмежено
Акціонерний банк "АЖІО"	м. Київ, вул. Червоноармійська,10	4	21.04.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний банк "ОЛІМПІЙСЬКА УКРАЇНА"	м. Київ, вул. Володимирська, 60	58	20.07.1999 р.	1,3*,4, 5* , 8* ,9*,10*,12*,15*,16*,19, 20* , 21* , 28* , 29* , 30* ; зупинено дію ліцензії на операції 3,8,9,12,16,21,30 до 20.07.2000 р.; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 5,10,15,20,28,29 до 20.07.2000 р.
Акціонерний банк "СИНТЕЗ"	м. Київ, вул. Івана Кудрі, 5	30	01.04.1999 р.	1,3,4, 5* , 8* ,9,10,11,12,13,14,15,16,17, 18 ,19,20,21,26,27,28,29,30; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; операцію 8 обмежено; відновлено дію операції 18
Акціонерний банк "УКООПСПІЛКА"	м. Київ, вул. Хрещатик, 7/11	17	23.06.1998 р.	1,4, 8* ,9,10, 11* ,12, 13* , 14* ,15,16,19, 21* ,26, 29* ,30; продовжено до 20.11.2000 р.: зупинення дії ліцензії на операції 11,14,29 ; обмеження операцій 13,21 ; операцію 8 обмежено
Акціонерний комерційний банк "ОЛБАНК"	м. Київ, вул. Марини Раскової, 19	11	23.06.1998 р.	1,2,3,4, 5* , 7,8* ,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22, 23* ,26,27,28,29,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операцію 23 до 20.11.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; операцію 8 обмежено
Акціонерний комерційний банк "СЛАВУТИЧ"	м. Київ, вул. Фрунзе, 47	60	23.06.1998 р.	1,3,4, 5* , 8* ,9,10,11,12, 13* , 14* ,15,16, 17* , 18* ,19, 20* ,27,28,29,30; продовжено до 20.11.2000 р.: зупинення дії ліцензії на операції 14,17,18 ; обмеження операцій 13,20 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; операцію 8 обмежено
Акціонерний Київський НАРОДНИЙ БАНК	м. Київ, вул. Велика Житомирська, 24	144	23.06.1998 р.	1,3*,4, 8* ,9,10*,12, 13* ,15,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21* , 22* , 29* ,30; зупинено дію ліцензії на операції: 20,21 до 20.07.2000 р.; 3,10,13,17,18,22,29 до 01.07.2000 р.; операцію 8 обмежено
КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ акціонерний комерційний банк	м. Київ, вул. Івана Кудрі, 32	116	12.07.1999 р.	1,3,4, 5* , 8* ,9,10, 11* ,12, 13* , 14* , 15* ,16, 17* , 18* , 19* , 20* ,26, 29* ,30; зупинено дію ліцензії на операції 15,29 до 20.07.2000 р.; продовжено до 20.07.2000 р.: зупинення дії ліцензії на операції 5,11,13,14,17,18,20 ; обмеження операції 19 ; операцію 8 обмежено

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Акціонерний комерційний банк "ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	м. Київ, вул. П.Сагайдачного, 17	27	23.06.1998 р.	1,3,4, 5* , 8* , 9 ,10, 11 ,12, 13 ,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27, 28 ,29,30; відновлено дію ліцензії на операції 9,11,13,28 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; операцію 8 обмежено
Акціонерний банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	м. Київ, просп. Червонозоряний, 132	171	30.04.1999 р.	1* , 4* , 5* , 8* , 11* , 14* , 15* , 17* , 18* , 19* , 20* , 21* , 22* , 23* , 27* , 28* , 29* , 30* ; відновлено дію ліцензії на операції 14,23 ; знято обмеження з операції 18,20 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; операцію 8 обмежено; всі операції здійснюються банком з урахуванням особливих вимог та переліку операцій, викладених у постанові Правління НБУ від 31.03.1999 р. №159
Дніпропетровська область				
Акціонерний комерційний банк "ПРИЧОРНОМОР'Я"	м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 33	88	14.04.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; знято обмеження з операції 8
Закрите акціонерне товариство акціонерний банк "РАДАБАНК"	м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46/1	166	23.06.1998 р.	1,4, 5* , 8* ,9,10, 11* ,12, 13* , 14* , 15* ,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21* ,26, 27* , 28* , 29* ,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 5,11,13,14,17,18,20,21,27,28,29 до 20.07.2000 р.; зупинено дію ліцензії на операцію 15 до 20.07.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Акціонерний банк "ДІАМАНТ"	м. Дніпропетровськ, вул. Т. Шевченка, 59	125	19.04.2000 р.	1,3,4, +5 ,8,9,10,11,12,13,14,15,16, +17 , +18 ,19, +20 ,21, +22 ,26,27,28, +29 ,30
Український банк міжнародного співробітництва "ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК"	Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, просп. Карла Маркса, 28	177	12.01.1999 р.	1,4, 8* ,9,12,26, 28* , 29* ,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 28,29 до 20.07.2000 р.; операцію 8 обмежено
Донецька область				
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК	м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	23.06.1998 р.	1,4, 8* ,9,10, 11 ,12, 13 ,14,15,16,19,26, 27 ,28,29,30; відновлено дію ліцензії на операції 11,13,14,27 ; операцію 8 обмежено
Закарпатська область				
Комерційний кооперативний інвестиційний банк "КООПІНВЕСТБАНК"	м. Ужгород, вул. Гойди, 10	105	23.06.1998 р.	1,3,4,7, 8* ,9,10, 11* ,12,13, 14* ,15,16, 17* , 18* ,19,20,21,26,27,29; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 11,14,17,18 до 20.06.2000 р.; операцію 8 обмежено
АР Крим і м. Севастополь				
Акціонерний Сімферопольський банк "АКСІ-БАНК"	м. Сімферополь, вул. Самокиша, 30	140	23.06.1998 р.	1,4, 8* ,9,12, 13* , 15* ,16,19,26, 28* ,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 13,15 до 20.07.2000 р.; зупинено дію ліцензії на операцію 28 до 20.07.2000 р.; операцію 8 обмежено
Акціонерний банк "ТАВРІКА"	м. Севастополь, вул. Репіна, 1	167	18.04.2000 р.	1,4, 8 ,9,10,11,12,13, +14 ,15,16,17,18,19,20,21,22, +26 , +27 , +28 , +29 ,30; знято обмеження з операції 8
Луганська область				
"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	м. Луганськ, вул. Радянська, 83	77	04.04.2000 р.	1,3,4, 8 ,9,10,12,15,16,19,26,30; знято обмеження з операції 8
Одеська область				
Комерційний банк "ФЕБ"	м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	143	23.06.1998 р.	1,3,4, 8* ,9,10, 11* ,12, 13* , 15* ,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21* , 22* ,26, 29* ,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,15,17,18,20,21,22,29 до 20.07.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "ОДЕСА-БАНК"	м. Одеса, просп. Адміральський, 33-а	159	23.06.1998 р.	1,2,3,4, 8* ,9,10, 11* ,12, 13* , 14* , 15* ,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21* , 22* ,26, 27* , 28* , 29* ,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 11,13,14,15,17,18,20,21,22,27,28,29 до 20.07.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Акціонерний комерційний банк "ФІНБАНК"	м. Одеса, просп. Т. Шевченка, 4	121	23.06.1998 р.	1,3,4, 8* ,9,10, 11* ,12, 13* , 15* ,16, 17* , 18* ,19, 20* ,26, 27* , 28* , 29* ,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 11,13,15,17,18,20,27,28,29 до 20.07.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	129	23.06.1998 р.	1,2,4, 8* ,9,10, 11* ,12, 13* , 15* ,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21* , 22* ,26, 29* ,30; зупинено дію ліцензії на операції 15,20,29 до 20.07.2000 р.; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 11,13,17,18,21,22 до 20.07.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Комерційний банк "МІСТО-БАНК"	м. Одеса, вул. Фонтанська Дорога, 11	194	19.04.2000 р.	+1,4,8,9,10,12,16,19,26 ; відновлено дію ліцензії на операцію 16 ; знято обмеження з операції 9
Комерційний банк "КОНТАКТ БАНК"	м. Одеса, вул. Прохорівська, 45	124	14.05.1999 р.	1,4, 8* ,9,12,15,16,19, 20* , 21* ,30; зупинено дію ліцензії на операцію 21 до 20.07.2000 р.; зупинено дію ліцензії на операцію 20 до 01.07.2000 р.; операцію 8 обмежено
Тернопільська область				
Акціонерний банк "ЄВРОЦЕНТР"	м. Тернопіль, вул. Білецька, 1-а	92	23.06.1998 р.	1,3,4, 8* ,9,10, 11,12,13,15,16,19,26,29,30 ; відновлено дію ліцензії на операції 11,13,29 ; операцію 8 обмежено
Харківська область				
Акціонерний банк "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА"	м. Харків, вул. Новгородська, 11	119	04.11.1999 р.	1,4, 8* ,9,12,15,16,17,18, 19* , 20,21* , 22* ,30; зупинено дію ліцензії на операції: 21,22 — до 20.07.2000 р.; 19 — до 19.07.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Акціонерно-комерційний "РЕАЛ-БАНК"	м. Харків, просп. Леніна, 60-а	20	27.07.1999 р.	1,2,3,4, 8* ,9,10,11,12, 13* ,14,15,16, 17* , 18* ,19, 20* ,21, 22,23* ,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції: 13,17,18,20 — до 20.07.2000 р.; 23 — до 27.07.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Акціонерний комерційний банк "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	м. Харків, Червоношкільна Набережна, 24	90	23.06.1998 р.	1,4, 8* ,9,10, 11* ,12, 13* ,15,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21* , 22* ,26,28,29,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 11,13,17,18,20,21,22 до 20.07.2000 р.; операцію 8 обмежено
Акціонерний східно-український біржовий банк "ГРАНТ"	м. Харків, вул. Данилевського, 19	6	27.07.1999 р.	1,3,4, 5* , 7,8* ,9,10,11,12, 13* ,14,15,16,17,18,19, 20,21* ,22, 23* ,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 9 ; зупинено дію ліцензії на операції: 13,21 — до 01.07.2000 р.; 23 — до 27.07.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; операцію 8 обмежено
Акціонерно-комерційний банк "ЗОЛОТІ ВОРОТА"	м. Харків, просп. Леніна, 36	83	11.04.2000 р.	1,4, 5* , 8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; знято обмеження з операції 8
Чернігівська область				
Акціонерний комерційний "ЄВРОБАНК"	м. Чернігів, вул. Леніна, 32	48	02.12.1999 р.	Відкликано ліцензію на здійснення всіх банківських операцій (згідно з постановою Правління НБУ від 24.04.2000 р. № 167)

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготувала головний економіст управління реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

Із перших вуст /

У травні 2000 року виповнилося 5 років від часу введення в обіг першої української ювілейної монети. Серед основоположників нової сфери діяльності Національного банку України — вітчизняного монетного виробництва — відомий фінансист і банкір, нині — радник Голови Національного банку України Валентин Павлович Терпило. У бесіді з кореспондентом “Вісника НБУ” Оксаною Слінушко він поділився своїми спогадами про започаткування цієї справи, висловив міркування щодо її перспектив.

Валентин Терпило

Радник Голови Національного банку України

Українській колекційній монеті — п'ять років

— *Валентине Павловичу, здається, не так давно — 7 травня 1995 року — Національний банк України ввів у обіг першу в історії України ювілейну монету, присвячену 50-й річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні. За час, що минув, зроблено багато. У нашій країні налагоджено повноцінне виробництво банкнот і монет, якість і художній рівень яких високо оцінюють вітчизняні та зарубіжні фахівці. З якими почуттями, міркуваннями ви зустрічаєте п'ятиріччя введення в Україні першої колекційної монети?*

— У житті є багато істин. Одна з них така: значно легше здобути, ніж зберегти. Недарма ще древні римляни вважали, що піднятися на вершину простіше, аніж залишатися на ній. Досвід має багато переваг. Мабуть, найважливіша з них — уміння аналізувати пройдений шлях, робити висновки і приймати правильні рішення. Так, за час, що минув після введення в обіг першої колекційної монети, вже випущено 90 золотих, срібних, мідно-нікелевих, нейзильберових монет, присвячених найважливішим подіям в історії України від найдавніших часів до сьогодення, її видатним постатям.

За п'ять років в Україні створено завершений цикл виробництва грошей, зокрема монет. Їх карбування — не лише важливий політичний фактор, а й економічно вигідна справа. Так, на 1 квітня 2000 року реалізовано майже 1.5 млн. монет на загальну суму близько 20 млн. грн. Значні кошти у вигляді податку на додану вартість перераховано до державного бюджету. А це — чимало виплачених зарплат, пенсій, стипендій.

Україна стала відомою нумізматичною державою не лише в Європі, а й на інших континентах. Її монети було успішно представлено на міжнародних форумах і ярмарках у Базелі (Швейцарія), Штутгарті й Берліні (Німеччина), Празі (Чехія), Денвері, Нью-Йорку і Чикаго (США), Шанхаї (Китай). У зв'язку із проведенням у 2000 році в Сіднеї літніх Олімпійських ігор підписано угоду з відомою німецькою фірмою MDM на виготовлення 14 тисяч срібних монет двох найменувань. Значну частину цього тиражу вже реалізовано фірмі.

Кожна випущена нами колекційна монета — важливий крок на шляху становлення вітчизняного монетного виробництва, поступового, але впевненого входження України в нумізматичний світ.

— *Постас цілком природне запитання: яким шляхом іти далі?*

— Нині це головне питання, яке потребує особливої уваги. Нам слід глибоко проаналізувати зроблене, причому критично поглянути на свої здобутки. На жаль, Україна ще не може зрівнятися з такими нумізматичними державами, як Австрія, Австралія, Канада, Великобританія, США, Іспанія та багатьма іншими. Згадаймо один з останніх міжнародних конкурсів на крашу моне-

ту, який проводився у 1998 році в США. Прикро, але жодну з українських монет не було відзначено. У чому ж причина? Адже художня якість українських монет — висока. Кожна з них — своєрідний мистецький твір, носій певної ідеї. Це так. Проте сучасне світове нумізматичне мистецтво здебільшого використовує (а світова громадська краще сприймає) образи й символи універсального змісту, близькі й зрозумілі людям різних народів.образи на наших монетах — прекрасні, але майже всі вони не відомі світові. На жаль, національна історія України ще недостатньо популяризована. З огляду на це особливої ваги слід надавати інформаційному забезпеченню презентацій нумізматичної продукції нашої України світові. Назріла гостра потреба ознайомити міжнародну громадськість з основними віхами української історії, пояснити людям суть і значення наших образів, символів, ідей, репрезентованих на монетах.

На мою думку, особливе значення слід надавати тим ідеям і символам української історії та культури, які є міжнародними, тобто характерні й для інших народів. Гадаю, до таких належать мотиви візантійської, болгарської (родоначальники слов'янської писемності Кирило і Мефодій та її давні пам'ятки — “Псалтир”, “Євангеліє”), античної тематики (грецькі міста на узбережжі Чорного моря — Пантікапей, Херсонес, Ольвія та інші, висока культура яких суттєво вплинула на розвиток Київської Русі). Це перспективний напрям, над яким треба серйозно працювати.

Вагомим аспектом розвитку нумізматичної справи в Україні є розширення внутрішнього і зовнішнього ринків збу-

ту. Нині детально розробляємо концепцію кожного з них. Ці концепції мають бути передусім практичними та ефективними.

Слід визнати, що мережа розповсюдження монет на внутрішньому ринку нині лише створюється; формуються і визначаються основні напрями її розвитку. Проте внутрішній ринок залишається пріоритетним. Для його активізації прагнемо залучити до співпраці нумізматичні осередки всіх регіонів України. Вважаю, що пам'ятні та ювілейні монети слід поширювати не лише каналами банківської системи, а й за допомогою інших структур — через ювелірні магазини, музеї, асоціації нумізматів-колекціонерів, заклади культури, дистриб'юторів і дилерів. Добре було б налагодити продаж українських монет у місцях, де буває багато туристів, зокрема у туристичних центрах Криму, Одеси, Києва, Чернігова, Закарпаття.

— **Валентине Павловичу, як, на вашу думку, необхідно формувати рекламну політику національної нумізматичної продукції?**

— Це надзвичайно важливе питання. Ефективна рекламна політика, спрямована на популяризацію вітчизняної нумізматичної продукції, є запорукою формування попиту на наші монети як в Україні, так і за її межами.

Слід позитивно оцінити заснування у 1999 році часопису “Українська нумізматика і боністика”, високий рівень якого визнано спорідненими зарубіжними виданнями та нумізматичними організаціями. Проте незначний тираж часопису значною мірою звужує його великі потенційні можливості у справі популяризації нумізматичної продукції України. Очевидно, тираж журналу треба було б збільшити. Крім того, на перших порах журнал варто було б поширювати безплатно. Необхідно дбати про те, щоб його постійно отримували дилери з різних держав, які займаються розповсюдженням нумізматичної продукції, зарубіжні представництва, нумізматичні осередки держав — лідерів на світовому нумізматичному ринку.

Стосовно змісту часопису, доцільно було б подавати в ньому більше історико-культурологічної інформації про ті образи, символи, ідеї, які ми бачимо на наших монетах.

Рекламну інформацію про українську нумізматичну продукцію бажано розміщувати також у зарубіжних нумізматичних виданнях, які користуються попитом в усьому світі.

Загалом же презентація громадськості кожної монети має бути цілісною і ретельно продуманою — щоб людина, котра цікавиться нумізматикою, могла

не лише побачити саму монету чи її знімок, а й отримати цікаву інформацію, яка б розкривала історико-культурологічний і художній зміст її образів-символів, висвітлювала їх глибинний підтекст.

З метою популяризації нумізматичної продукції необхідно збільшити випуск високохудожніх буклетів. Їх бажано видавати різними мовами, принаймні українською, російською та англійською.

Хотілося б також швидше завершити роботу над короткометражним кінофільмом про українську нумізматикою і Монетний двір НБУ. Перекоаний, він зацікавить як вітчизняного, так і зарубіжного глядача.

— **Для українських нумізматів 2000 рік розпочався з приємного сюрпризу — світ побачила монета “Різдво Христове”. Вона стала складовою широкого, в масштабі цілої планети, відзначення 2000-річчя Різдва.**

— Весь нумізматичний світ відгукнувся на цю подію. Майже кожна держава, яка карбує власні монети, присвятила 2000-річчю Різдва монету.

Наприкінці століття і тисячоліття світ прагне до об'єднання. Свідченням цього є створення нових міжнародних організацій, запровадження спільної європейської валюти, спрощення візових режимів тощо. В основі активної інтеграції держав — не тільки політичні та економічні причини, а й культурні, духовні чинники, які еднають душі й серця людей, творять спільний духовний простір. Християнство протягом багатьох століть було і залишається уособленням миру і злагоди між народами та державами. Нині, коли світ урочисто відзначає 2000 років Різдва Христового, ця ідея набуває особливої актуальності. У діалозі цивілізації має прозвучати голос кожної нації.

На порозі третього тисячоліття людство шукає шляхів до порозуміння і компромісів. Перекоаний, одним із них є діалог держав мовою монет, адже вона близька і зрозуміла всім. Перший крок зробила Організація Об'єднаних Націй, оголосивши масштабну програму “2000 рік — діалог цивілізацій”, у якій може взяти участь кожна держава, репрезентувавши світові власний внесок у розвиток людства. Ми плануємо випустити серію “Пам'ятки давніх культур України” з п'яти монет: “Палеоліт”, “Трипілля”, “Ольвія”, “Скіфія”, “Київська Русь”. Кожна із цих монет символізує певний історичний період у житті не лише українців, а й багатьох інших, зокрема слов'янських народів. Ці періоди — етапи не тільки історичного шляху націй, а й їх інтеграції у єдину систему, об'єднану політичними та еко-

номічними зв'язками. У древньому світі цей інтеграційний період завершився тоді, коли більшість народів прийняли християнство, яке внесло нові спільні риси у світогляд і культуру окремих націй.

Україна завжди була, є і буде невід'ємною частиною Європи. Причому не лише з огляду на сучасну світову геополітику, а й завдяки своїй культурі та духовності. На цій позиції стояли руські князі, потім — українські гетьмани, а нині вона є засадою зовнішньополітичної стратегії України. Наша країна відчуває себе складовою світової християнської духовності й культури. Українська національна ментальність має риси, притаманні багатьом європейським народам, зокрема слов'янським, адже на формування характеру кожного з них значною мірою вплинула спільна для більшості європейців християнська релігія.

Як невід'ємну частину християнського світу представив Україну 6—7 січня 2000 року в Єрусалимі Президент України Леонід Кучма.

З нагоди 2000-ліття Різдва Христового Національний банк України започаткував нову серію монет — “2000-ліття Різдва Христового”. Як уже зазначалося, в обіг уведено пам'ятну монету “Різдво Христове” номінальною вартістю 50 гривень (золото), 10 гривень (срібло) та 5 гривень (нейзильбер).

Монета для кожної країни — носій певної ідеї, яка є важливим елементом загальнодержавної політики. Ідея монети “Різдво Христове” — засвідчити приналежність України до християнських держав світу. На її аверсі між двома постатями ангелів (втілення християнства) зображено малий Державний герб України (символ держави). На зворотному боці монети (реверсі) — класичний християнський сюжет — легенда про народження Ісуса Христа: у сьйві Віфлеємської зірки зображено Богородицю з немовлям в оточенні свійських тварин та волхвів із дарами.

Незабаром побачить світ монета “Хрещення Русі”, присвячена одній із найвидатніших подій в українській історії. Адже саме хрещення Русі князем Володимиром ознаменувало остаточне приєднання Русі-України до християнських держав.

Сьогодні ми, представники різних країн, монетами утверджуємо святу для світу загалом і кожної нації, кожної людини зокрема ідею об'єднання, відзначаючи 2000 років Різдва Христового. Об'єднані високою і світлою християнською ідеєю, вступаємо в нове тисячоліття.

□

Монети України /

Про введення в обіг ювілейної монети “55 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років”

Національний банк України 25 квітня 2000 р. ввів у обіг ювілейну монету номінальною вартістю 2 гривні, присвячену 55-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років.

Важко переоцінити ратний подвиг українського народу у цій війні. Яскравим свідченням його внеску в перемогу над гітлерівськими загарбниками є кількість урядових нагород: із 7 млн. орденів і медалей 2.5 млн. вручено солдатам і офіцерам родом із України. Наш народ дав радянській армії десятки тисяч офіцерів, сотні генералів, десятки видатних воєначальників.

Монету виготовлено з нейзильберу, якість виготовлення — звичайна. Діаметр монети — 31.0 мм, вага — 12.8 г, тираж — 50 000 штук.

На лицьовому боці (аверсі) монети у вінку солдатської слави з георгіївською стрічкою зображено малий Державний герб України та розміщено написи: **УКРАЇНА / 2 / ГРИВНІ / 2000.**

На зворотному боці (реверсі) монети розміщено символічне зображення Перемоги — постать жінки з пальмовою гілкою на тлі земної кулі в обрамленні лаврових гілок — та кругові написи, розділені зірками: **55 РОКІВ / ПЕРЕМОГИ У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ / 1941—1945.**

Гурт монети — рифлений.

Художники — Лариса Корінь (аверс), Олександр Івахненко (реверс).

Скульптори — Володимир Дем'яненко, Святослав Іваненко.

Ювілейна монета “55 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941—1945 років” номінальною вартістю 2 гривні є дійсним платіжним засобом України і обов'язкова до приймання за її номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятних монет “Потрійний стрибок” та “Паралельні бруси”

Національний банк України, продовжуючи серію “Спорт”, 28 квітня 2000 р. ввів у обіг пам'ятні монети номінальною вартістю 2 гривні “Потрійний стрибок” та “Паралельні бруси”, присвячені XXVII літнім Олімпійським іграм, які відбудуться 2000 року в Сідней (Австралія).

Монети виготовлено з нейзильберу, якість виготовлення — звичайна. Діаметр монет — 31.0 мм, вага — 12.8 г, тираж монет кожного найменування — 50 000 штук.

На лицьовому боці (аверсі) обох монет на тлі розгорнутого полотнища, яке перетинає стрічка з емблемами різних видів спорту, розміщено малий Державний герб України та написи: **УКРАЇНА / 2 / ГРИВНІ / 2000.**

На зворотному боці (реверсі) монети “Потрійний стрибок” розміщено зображення спортсменки під час виконання стрибка та написи: **СІДНЕЙ / 2000 і XXVII / ЛІТНІ**

/ ОЛІМПІЙСЬКІ / ІГРИ.

На зворотному боці (реверсі) монети “Паралельні бруси” розміщено зображення гімнаста на брусах та написи: **XXVII / ЛІТНІ / ОЛІМПІЙСЬКІ / ІГРИ і СІДНЕЙ 2000.**

Гурт обох монет — рифлений.

Художники — Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук, Віталій Козаченко.

Скульптори — Володимир Атаманчук, Роман Чайковський, Володимир Дем'яненко.

Пам'ятні монети “Потрійний стрибок” та “Паралельні бруси” номінальною вартістю 2 гривні є дійсними платіжними засобами України і обов'язкові до приймання за їх номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Фоторепортаж /

Нейзильберовий ювілей

12 травня велика конференційна зала Національного банку України, яка завжди милує око красою архітектурних форм і вишуканим ліпленням, була особливо гарною. Вона нагадувала святково прибрану світлицю, осяяну мірадами маленьких сонць. Враження феєрії створювали численні золоті, срібні, мельхіорові, нейзильберові монети, різноманітні нагородні знаки, виготовлені на Банкотно-монетному дворі Національного банку України і виставлені для огляду учасниками прес-конференції, скликаної з нагоди п'ятої річниці введення в обіг першої української колекційної монети.

Для журналістів і нумізматів ця прес-конференція стала захоплюючою подією, адже вони одержали унікальну можливість не лише побачити весь п'ятирічний доробок вітчизняних майстрів монетної справи, а й поспілкуватися з ними, ознайомитися з основними технологічними ланками створення нагородних знаків і монет.

Відкрив і вів прес-конференцію перший заступник Голови Національного банку України А.В.Шаповалов. Першому він надав слово раднику Голови НБУ В.П.Терпило — одному з тих, хто стояв біля витоків заснування вітчизняного монетного виробництва, людині, завдяки ініціативності, наполегливості й організаторським здібностям якої наша країна за відносно короткий час зуміла увійти в коло нумізматичних держав світу.

В.П.Терпило розповів про головні віхи становлення і розвитку монетного виробництва та нумізматичної справи в Україні, окреслив першочергові завдання і перспективи. Особливий наголос зробив на необхідності розвитку внут-

Прес-конференція, присвячена п'ятій річниці введення в обіг першої вітчизняної ювілейної монети, зібрала представників провідних українських і зарубіжних засобів масової інформації.

рішнього нумізматичного ринку, не менш важливого, ніж зовнішній, на якому наша країна дебютувала доволі успішно.

Про заснування і промисловий розвиток Банкотно-монетного двору НБУ (до речі, одного з найсучасніших у світі) розповів його директор В.В.Плітченко.

Від імені митців, які працюють над створенням української нумізматичної продукції, на прес-конференції виступив автор цілої низки ювілейних і пам'ятних монет України, відомий художник і скульптор О.А.Івахненко.

Завершилася прес-конференція, присвячена п'ятій річниці введення в обіг першої української ювілейної монети, врученням працівникам Банкотно-монетного двору та будівельних організацій, що споруджували цей комп-

лекс, посвідчень про присвоєння почесних звань “Заслужений працівник промисловості України” і “Заслужений будівельник України”. За вагомий особистий внесок у створення українських колекційних монет ряду провідних художників, скульпторів, науковців, спеціалістів вручено пам'ятні срібні гривні та пам'ятні срібні монети. Звичайно ж, глибокої пошани заслуговують усі, хто причетний до цієї цікавої і надзвичайно важливої справи — карбування монет, яке по праву вважається одним із символів державності.

5 років — порівняно короткий період. Щодо такого проміжку часу поважне слово “ювілей” застосовують хіба що умовно, здебільшого — з певними застереженнями. Мабуть, не погіршимо проти істини, якщо ювілей, про який тут ідеться, назвемо нейзильберовим. Проте людям, які за цей короткий час створили і розвивають національне монетне виробництво, уже є чим пишатися. Виставка продукції Банкотно-монетного двору Національного банку України, зі знайомства з якою розпочалося відзначення 5-ї річниці введення в обіг першої вітчизняної ювілейної монети, переконливо це довела.

Серед учасників прес-конференції (зліва направо) — генеральний директор Банкотно-монетного двору НБУ Р.В.Арешкович, радник Голови НБУ В.П.Терпило, перший заступник Голови НБУ А.В.Шаповалов.

Фото Валерія Закусила.

Експрес — аналіз /

Складові та механізми стабілізації

Аналіз проблем фінансових ринків України

Олена Береславська

Радник голови Ради директорів Української міжбанківської валютної біржі. Кандидат економічних наук.

ВІД ДЕВАЛЬВАЦІЇ ДО РЕВАЛЬВАЦІЇ

Новий 2000 рік для валютного ринку України розпочався девальвацією курсу гривні — за чотири місяці вона знецінилася на 3.6%. Цікаво, що в межах загальної тенденції до девальвації лише в січні та лютому спостерігалось падіння курсу. В січні знецінення відбувалося досить швидко — 5% за місяць; у лютому — лише 0.5% (власне, вже із середини місяця гривня почала зміцнюватися, тому загалом девальвація була низькою).

У березні й квітні чітко визначилась тенденція до ревальвації: за березень курс гривні зріс на 1.3%, за квітень — ще на 0.5%.

Поведінку гривні на ринку визначали нові правила валютного регулювання, затверджені Національним банком України наприкінці 1999 року. Нагадаємо, що завдяки цим правилам НБУ практично повністю виключив з обороту спекулятивні операції. Дилери багатьох банків вважають, що для арбітражних операцій ринок став неліквідним і більше підвладним курсовим коливанням. На їхню думку, динаміка курсу цілковито залежить від кількості заявок на продаж чи купівлю.

Безперечно, таким валютним ринком Національному банку легко керувати. Якщо на ринок "виходять" експортери, продаючи валюту, виникає її надлишок, який банк скуповує, поповнюючи свої резерви. Коли ж на ринок "виходять" імпортери, щоб купити валюту, виникає дефіцит, і НБУ продає валюту з резерву.

В січні, коли ситуація фактично була невизначеною і на ринку переважав попит на валюту, НБУ довелося продати понад 3 млн. доларів*. Із другої половини місяця ситуація змінилася на протилежну — пропозиція валюти перевищила попит, — і НБУ купив понад 50 млн. доларів. Загалом за три з половиною місяці центральний банк, за словами Прем'єр-міністра України, купив 200 млн. доларів.

* Тут і далі — за даними агентства REUTERS (якщо не вказано інше джерело).

Перспективи валютного ринку держави розглядаються на основі аналізу головних чинників, що впливають на нього, — змін у валютному регулюванні Національного банку України, динаміки монетарних параметрів, стану інших фінансових ринків, вирішення проблеми державного боргу.

На інтервенції витрачено значно меншу суму, тому сальдо купівлі-продажу банком валюти на початок березня було позитивним і становило 162 млн. доларів.

Незважаючи на це, валові валютні резерви НБУ зменшилися з 1 211 млн. на початку року до 1 144 млн. доларів на початок березня. За словами директора департаменту валютного регулювання НБУ Сергія Яременка, обсяг резервів НБУ знизився через виплати за зовнішнім державним боргом. Лише за січень — лютий 2000 року Національний банк сплатив зі своїх резервів 132 млн. доларів за зобов'язаннями перед МВФ (за даними агентства Інтерфакс-Україна). Загалом за 2000 рік платежі Міжнародному валютному фонду становитимуть 936 млн. доларів.

ГРОШОВА МАСА І ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ

Купуючи валюту на ринку, НБУ постійно збільшує грошову масу в обігу. За березень її обсяг (М3) зріс до 24 219 млн. гривень, тобто на 1 224 млн., або на 5.4% (зростання з початку року — 9.7%). Оскільки збільшення грошей в обігу може становити певну загрозу для фінансової сфери, Національний банк із початку року поновив практику проведення аукціонів із продажу депозитних сертифікатів. Перший аукціон відбувся у січні: НБУ розмістив п'ятиденні сертифікати із середньозваженою дохідністю 34.5%. Упродовж місяця Нацбанк розміщував сертифікати з довшим терміном обігу (ще в лютому минулого року НБУ своїм рішенням установив строки обігу сертифікатів

— від 1 до 180 днів). Обсяги залучених на аукціонах коштів не оголошувались.

У березні умови проведення аукціонів дещо відрізнялися від попередніх. За словами директора департаменту монетарної політики НБУ Наталії Гребеник, Національний банк на аукціонах сам пропонував комерційним банкам ставку розміщення депозитних сертифікатів. За результатами березневого аукціону, де були розміщені 30-денні сертифікати, середньозважена дохідність становила 19.2%.

Таким чином, Національний банк докладає чимало зусиль, аби зняти негативний вплив грошової маси на курс гривні. Водночас грошова маса практично щомісяця збільшується внаслідок зниження процентних ставок. Так, із 1 лютого поточного року облікова ставка НБУ зменшилася із 45 до 35%. Крім того, комерційним банкам знизили норматив резервування залучених коштів із 17 до 16%, що значно підвищило ліквідність банків. За повідомленням директора департаменту валютного регулювання НБУ Сергія Яременка, зниження норм резервування на 1% дало змогу залучити до активних операцій банків 100—150 млн. гривень, які раніше знаходилися на коррахунках у Національному банку.

Із 24 березня облікову ставку НБУ знову знижено — до 32%, а ломбардну — з 40 до 37%. 10 квітня Національний банк утретє в 2000 році прийняв рішення про зниження облікової ставки до 29% і вдруге — про зниження нормативу резервування — із 16 до 15%.

Як пояснюють експерти НБУ, зменшення розмірів ставок віддзеркалює тенденції зниження процентних ставок на міжбан-

Темпи зміни валютного курсу і рівня інфляції у 2000 році

Період	Інфляція	Курс гривні	Відсотки
Січень	4.6	-5.0	
Лютий	3.3	-0.5	
Березень	2.0	1.3	
Квітень	1.7	0.5	
Усього за 4 місяці	12.1	-3.6	

ківському ринку і стан ліквідності банківської системи. Справді, процентні ставки на депозитному та кредитному ринках зараз низькі як ніколи. Так, ставки за "короткими" кредитами і депозитами не перевищують 2—5%, а за тижневими — 20%.

Стрімке падіння процентних ставок на ринку зумовлюється не стабілізацією державних фінансів, а наявністю великої кількості грошей, які неможливо спрямувати на валютний ринок.

ЗМІНА КУРСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Валютний ринок практично не відреагував на заяву уряду і НБУ про запровадження політики плаваючого курсу. Безперечно, заява мала, до певної міри, формальний характер, адже ситуація наприкінці минулого та на початку нинішнього року засвідчила, що в Україні вже не проводиться політика валютного коридору. Оновлену модель валютного ринку і механізм його регулювання практично ще наприкінці 1999 року сформовано під політику плаваючого курсу. І все ж психологічний фактор повинен був спрацювати і спрацював би — за попередніх умов роботи валютного ринку. Однак у нових умовах, як бачимо, на безготівковий ринок впливає лише співвідношення попиту і пропозиції на валюту.

Обмеження спекулятивних операцій, перевищення пропозиції валюти над її попитом за рахунок скорочення імпорту та зростання експорту зумовили ревальвацію курсу гривні у березні й квітні.

Позитивним фактором цієї тенденції є, безперечно, стабільність курсу — головна умова для нарощування темпів економічного піднесення. Крім того, відсутність курсових провалів і ажіотажного попиту на валюту дає змогу прогнозувати ситуацію та фінансові результати бізнесу.

Однак ревальвація гривні має й негативні наслідки. Довгострокова ревальвація може викликати скорочення експорту — нині єдине джерело поповнення валютних коштів. Відтак плани НБУ щодо купівлі у 2000 році на валютному ринку 500—700 млн. доларів для погашення зовнішнього боргу України можуть не справдитися. Рівень інфляції за чотири місяці значно перевищує темпи девальвації курсу гривні (див. таблицю). Це означає, що в Україні відбувається інфляція долара і доларових цін.

ІНФЛЯЦІЯ ДОЛАРОВИХ ЦІН

Інфляція долара призводить до знецінення доларових активів; їх власники несуть суттєві збитки.

Слід віддати належне Національному

банку: ревальвація могла б бути ще більшою, якби не інтервенції банку. На наш погляд, зміцнення гривні буде нетривалим. У держбюджет 2000 року закладено середній курс гривні на рівні 5.78 гривні за долар; якщо цього показника не буде досягнуто, держава не отримає запланованих надходжень.

Крім того, до подальшого падіння курсу гривні обов'язково призведе зростання темпів інфляції. За прогнозами уряду, інфляція нинішнього року має становити 15.9%. Однак лише за чотири місяці цей показник сягнув рівня 12.1%. З підвищенням цін на хліб та житлово-комунальні послуги (головна вимога програми розширеного фінансування України Міжнародним валютним фондом), як свідчить досвід, темпи інфляції завжди зростають.

До падіння курсу гривні та зростання темпів інфляції може підштовхнути зниження процентних ставок НБУ. Зменшуючи їх, уряд сподівається на збільшення обсягів кредитування комерційними банками реального сектора економіки. Однак, на нашу думку, це залежить насамперед від законодавчих гарантій повернення кредитів. Зважаючи, що питання застави, банкрутства, власності тощо залишаються практично нерегульованими, невідомо, куди будуть спрямовані вивільнені кошти — в реальну економіку чи у сферу грошового обігу.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ

Досить драматично цього року розвивалися події на традиційно непростої для України ринку державних цінних паперів. Добре відомо, що у 2000 році держава повинна була сплатити 3.1 млрд. доларів на обслуговування поточних боргів і погашення попередніх випусків облігацій. За браком коштів на такі виплати уряд у січні почав переговори з кредиторами щодо реструктуризації зовнішнього боргу. Приватним кредиторам пропонували обміняти весь борг на єврооблігації з терміном погашення від 7 до 10 років.

До організації цієї справи залучено синдикат іноземних банків — ING, Commerzbank, Credit Suisse First Boston і Salomon Smith Barney.

У лютому Україна офіційно оголосила умови реструктуризації зовнішніх облігацій зі строком погашення у 2000—2001 роках на суму близько 2.7 млрд. доларів.

Нові євробонди і єврооблігації мають квартальний купон у розмірі 10% річних без пільгового періоду за відсотковими ви-

платами. Купонний дохід доларових єврооблігацій становить 11% річних. Умовами обміну не передбачається списання чи зменшення суми основного боргу України.

До загального пакета обміну входять п'ять видів зовнішніх облігацій:

- трирічні облігації на суму 1.538 млрд. німецьких марок із погашенням 26 лютого 2001 р. та купоном 16% річних;

- дворічні облігації на суму 500 млн. євро з погашенням 17 березня 2000 р. та купоном 14.75% річних;

- облігації, випущені 1998 р. при реструктуризації кредиту Chase Manhattan на суму 73.750 млн. доларів із купоном 16.75%, погашення яких припадає на 20 жовтня 2000 р.;

- дворічні облігації з нульовим купоном, випущені 1998 р. в обмін на короткотермінові ОВДП із портфеля нерезидентів. Строк погашення цих паперів на суму 258.4 млн. доларів — 22 вересня 2000 р.;

- облігації, випущені 1995 р. в рахунок боргу російському Газпрому за спожитий газ, із купоном 8.5% річних і щоквартальним погашенням протягом 1997—2007 рр. Досі не погашено 1.015 млрд. доларів, у тому числі 280 млн. доларів зі строком погашення у 2000—2001 рр.

Купонний дохід за новими євробондами сплачуватиметься щоквартально — 15 червня, 15 вересня, 15 грудня і 15 березня. Інвестори, які до 15 березня поточного року погодилися з умовами обміну і подали заявки, отримали так звані накопичені до 15 березня купон у вигляді платежу cash (готівкою).

Після оголошення умов реструктуризації боргу попит на українські облігації зріс. За даними агентства REUTERS, котирування попиту на облігації з нульовим купоном були на рівні 46, тоді як на облігації в німецьких марках — 61.5.

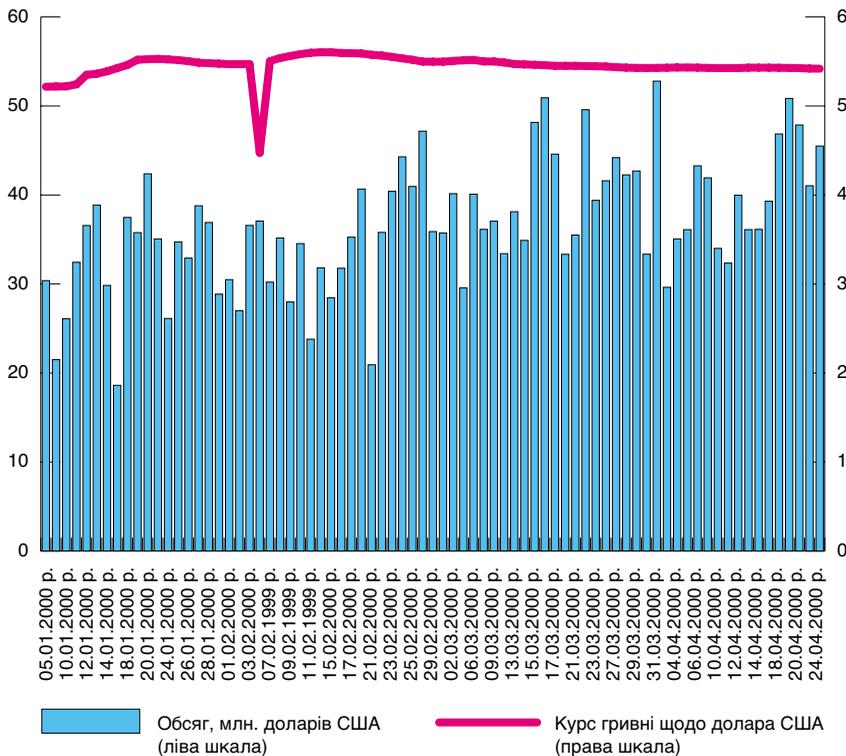
Очікуючи згоди на реструктуризацію, Україна в лютому не виплачувала відсотки за купонами за трирічною позикою на суму 1.538 млрд. німецьких марок, оскільки ці зобов'язання входять до пакета обміну комерційного боргу уряду.

Незважаючи на складні умови переговорів, уряд у березні успішно реструктуризував борги. Загалом Міністерство фінансів отримало заявки на обмін 99.24% зовнішніх облігацій.

14 квітня 2000 року Україна випустила нові семирічні бонди для обміну свого простроченого комерційного боргу на суму 1.133 млрд. євро (квартальний купон 10% річних) і 1.129 млрд. доларів (квартальний купон 11% річних).

Обидва нові випуски українських єврооблігацій із повним погашенням у 2007 році включено до лістингу Люксембурзької фондової біржі й зараховано на ра-

Динаміка обсягів торгів та курсу долара США на українському валютному ринку

хунки учасників обміну.

Успішно проведена реструктуризація зовнішнього боргу, на жаль, не сприяла підвищенню кредитного рейтингу України. Нагадаємо, що в січні Міжнародне рейтингове агентство Moody's Investors Service знизило довгостроковий рейтинг нашої країни за валютними позиціями у бондах і нотах із "В3" до "Саа1". Таким чином, рейтинг усіх валютних позик уряду України становить "Саа1". Залишивши валютний рейтинг України без змін, агентство Moody's Investors водночас зазначило, що не розглядає його під кутом зору подальшого зниження. Тому рейтинг України за валютними банківськими депозитами і рейтинг державних цінних паперів у національній валюті залишаються на рівні "Саа3".

ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТУВАННЯ З БОКУ МВФ

Після реструктуризації зовнішнього боргу на суму 2,2 млрд. доларів у поточному році залишилося виплатити близько 1 млрд. доларів. Планувалося, що ця сума буде погашена за рахунок кредитів Міжнародного валютного фонду. У січні керівництво МВФ заявило, що за умов позитивної оцінки роботи уряду Україна може розраховувати на поновлення фінансування за програмою розширеного фінансування EFF. Фонд вимагав швидкого проведення адміністративної реформи, реформи агропромислового сектора, прискорення процесів при-

ватизації, прийняття бездефіцитного державного бюджету.

Частина цих умов Україна виконала, однак відновлення програми EFF так і не відбулося. У лютому й на початку березня в газеті "Financial Times" з'явилася серія статей, у яких нашу країну звинувачували в завищенні розміру валютних резервів у 1996—1997 рр. і їх нецільовому використанні. Після цих публікацій МВФ призупинив переговори за програмою EFF до проведення аудиторської перевірки НБУ компанією Price Waterhouse Coopers.

У квітні аудиторську перевірку закінчено. Продовження переговорів щодо надання Україні кредитів відбудеться, за словами представників місії МВФ, після ґрунтовного аналізу результатів першого етапу аудиту операцій з валютними резервами НБУ. Місія також оцінить хід приватизації та ключових структурних реформ в аграрному, енергетичному і банківському секторах. На думку спеціалістів Міністерства економіки, якщо МВФ поновить кредитування, то надходження коштів слід очікувати не раніше червня.

НОВІ ЕМІСІЇ ОВДП

Оскільки кошти для сплати боргів за соціальними виплатами і міжнародними кредитами необхідні вже нині, уряд поновив випуск внутрішніх державних облігацій, хоча у березні передбачалося, що емісія ОВДП відбудеться лише через півтора року.

На думку спеціалістів НБУ та Мінекономіки, реальні кроки щодо відродження ринку держоблігацій сприятимуть поживленню економіки та грошово-кредитного ринку. Раніше НБУ активно використовував ОВДП в операціях репо та ломбардному кредитуванні.

10 квітня поточного року Кабінет Міністрів прийняв постанову про випуск дисконтних облігацій державної внутрішньої позики 2000 року на суму 5,171 млрд. гривень номінальною вартістю 100 гривень кожна.

На початку року Верховна Рада затвердила державний бюджет із нульовим дефіцитом. Однак, за інформацією уряду, в 2000 році Україні необхідно залучити на внутрішньому ринку 3,896 млрд. гривень, щоб спрямувати їх на погашення зобов'язань Мінфіну за ОВДП попередніх випусків. У 1999 році Міністерство фінансів випустило облігацій на суму 4,685 млрд. гривень зі строком погашення у 2000 р., отримавши в бюджет 3,482 млрд. гривень.

Перші аукціони з продажу ОВДП відбулися 11—13 квітня. Мінфін отримав 1,2 млрд. гривень, які одразу спрямував на виплати за зовнішніми боргами.

Уряд і НБУ запевняють, що емісія держоблігацій суттєво не вплине на стабільність гривні, тому що всі кошти пішли на сплату зовнішнього боргу. При цьому на аукціонах Національний банк ОВДП не купував, оскільки законом про НБУ, прийнятим минулого року, йому заборонено купувати цінні папери уряду на аукціонах із первинного розміщення і дозволено проводити операції з ОВДП на вторинному ринку. Випуск держоблігацій викупив один із найбільших банків України.

Відновлення роботи ринку ОВДП може принести позитивні результати. Це пов'язано з тим, що валютний ринок сьогодні "закритий" для спекулятивних операцій, а кредитний і депозитний приносять малі доходи. При довірі до уряду і низькій ризиковості операцій ринок ОВДП може стати для банків альтернативою. Міністерству фінансів треба лише довести, що "добровільних" конверсій на цьому ринку не буде і зобов'язання виконуватимуться в обумовлені строки.

Паралельно з розвитком ринку держоблігацій уряду необхідно створювати умови для розширення реального кредитування економіки банками. Інакше вся грошова маса, яка сьогодні знаходиться в обігу і збільшується за рахунок зниження процентних ставок, купівлі валюти на ринку та продажу ОВДП, обрушиться на валютний ринок, що негативно вплине на стабільність гривні та призведе до швидкого зростання темпів інфляції. □

Офіційний курс гривні щодо інозе Національним банком України

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.04.2000 р.	02.04.2000 р.	03.04.2000 р.	04.04.2000 р.	05.04.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	328.0743	328.0743	328.0743	330.0464	327.7153
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	37.6967	37.6967	37.6967	37.7554	37.6507
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	866.6973	866.6973	866.6973	865.8767	867.6689
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.3323	12.3323	12.3323	12.3373	12.3366
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	128.5869	128.5869	128.5869	128.7871	128.4299
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0575	0.0575	0.0575	0.0573	0.0574
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	15.4980	15.4980	15.4980	15.5198	15.4722
8	208 DKK	100 датських крон	69.6640	69.6640	69.6640	69.7706	69.5668
9	840 USD	100 доларів США	542.9900	542.9900	542.9900	543.2100	543.1800
10	233 EEK	100 естонських крон	33.1521	33.1521	33.1521	33.2038	33.1117
11	352 ISK	100 ісландських крон	7.3797	7.3797	7.3797	7.3686	7.3941
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	658.6364	658.6364	658.6364	659.6620	657.8324
13	724 ESP	1000 іспанських песет	31.1756	31.1756	31.1756	31.2241	31.1375
14	380 ITL	10000 італійських лір	26.7896	26.7896	26.7896	26.8313	26.7569
15	124 CAD	100 канадських доларів	373.7433	373.7433	373.7433	374.4872	374.2848
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8347	3.8347	3.8347	3.8362	3.8279
17	428 LVL	100 латвійських латів	912.5882	912.5882	912.5882	912.9580	912.9076
18	440 LTL	100 литовських літів	135.7475	135.7475	135.7475	135.8025	135.7950
19	498 MDL	100 молдовських лейв	43.3667	43.3667	43.3667	43.3988	43.2720
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	235.3841	235.3841	235.3841	235.7506	235.0968
21	280 DEM	100 німецьких марок	265.2165	265.2165	265.2165	265.6294	264.8927
22	578 NOK	100 норвезьких крон	64.1304	64.1304	64.1304	64.0678	63.8468
23	985 PLN	100 польських злотих	134.5033	134.5033	134.5033	134.5578	131.5365
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.5874	2.5874	2.5874	2.5914	2.5842
25	810 RUR	10 російських рублів	1.8986	1.8986	1.8986	1.8875	1.8887
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	316.4831	316.4831	316.4831	316.6113	317.5563
27	703 SKK	100 словацьких крон	12.6674	12.6674	12.6674	12.6726	12.4657
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0932	0.0932	0.0932	0.0932	0.0922
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4421	10.4421	10.4421	10.4463	10.4458
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	20.4937	20.4937	20.4937	20.5020	20.1208
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	3.6900	3.6900	3.6900	3.6778	3.6776
32	246 FIM	100 фінських марок	87.2422	87.2422	87.2422	87.3780	87.1357
33	250 FRF	100 французьких франків	79.0781	79.0781	79.0781	79.2012	78.9816
34	203 CZK	100 чеських крон	14.7652	14.7652	14.7652	14.7712	14.3866
35	752 SEK	100 шведських крон	62.6282	62.6282	62.6282	62.6312	62.4161
36	756 CHF	100 швейцарських франків	326.0944	326.0944	326.0944	326.9721	327.5495
37	392 JPY	1000 японських єн	52.6457	52.6457	52.6457	51.8127	51.4279
38	978 EUR	100 євро	518.7183	518.7183	518.7183	519.5260	518.0851
39	960 XDR	100 СПЗ	729.7669	729.7669	729.7669	732.4779	728.3360
			16.04.2000 р.	17.04.2000 р.	18.04.2000 р.	19.04.2000 р.	20.04.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	323.8078	323.8078	321.4605	322.0294	324.0273
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	37.6489	37.6489	37.7708	37.4585	37.3000
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	861.1372	861.1372	862.4914	858.6376	857.8627
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.2665	12.2665	12.2638	12.2598	12.2543
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	128.4238	128.4238	128.8395	127.7743	127.2336
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0565	0.0565	0.0564	0.0564	0.0564
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	15.4636	15.4636	15.5007	15.3725	15.3038
8	208 DKK	100 датських крон	69.5383	69.5383	69.7634	69.1866	68.8707
9	840 USD	100 доларів США	543.0400	543.0400	542.9200	542.7400	542.5000
10	233 EEK	100 естонських крон	33.1101	33.1101	33.2173	32.9426	32.8032
11	352 ISK	100 ісландських крон	7.3911	7.3911	7.4338	7.3472	7.3452
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	657.8007	657.8007	659.9303	654.4740	651.7048
13	724 ESP	1000 іспанських песет	31.1360	31.1360	31.2368	30.9786	30.8475
14	380 ITL	10000 італійських лір	26.7556	26.7556	26.8422	26.6203	26.5076
15	124 CAD	100 канадських доларів	368.3852	368.3852	366.4251	364.4747	366.7709
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8135	3.8135	3.8126	3.8154	3.8137
17	428 LVL	100 латвійських латів	911.1409	911.1409	910.9396	910.6376	908.7102
18	440 LTL	100 литовських літів	135.7600	135.7600	135.7300	135.6850	135.6250
19	498 MDL	100 молдовських лейв	42.8353	42.8353	42.7732	42.7590	42.7401
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	235.0855	235.0855	235.8465	233.8966	232.9069
21	280 DEM	100 німецьких марок	264.8800	264.8800	265.7375	263.5404	262.4253
22	578 NOK	100 норвезьких крон	63.5735	63.5735	63.3247	63.0315	62.7971
23	985 PLN	100 польських злотих	130.6013	130.6013	130.5724	128.3073	128.2506
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.5841	2.5841	2.5924	2.5710	2.5601
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9054	1.9054	1.8983	1.8858	1.8955
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	316.5122	316.5122	316.4423	318.0987	317.9580
27	703 SKK	100 словацьких крон	12.5269	12.5269	12.5241	12.4909	12.4853
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0919	0.0919	0.0918	0.0914	0.0914
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4431	10.4431	10.4408	10.4373	10.4327
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	20.1085	20.1085	20.1041	20.1227	20.1138
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	3.6630	3.6630	3.6482	3.6470	3.6453
32	246 FIM	100 фінських марок	87.1315	87.1315	87.4135	86.6908	86.3240
33	250 FRF	100 французьких франків	78.9778	78.9778	79.2334	78.5783	78.2459
34	203 CZK	100 чеських крон	14.3612	14.3612	14.3580	14.2276	14.2213
35	752 SEK	100 шведських крон	62.4432	62.4432	62.3972	62.1237	62.1154
36	756 CHF	100 швейцарських франків	329.1988	329.1988	331.3383	328.0969	325.9203
37	392 JPY	1000 японських єн	51.3643	51.3643	52.2875	52.0804	51.9546
38	978 EUR	100 євро	518.0602	518.0602	519.7373	515.4402	513.2593
39	960 XDR	100 СПЗ	729.2093	729.2093	730.6670	726.0590	726.0726

МНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ЩОДЕННО (за квітень 2000 року)

Офіційний курс									
06.04.2000 р.	07.04.2000 р.	08.04.2000 р.	09.04.2000 р.	10.04.2000 р.	11.04.2000 р.	12.04.2000 р.	13.04.2000 р.	14.04.2000 р.	15.04.2000 р.
329.2664	327.2874	323.2953	323.2953	323.2953	324.7075	323.3438	323.4387	325.3941	323.8078
38.1759	37.9655	37.7068	37.7068	37.7068	37.8149	37.8299	37.7917	37.6371	37.6489
862.8640	859.9442	858.0396	858.0396	858.0396	858.0868	859.7048	861.2532	863.3060	861.1372
12.3341	12.3273	12.3214	12.3214	12.3214	12.3214	12.3230	12.3336	12.2610	12.2665
130.2213	129.5036	128.6212	128.6212	128.6212	128.9899	129.0413	128.9108	128.3834	128.4238
0.0569	0.0565	0.0564	0.0564	0.0564	0.0563	0.0564	0.0565	0.0565	0.0565
15.6894	15.6015	15.4957	15.4957	15.4957	15.5489	15.5458	15.5278	15.4596	15.4636
70.5277	70.1371	69.6583	69.6583	69.6583	69.8589	69.8867	69.8179	69.5192	69.5383
543.0700	542.7700	542.5100	542.5100	542.5100	542.5900	542.5800	543.0500	543.0400	543.0400
33.5735	33.3885	33.1610	33.1610	33.1610	33.2560	33.2693	33.2356	33.0997	33.1101
7.4199	7.4148	7.3748	7.3748	7.3748	7.3779	7.3862	7.3852	7.3909	7.3911
667.0082	663.3316	658.8119	658.8119	658.8119	660.7003	660.9637	660.2951	657.5939	657.8007
31.5719	31.3978	31.1839	31.1839	31.1839	31.2733	31.2858	31.2541	31.1263	31.1360
27.1301	26.9805	26.7967	26.7967	26.7967	26.8735	26.8842	26.8570	26.7472	26.7556
373.1436	374.5993	372.8221	372.8221	372.8221	371.9664	371.3714	370.9692	371.7588	368.3852
3.8271	3.8250	3.8232	3.8232	3.8232	3.8143	3.8103	3.8136	3.8135	3.8135
914.2593	913.7542	913.3165	913.3165	913.3165	913.4512	913.4343	911.1577	911.1409	911.1409
135.7675	135.6925	135.6275	135.6275	135.6275	135.6475	135.6450	135.7625	135.7600	135.7600
43.1104	43.0230	43.0024	43.0024	43.0024	42.8282	42.8274	42.8361	42.8353	42.8353
238.3760	237.0621	235.4468	235.4468	235.4468	236.1217	236.2159	235.9769	235.0115	235.0855
268.5876	267.1071	265.2871	265.2871	265.2871	266.0476	266.1536	265.8844	264.7967	264.8800
64.4001	64.2341	63.8436	63.8436	63.8436	63.8733	63.7402	63.7402	63.5613	63.5735
131.5099	131.4372	131.3743	131.3743	131.3743	131.3936	130.4906	130.6037	130.6013	130.6013
2.6202	2.6058	2.5880	2.5880	2.5880	2.5955	2.5965	2.5939	2.5833	2.5841
1.8909	1.8925	1.8929	1.8929	1.8929	1.8952	1.8978	1.9014	1.9034	1.9054
317.4920	317.3166	317.1646	317.1646	317.1646	317.2113	316.2441	316.5180	316.5122	316.5122
12.4632	12.4563	12.4503	12.4503	12.4503	12.4522	12.5163	12.5271	12.5269	12.5269
0.0922	0.0922	0.0921	0.0921	0.0921	0.0921	0.0918	0.0919	0.0919	0.0919
10.4437	10.4379	10.4329	10.4329	10.4329	10.4344	10.4342	10.4433	10.4431	10.4431
20.1167	20.1056	20.0959	20.0959	20.0959	20.0989	20.0915	20.1089	20.1085	20.1085
3.6768	3.6748	3.6731	3.6731	3.6731	3.6600	3.6599	3.6631	3.6630	3.6630
88.3511	87.8641	87.2654	87.2654	87.2654	87.5155	87.5504	87.4619	87.1041	87.1315
80.0832	79.6418	79.0992	79.0992	79.0992	79.3259	79.3575	79.2773	78.9529	78.9778
14.3837	14.3757	14.3688	14.3688	14.3688	14.3710	14.3490	14.3615	14.3612	14.3612
63.0702	62.9303	62.7184	62.7184	62.7184	62.8662	62.9598	62.7178	62.4763	62.4432
333.9128	332.2201	329.9145	329.9145	329.9145	330.7761	331.1816	330.2793	329.0744	329.1988
51.6480	51.7039	51.5199	51.5199	51.5199	51.0541	50.7310	51.4316	51.2313	51.3643
525.3116	522.4161	518.8566	518.8566	518.8566	520.3438	520.5513	520.0247	517.8972	518.0602
740.0861	727.9651	725.9243	725.9243	725.9243	731.1280	727.5736	726.8213	726.3412	729.2093
21.04.2000 р.	22.04.2000 р.	23.04.2000 р.	24.04.2000 р.	25.04.2000 р.	26.04.2000 р.	27.04.2000 р.	28.04.2000 р.	29.04.2000 р.	30.04.2000 р.
321.7520	321.6571	321.6571	321.6571	321.4315	321.8907	318.3683	317.7781	315.4689	315.4689
36.9329	36.9220	36.9220	36.9220	36.8961	36.5792	36.1118	35.9687	35.6545	35.6545
856.4330	856.1802	856.1802	856.1802	855.5798	853.6983	852.7703	849.3898	846.7678	846.7678
12.2327	12.2291	12.2291	12.2291	12.2205	12.2119	12.1988	12.1903	12.1875	12.1875
125.9813	125.9441	125.9441	125.9441	125.8558	124.7749	123.1806	122.6923	121.6208	121.6208
0.0563	0.0563	0.0563	0.0563	0.0563	0.0562	0.0562	0.0561	0.0561	0.0561
15.1523	15.1478	15.1478	15.1478	15.1372	14.9947	14.7863	14.7246	14.5930	14.5930
68.1782	68.1581	68.1581	68.1581	68.1103	67.5289	66.6590	66.3840	65.8096	65.8096
542.0300	541.8700	541.8700	541.8700	541.4900	541.1100	540.5300	540.1500	540.0300	540.0300
32.4804	32.4708	32.4708	32.4708	32.4480	32.1693	31.7583	31.6324	31.3562	31.3562
7.3332	7.3167	7.3167	7.3167	7.3148	7.3058	7.2134	7.2102	7.1649	7.1649
645.2902	645.0997	645.0997	645.0997	644.6473	639.1106	630.9446	628.4435	622.9554	622.9554
30.5439	30.5349	30.5349	30.5349	30.5134	30.2514	29.8648	29.7465	29.4867	29.4867
26.2467	26.2390	26.2390	26.2390	26.2206	25.9954	25.6632	25.5615	25.3383	25.3383
367.8663	367.7577	367.7577	367.7577	367.4998	366.7593	368.2992	365.4578	364.5814	364.5814
3.8104	3.8093	3.8093	3.8093	3.8066	3.8039	3.7999	3.7972	3.7963	3.7963
907.9229	907.6549	907.6549	907.6549	907.0184	906.3819	905.4104	897.2591	897.0598	897.0598
135.5075	135.4675	135.4675	135.4675	135.3725	135.2775	135.1325	135.0375	135.0075	135.0075
42.7300	42.7683	42.7683	42.7683	42.6874	42.6575	42.6117	42.5818	42.5723	42.5723
230.6144	230.5464	230.5464	230.5464	230.3847	228.4060	225.4876	224.5937	222.6324	222.6324
259.8423	259.7656	259.7656	259.7656	259.5834	257.3539	254.0657	253.0585	250.8486	250.8486
62.2384	62.2200	62.2200	62.2200	62.1764	61.6612	60.9443	60.5431	60.2169	60.2169
128.1395	128.1017	128.1017	128.1017	128.0118	127.9220	125.8950	125.8065	125.7785	125.7785
2.5349	2.5342	2.5342	2.5342	2.5324	2.5107	2.4786	2.4687	2.4472	2.4472
1.8959	1.8980	1.8980	1.8980	1.8980	1.8966	1.8993	1.8999	1.9015	1.9015
317.6826	317.5888	317.5888	317.5888	317.3661	317.1434	318.4459	318.2220	318.1513	318.1513
12.4745	12.4708	12.4708	12.4708	12.4621	12.4533	12.2180	12.2094	12.2067	12.2067
0.0913	0.0913	0.0913	0.0913	0.0912	0.0911	0.0901	0.0901	0.0901	0.0901
10.4237	10.4206	10.4206	10.4206	10.4133	10.4060	10.3948	10.3875	10.3852	10.3852
20.0964	20.0905	20.0905	20.0905	20.0764	20.0623	19.6843	19.6704	19.6661	19.6661
3.6422	3.6411	3.6411	3.6411	3.6249	3.6224	3.6185	3.6159	3.6151	3.6151
85.4743	85.4491	85.4491	85.4491	85.3892	84.6558	83.5741	83.2428	82.5159	82.5159
77.4757	77.4528	77.4528	77.4528	77.3985	76.7338	75.7533	75.4530	74.7941	74.7941
14.2090	14.2048	14.2048	14.2048	14.1948	14.1849	13.9885	13.9787	13.9756	13.9756
61.6442	61.6260	61.6260	61.6260	61.5828	61.0628	60.7283	60.4469	60.2724	60.2724
323.1432	323.0478	323.0478	323.0478	322.8213	320.3542	316.0799	314.4070	312.2962	312.2962
51.6628	51.6476	51.6476	51.6476	51.6114	51.2828	50.7828	50.7266	50.3300	50.3300
508.2073	508.0573	508.0573	508.0573	507.7010	503.3405	496.9092	494.9394	490.6173	490.6173
720.3353	725.0918	725.0918	725.0918	724.5833	718.3601	712.0186	714.5334	710.7634	710.7634

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційна інформація /

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ
(за квітень 2000 року)***

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс				
1	100 BGL	100 болгарських левів	270.8610	18	470 MTL	100 мальтійських лір	1286.2527
2	986 BRL	100 бразильських реалів	313.8635	19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	59.2758
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	102.7920	20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	50.6047
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4.8951	21	554 NZD	100 новозеландських доларів	264.3302
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.8594	22	586 PKR	100 пакистанських рупій	10.4571
6	381 GEL	100 грузинських ларі	274.0758	23	604 PEN	100 перуанських нових сол	154.9822
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	69.7134	24	408 KPW	100 північнокорейських вон	246.6682
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	158.3098	25	642 ROL	10000 румунських леїв	2.8023
9	218 ECS	1000 еквадорських сукре	0.2171	26	682 SAR	100 саудівських ріялів	144.7004
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	134.0224	27	760 SYP	100 сирійських фунтів	11.7972
11	356 INR	1000 індійських рупій	124.4585	28	705 SIT	100 словенських толарів	2.5980
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	3.0965	29	901 TWD	100 нових тайванських доларів	17.6961
13	368 IQD	100 іракських динарів	1745.4809	30	762 TJR	1000 таджицьких рублів	3.3272
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	11.3646	31	952 XOF	1000 франків КФА	8.0384
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1769.3838	32	152 CLP	1000 чилійських песо	10.8005
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.6034	33	191 HRK	100 хорватських кун	68.0942
17	434 LYD	100 лівійських динарів	1102.7637	34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	65.5486
				35	255	100 доларів США за розр. із Індією	434.1360

* Курс встановлено з 01.04.2000 року.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

ВЕТЕРАНИ

Пам'ять /

Цей день ви наближали, як могли

Напередодні 9 Травня приміщення Національного банку України наповнилося мелодійним передзвонком і блиском орденів та медалей, щасливими посмішками людей, на чю долю випало найтяжче випробування ХХ століття — Друга світова війна. Її ветеранів та працівників тилу запросили, щоб привітати з 55-ю річницею Перемоги. До сліз зворушувала радість, якою сяяли обличчя старих солдатів, коли вони після довгої розлуки знову потрапляли в обійми один одного.

Під звуки таких знайомих, улюблених фронтівих мелодій їх привітно зустрічали квітами,

подарунками. А потім довгенько не могли зібрати до купи, щоб за давньою традицією сфотографувати на фасадних сідцях банку, бо вони не могли наговоритися один з одним.

До фронтівиків і працівників тилу з теплим вітальним словом звернувся заступник Голови Національного банку України П.М.Сенищ.

Від ветеранів із привітаннями виступили В.П.Кись, М.Х.Жданюк, М.М.Волчков, О.А.Ворончук.

Хвилиною мовчання присутні вшанували світлу пам'ять тих, хто пішов із життя за час, що минув від останньої зустрічі — учасника бойових дій

Й.О.Дербала, ветеранів трудового фронту І.Ф.Носкової та О.І.Томіної.

А потім, як годиться, сіли за столи, щоб за фронтівими наркомівськими ста грамами продовжити свято. Його чудовою окрасою став військовий квартет "Аскольд", який виконав незабутні пісні воєнних років — "Ех, дороги", "Споємте, друзя", "Темную ночь", "Катюшу", "Смуглянку", старовинну рекрутську пісню "Ще калина не цвіла", українські народні пісні.

Вечір закінчився спільним виконанням гостями й артистами улюбленої пісні фронтівиків — "День Победы". А ще ветерани пообіцяли у такому ж складі, без втрат, зустрітися й наступного року. Дай Боже!

Микола В'юнковський,
"Вісник НБУ".
Фото В.Закусила.

Кожен учасник свята одержав у подарунок ювілейний набір монет "50 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941—1945 рр."

Є що згадати колишнім бійцям.

Точка зору /

Проект Закону “Про кредитні спілки”: чи не породимо нові “трасти”?

Серед законопроектів, прийнятих Верховною Радою України у першому читанні й давно очікуваних фінансистами, банківськими фахівцями, широкими колами громадськості, — проект Закону України “Про кредитні спілки”. Проте чи варто поспішати з прийняттям цього законопроекту в нинішньому його варіанті? Про це розмірковує автор статті, яку публікуємо в порядку обговорення.

Нині в Україні зареєстровано близько 400 кредитних спілок, які об'єднують 40 тисяч членів. Їх грошові кошти становлять понад 10 млн. грн.

Діяльність такого виду об'єднань у нашій країні регулюється Указом Президента України “Про тимчасове положення про кредитні спілки в Україні”, виданим ще в 1993 році. Безумовно, законодавче врегулювання правового статусу кредитних спілок — справа нагальна і конче потрібна. Тож сам факт розгляду у Верховній Раді законопроекту “Про кредитні спілки” — відрядний. Однак, якщо проаналізувати його з урахуванням особливостей соціально-економічних умов, які склалися в Україні, закладається сумнів щодо доцільності прийняття такого законопроекту взагалі.

Чимало питань викликає передбачена законопроектом структура кредитної спілки. Їй властиві всі атрибути комерційної організації, зокрема акціонерного товариства, — загальні збори, правління, наглядові органи. Водночас маємо й ознаки суто фінансової установи, скажімо створення страхового фонду. А проте статутного фонду не передбачено, адже кредитна спілка у нас вважається громадською організацією, і її діяльність, згідно із законопроектом, має базуватися “на засадах рівноправності, самоврядування і гласності”. На практиці це означатиме, що кожен член спілки матиме один голос незалежно від свого грошового внеску.

Оскільки кредитна спілка — громадська організація, вона може бути створена щонайменше 50 фізичними особами, яких об'єднує загальне місце роботи або навчання, приналежність до певної організації (профспілки, релігійної громади), проживання в одному селі, районі міста або в місті, що не поділяється на райони. Після створення спілки ці 50 осіб (які, до речі, можуть бути членами однієї сім'ї), повинні обрати з-поміж себе правління і наглядовий комітет. Причому законопроектом

не забороняється членам правління входити також у наглядовий комітет.

Зареєструвавшись, кредитна спілка має право залучати до своїх лав нових членів і акумулювати кошти у будь-яких обсягах, *нічим фактично не гарантуючи їх повернення.*

На мою думку, гарантом повернення коштів вкладників збанкрутілих кредитних спілок мала б бути держава, створивши із цієї метою спеціальний резервний фонд, але в законопроекті про це — ні слова. Зате передбачено створення спеціального органу, який, на думку авторів проекту, може контролювати діяльність кредитних спілок і поставити заслі перед усілякими шахраями. Можливо, але мимоволі згадується сумний досвід “контролю” за діяльністю трастових компаній у середині 1990-х років.

З огляду на це викликають занепокоєння надто широкі права спілчан, які їм надаються на підставі типового статуту громадської організації. Тобто члени (передусім керівники) кредитної спілки права матимуть реальні (зможуть кредитувати своїх членів, надавати гарантії за зобов'язаннями спілчан перед третіми особами, вносити кошти на депозитні рахунки в комерційних банках, купувати державні цінні папери і навіть займатися благодійництвом), а відповідальність нести будуть моральну. За таких умов є велика спокуса повторити трастовий “досвід роботи із вкладниками”. Відкриваються також нові можливості для фінансових зловживань, наприклад, — через підставних осіб надавати гарантії за зобов'язаннями членів спілки чи надавати певним “спілчанам” кредити, які ніколи не повернуться. Що вже говорити про “добродійність”?

У законопроекті — жодного слова про співвідношення максимального обсягу кредиту одному позичальникові та рівня капіталізації; про те, яким має бути цей рівень у контексті виконання першочергових вимог членів спілки. За-

Антон
Яценко

ЕКОНОМІСТ

те зазначається, що один спілчанин може отримати кредит, який не перевищує 10% від вартості активів спілки. Такий підхід неприпустимий. Адже у разі його застосування можлива ситуація, за якої усі кредитні кошти організації опиняться в руках максимум десяти осіб.

На завершення варто було б зазначити, що навіть у економічно розвинутих країнах із високою правовою культурою кредитні спілки часом проявляють себе не найкращим чином. Упродовж 1970—80-х років Захід лихоманило від їх банкрутств.

Якщо у нашій країні з перехідною економікою створювати кредитні спілки, то, на мою думку, їх діяльність треба було б обмежити тільки взаємним кредитуванням, і то — лише за наявності державних гарантій.

Остаточне прийняття законопроекту “Про кредитні спілки” в його нинішньому варіанті може спричинити негативні наслідки, подібні моральним і матеріальним збиткам, яких свого часу довірливим українським громадянам завдали сумнозвісні трасти. □

Від редакції.

Публікуючи статті, у яких містяться критичні зауваження щодо певного законопроекту, котрий стосується банків і банківської діяльності, редакція ставить за мету уникнути можливих помилок, які можуть дорого коштувати всьому суспільству. Ми розуміємо — критикувати легше, ніж запропонувати у складних соціально-економічних умовах, притаманних сучасній Україні, оптимальну модель організації тієї чи іншої справи, яка на сьогодні у нашій країні юридично ще не врегульована. Проте сподіваємося, що сторонній погляд на неї, у даному разі — бачення проблеми авторами і читачами нашого журналу, поверне увагу розробників законопроектів, народних депутатів до певних її аспектів, до непомічених прорахунків, які можуть спричинити негативні наслідки. Радо надамо змогу висловитися опонентам, тим, хто пропонує інший підхід до вирішення порушеної проблеми.

Дослідження /

Перспективи створення в Україні клірингової установи щодо операцій із ф'ючерсами та опціонами

**Сурен
Геворгян**

Старший консультант секретаріату
Комітету з питань фінансів і банківської
діяльності Верховної Ради України

Верховна Рада України має намір найближчим часом розглянути питання щодо створення ефективного фінансового ринку, в тому числі ринку опціонів і ф'ючерсів, який у західних країнах вважається одним із найважливіших сегментів фінансового ринку. Зареєстровано два законопроекти, автори яких пропонують шляхи створення законодавчого поля такого ринку, а саме: проект Закону України "Про похідні цінні папери", внесений Кабінетом Міністрів, та проект Закону України "Про строкові фінансові інструменти", внесений народним депутатом України С.О. Москвіним.

У статті розглядається один із найскладніших аспектів цих законопроектів — проблема створення клірингової установи на ринку опціонів і ф'ючерсів.

У західних країнах ринок деривативів¹ щодо більшості базових активів за обсягами вже перевищує спотовий ринок², там створено ефективну систему біржових установ, триває процес їх об'єднання. Останнім часом дедалі актуальнішою стає проблема побудови ефективно-розрахунково-клірингової системи для такого ринку. "Розрахунки та кліринг операцій із деривативами швидко розвиваються й виходять із тіні бек-офісів, загострюється конкурентна боротьба, прискорюється інноваційний розвиток. Ця істотна, але досі переважно канцелярська ринкова функція стає прибутковим видом діяльності та знаходиться на порозі поширення від клірингу своїх основних біржових контрактів на більш складний із технологічної точки зору кліринг позабіржових контрактів (OTC-contracts)"³.

На жаль, в Україні сьогодні ще немає організованого ринку⁴ опціонів і ф'ючерсів. Хоча слід зазначити, що з весни 1995 року на деяких українських біржах

були спроби створити ринки валютних і товарних ф'ючерсів та опціонів, а також ф'ючерсів та опціонів на купонний дохід КОВДП.

Безперечно, це дуже перспективна тема, якій ні в наукових, ні в ділових колах України ще не приділено належної уваги. Попри те, що операції з опціонами та ф'ючерсами в Україні не проводяться, вже розробляється правове поле такого ринку. Розробляють законодавство як в органах виконавчої влади та НБУ, так і у Верховній Раді України — Комітеті з питань фінансів і банківської діяльності та в Комітеті з питань економічної політики.

У травні минулого року до Верховної Ради надійшов проект Закону України "Про похідні цінні папери". Підготовка та доопрацювання цього документа вийшли за рамки міністерського погодження — проект запропоновано широкому загалу для ознайомлення та подання пропозицій.

На засіданні круглого столу, присвяченого розвитку законодавства на ринку ф'ючерсів та опціонів в Україні, було піднято чимало спірних питань. Частина з них залишилася відкритою й чекає вирішення. Обговорювали, зокрема, таку важливу проблему, як необхідність створення ефективно-розрахункової установи для проведення клірингу за операціями на ринку деривативів. Адже належним чином створена та ефективно діюча система клірингу й розрахунків за торговими операціями є запорукою фінансової цілісності ринку ф'ючерсів та опціонів.

Кліринг за строковими операціями не слід плутати з виконанням наказів за ними, яке відбувається саме на біржі. Навіть

у разі об'єднання того й іншого під одним дахом доведеться організати поодинокі функції, щонайменше встановити "китайські стінки" ("chinese walls") між підрозділами, які ведуть торгові операції, та підрозділами, які виконують кліринг.

В Україні ідея створення незалежної клірингової установи або клірингових установ не знайшла належної підтримки. Її висунуто у 1996 році зі створенням АБ "Кліринговий дім", який отримав відповідні ліцензії Національного банку України і мав би виконувати функції розрахунково-клірингової установи та обслуговувати біржові операції УМВБ або інших бірж із фінансовими інструментами (валютою, цінними паперами і, можливо, ф'ючерсами та опціонами).

Засновниками "Клірингового дому" виступили НБУ, УМВБ, фірма "Біржові технології" та Кримська валютна біржа. Тож, з одного боку, біржа, яка, зважаючи на необхідність диверсифікації ризиків, виводила частину ризиків в окрему банківську установу, а з другого — НБУ, який так чи інакше мав прилучитися до грошового клірингу, могли створити досить ефективну розрахунково-клірингову установу.

Та, на жаль, в Україні пішли іншим шляхом. Основні суперечки точилися щодо створення центрального депозитарію. Безумовно, центральний депозитарій — Міжрегіональний фондний союз, Національний депозитарій чи інша депозитарна установа — є системоутворюючим елементом фінансового ринку, але його робота полягає у фізичному зберіганні цінних паперів та перереєстрації прав власності на них, тобто зводиться до простих бухгалтерських операцій.

Ідея централізації депозитарію виникла у зв'язку з необхідністю зменшення витрат на транспортування цінних паперів, відсутністю уніфікованих стандартів документообігу та ведення обліку, пов'язаного з переходом права власності на цінні папери.

В Україні зовсім не дбають про створення прозорої системи клірингових установ (мова не лише про центральну клірин-

¹ Терміном "дериватив" означено всі строкові інструменти, які обертаються на біржовому та позабіржовому ринку. Хоча в цій статті йдеться про створення клірингової системи для біржових деривативів.

² Терміном "спотовий ринок" означено ринок, де поставка та оплата за угодою відбувається зразу по її укладенні; в літературі також використовується поняття "касовий ринок".

³ Financial Times. — 1999. — 17 липня.

⁴ Терміном "організований ринок" означено фондові біржі, які створені та діють згідно із Законом України "Про цінні папери і фондову біржу", товарні біржі, які створені та діють згідно із Законом України "Про товарну біржу" та торговельно-інформаційні системи, які створені та діють згідно із Законом України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні".

Функції, повноваження та вимоги до клірингових членів Української міжбанківської валютної біржі		
Індивідуальний кліринговий член	Прямий кліринговий член	Генеральний кліринговий член
Юридична особа, що має статус торгового члена УМВБ	Юридична особа, що має статус торгового члена УМВБ	Банк, що має статус торгового члена УМВБ
Перебуває на розрахунковому обслуговуванні в АБ "Кліринговий дім":	Відкрито відповідні рахунки в АБ "Кліринговий дім", виконується остаточний кліринг за рахунками клієнтів за угодами, укладеними на УМВБ:	Відкрито кореспондентські рахунки в АБ "Кліринговий дім", виконується остаточний кліринг та розрахунки за укладеними на УМВБ власними угодами й угодами для своїх клієнтів та для інших торгових членів УМВБ:
<ul style="list-style-type: none"> — здійснює взаєморозрахунки з Розрахунковою палатою (РП) за угодами, укладеними від свого імені та за власний рахунок; — бере участь у формуванні гарантійного фонду; — дотримується встановлених правил та критеріїв членства у РП 	<ul style="list-style-type: none"> — здійснює взаєморозрахунки з РП за угодами, укладеними від свого імені та за власний рахунок; — бере участь у формуванні гарантійного фонду; — дотримується встановлених правил та критеріїв членства у Розрахунковій палаті; — здійснює взаєморозрахунки з РП за угодами, укладеними від імені та за рахунок своїх клієнтів; — проводить кліринг і розрахунки серед своїх клієнтів 	<ul style="list-style-type: none"> — здійснює взаєморозрахунки з РП за угодами, укладеними від свого імені та за власний рахунок; — бере участь у формуванні гарантійного фонду; — дотримується встановлених правил та критеріїв членства у Розрахунковій палаті; — здійснює взаєморозрахунки з РП за угодами, укладеними від імені та за рахунок своїх клієнтів; — проводить кліринг і розрахунки серед своїх клієнтів; — здійснює взаєморозрахунки з РП за угодами, укладеними торговими членами УМВБ (які перебувають у нього на розрахунковому обслуговуванні) та проводить кліринг і розрахунки серед цих торгових членів
Права клірингових членів РП		
<ul style="list-style-type: none"> — одержує від РП інформацію про стан свого рахунку та відкритих позицій; — виступає як принципал за зареєстрованими контрактами; — вносить пропозиції щодо змін та доповнень до нормативних документів РП 	<ul style="list-style-type: none"> — одержує від РП інформацію про стан свого рахунку та відкритих позицій; — виступає як принципал за зареєстрованими контрактами; — вносить пропозиції щодо змін та доповнень до нормативних документів РП; — реєструє та відкриває відповідні рахунки своїм клієнтам, які перебувають у нього на розрахунковому обслуговуванні; — встановлює своїм клієнтам розмір і терміни сплати маржевих та інших внесків, а також початкову й варіаційну маржу в порядку, визначеному відповідними правилами проведення торгів на УМВБ та правилами розрахунків за їх результатами; — виконує операції з коштами клієнтів згідно з діючими правилами розрахунків за результатами біржових торгів на відповідних секціях УМВБ, веде облік таких операцій 	<ul style="list-style-type: none"> — одержує від РП інформацію про стан свого рахунку та відкритих позицій; — виступає як принципал за зареєстрованими контрактами; — вносить пропозиції щодо змін та доповнень до нормативних документів РП; — реєструє та відкриває відповідні рахунки своїм клієнтам, які перебувають у нього на розрахунковому обслуговуванні; — встановлює своїм клієнтам розмір і терміни сплати маржевих та інших внесків, а також початкову й варіаційну маржу в порядку, визначеному відповідними правилами проведення торгів на УМВБ та правилами розрахунків за їх результатами; — виконує операції з коштами клієнтів згідно з діючими правилами розрахунків за результатами біржових торгів на відповідних секціях УМВБ, веде облік таких операцій; — реєструє та відкриває відповідні рахунки торговим членам УМВБ, які перебувають у нього на обслуговуванні; — встановлює торговим членам УМВБ розмір і терміни сплати маржевих та інших внесків, а також початкову й варіаційну маржу в порядку, визначеному відповідними правилами проведення торгів на УМВБ та правилами розрахунків за їх результатами; — отримує від РП інформацію про угоди, укладені торговими членами УМВБ, які перебувають у нього на обслуговуванні
Обов'язки клірингових членів РП		
<ul style="list-style-type: none"> — укладає з РП договір на розрахункове обслуговування, відкриває в АБ "Кліринговий дім" відповідні рахунки, через які здійснюватимуться розрахунки за укладеними на УМВБ угодами; — сплачує встановлений внесок до гарантійного фонду РП та підтримує його розмір згідно з діючими вимогами протягом усього періоду свого членства в РП; — суворо дотримується правил проведення торгів на УМВБ та правил розрахунків за їх результатами; — у визначений термін надає РП для аналізу інформацію про свій фінансовий стан та інші необхідні документи; 	<ul style="list-style-type: none"> — укладає з РП договір на розрахункове обслуговування, відкриває в АБ "Кліринговий дім" відповідні рахунки, через які здійснюватимуться розрахунки за укладеними на УМВБ угодами; — сплачує встановлений внесок до гарантійного фонду РП та підтримує його розмір згідно з діючими вимогами протягом усього періоду свого членства в РП; — суворо дотримується правил проведення торгів на УМВБ та правил розрахунків за їх результатами; — у визначений термін надає РП для аналізу інформацію про свій фінансовий стан та інші необхідні документи; 	<ul style="list-style-type: none"> — укладає з РП договір на розрахункове обслуговування, відкриває в АБ "Кліринговий дім" відповідні рахунки, через які здійснюватимуться розрахунки за укладеними на УМВБ угодами; — сплачує встановлений внесок до гарантійного фонду РП та підтримує його розмір згідно з діючими вимогами протягом усього періоду свого членства в РП; — суворо дотримується правил проведення торгів на УМВБ та правил розрахунків за їх результатами; — у визначений термін надає РП для аналізу інформацію про свій фінансовий стан та інші необхідні документи;

<p>— контролює забезпечення відкритих позицій та виконує вимоги щодо їх забезпечення; — точно відображає у своєму обліку операції за результатами торгів на УМВБ згідно з вимогами правил ведення бухгалтерського обліку</p>	<p>— контролює забезпечення відкритих позицій та виконує вимоги щодо їх забезпечення; — точно відображає у своєму обліку операції за результатами торгів на УМВБ згідно з вимогами правил ведення бухгалтерського обліку; — контролює фінансовий стан своїх клієнтів та їх консолідовану платоспроможність; — виконує передбачені правилами розрахунків маржеві вимоги, а в разі їх порушення та/або недостатності загального забезпечення відкритих позицій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ліквідує за власний рахунок заборгованість перед РП; • виконує операції за рахунками своїх клієнтів 	<p>— контролює забезпечення відкритих позицій та виконує вимоги щодо їх забезпечення; — точно відображає у своєму обліку операції за результатами торгів на УМВБ згідно з вимогами правил ведення бухгалтерського обліку; — контролює фінансовий стан своїх клієнтів та їх консолідовану платоспроможність; — виконує передбачені правилами розрахунків маржеві вимоги, а в разі їх порушення та/або недостатності загального забезпечення відкритих позицій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ліквідує за власний рахунок заборгованість перед РП; • виконує операції за рахунками своїх клієнтів; • подає до РП повідомлення про реєстрацію торгових членів УМВБ, які почали обслуговуватися тут
Фінансові вимоги		
<p>— статутний фонд на рівні мінімальних вимог, встановлених Державною комісією із цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР); — діяльність за останні два роки та протягом усього строку членства у РП має бути беззбитковою; — повинен дотримуватися нормативів НБУ або ДКЦПФР, встановлених відповідно для банківських та небанківських фінансових установ</p>	<p>— статутний фонд банківських установ має відповідати вимогам НБУ, а небанківських установ — вимогам Державної комісії із цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР); — діяльність за останні два роки та протягом усього строку членства у РП має бути беззбитковою; — повинен дотримуватися нормативів НБУ або ДКЦПФР, встановлених відповідно для банківських та небанківських фінансових установ</p>	<p>— статутний фонд має перевищувати 6,5 млн. грн.;</p> <p>— діяльність за останні два роки та протягом усього строку членства у РП має бути беззбитковою; — повинен дотримуватися нормативів НБУ або ДКЦПФР, встановлених відповідно для банківських та небанківських фінансових установ</p>

гову установу). У будь-якому разі це не повинна бути державна установа або установа, в якій держава, крім Національного банку, має будь-яку частку. Можливість створення клірингової установи, одним із засновників якої стане Національний банк, є обґрунтованою, тому що в Україні кліринг фінансових інструментів потребує одночасного здійснення грошового клірингу, який на завершальному етапі обов'язково проходить через національну платіжну систему.

Ринок опціонів і ф'ючерсів узагалі не розвиватиметься без клірингових установ. На відміну від проведення клірингу цінних паперів, кліринг опціонів і ф'ючерсів наражається на більше ризиків, пов'язаних із необхідністю виконання зобов'язань за строковими фінансовими інструментами і так званім "ефектом важеля". Отож члени установи, котра здійснюватиме кліринг операцій з опціонами та ф'ючерсами, повинні відповідати підвищеним фінансовим та організаційним вимогам, які належить установити законодавцю.

По-перше, законодавець повинен з'ясувати, яке місце клірингова установа займатиме на ринку опціонів і ф'ючерсів, та врегулювати її відносини з іншими учасниками ринку — біржею та кліринговими членами.

За рівнем і формою відносин із біржею клірингові установи поділяються на установи, які є:

- 1) афілійованими підрозділами бірж;
- 2) незалежними відокремленими кліринговими установами;
- 3) кліринговими установами, що об-

слуговують кілька бірж.

Кліринг за результатами торгівлі на найбільших за обсягами строкових біржах проходить через незалежні, відокремлені клірингові установи або окрему клірингову установу, яка обслуговує кілька бірж.

Так, кліринг операцій:

— на німецько-швейцарській біржі EUREX проходить через відокремлену клірингову установу EUREX Clearing AG;

— на лондонській біржі фінансових ф'ючерсів LIFFE, лондонській біржі металів LME та лондонській бензиновій біржі IPE здійснюється лондонською кліринговою палатою LCH;

— на чиказькій торговій біржі CBOT та центральноамериканській товарній біржі MIDAM здійснюється BOTCC;

— на чиказькій біржі опціонів CBOE, американській фондовій біржі AMEX, нью-йоркській фондовій біржі NYSE та ще на двох фондових біржах здійснюється кліринговою корпорацією опціонів OCC.

По-друге, важливим аспектом створення клірингової установи є визначення кола її потенційних засновників або акціонерів. За формою відносин із власниками клірингові установи поділяються на такі, якими володіють:

- 1) члени клірингової установи;
- 2) біржі та компанії, які переважно є біржевими членами;
- 3) і фірми — члени клірингової установи, і біржі та компанії.

Так, OCC заснована біржами, які вона обслуговує; EUREX Clearing AG є дочірнім підприємством EUREX Frankfurt; LCH — приватною установою, 75% якої

володіють клірингові члени, решта 25% — біржі, для яких вона здійснює кліринг; BOTCC володіють її клірингові члени.

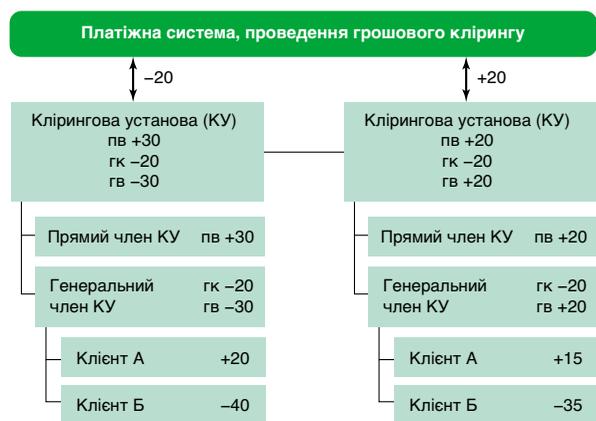
По-третє, під час створення клірингової установи та розробки правил встановлюються вимоги до клірингових членів і проводиться розподіл функцій та повноважень між ними.

Для прикладу: німецько-швейцарський EUREX Clearing AG встановлює досить високі фінансові вимоги до своїх клірингових членів. Так, стати генеральним або прямим кліринговим членом може лише кредитна установа у розумінні статті 1 Закону ФРН "Про кредитну справу" або банк у розумінні Закону Швейцарії "Про банки та ощадні банки", які мають відповідну ліцензію клірингової установи. Щоб стати генеральним кліринговим членом, необхідно мати сплачений капітал розміром 250 млн. німецьких марок, а прямим кліринговим членом — 25 млн. німецьких марок.

Крім того, кліринговий член повинен відкрити рахунок у цінних паперах на німецькій Deutsche Boerse AG або швейцарській SEGA та кореспондентські рахунки в земельному центральному банку в ФРН або у Центральному банку Швейцарії. Тобто кліринговим членом може бути установа, яка має право проводити грошові розрахунки.

Згідно з положенням про членство в Розрахунковій палаті Української міжбанківської валютної біржі, затвердженим біржовим комітетом УМВБ 3 вересня 1998 року, встановлено три категорії клірингових членів Розрахункової пала-

Клірингова схема 1

ти і визначено їхні права та обов'язки. Але не до кінця з'ясовано організаційні та фінансові вимоги до них, що вельми важливо, адже ці питання недостатньо врегульовані законодавством. У таблиці порівнюються функції, повноваження та вимоги до клірингових членів УМВБ.

По-четверте, слід визначити модель, за якою здійснюватиметься грошовий кліринг між учасниками ринку, в тому числі з кліринговими членами.

У світовій практиці є дві прийнятні моделі — центрального банку та приватного розрахункового банку.

Використання однієї із зазначених моделей залежить від фінансової структури, політики центрального банку щодо доступу до рахунків, часу операційної роботи та забезпечення ліквідності.

Модель приватного розрахункового банку використовується у тому разі, коли:

1) клірингова установа та більшість банківських установ не мають доступу до рахунків центрального банку;

2) приватні розрахункові банки спроможні надавати кредитні ресурси (особливо денні кредити) кліринговому члену або кліринговій установі в розмірі та на умовах, які не в змозі забезпечити центральний банк;

3) клірингова установа спрямована на проведення розрахунків зі своїми кліринговими членами протягом усього дня, незважаючи на часові обмеження операційної системи центрального банку.

У моделі центрального банку грошові

розрахунки між кліринговою установою та кліринговими членами передбачають доступ до рахунків центрального банку.

Щодо форми організації клірингових установ та клірингових членів у світі існують три моделі:

1) клірингова установа та кліринговий банк організовані як банки, котрі мають доступ до рахунків центрального банку;

2) клірингові установи або клірингові члени ор-

ганізовані як небанківські установи, але мають доступ до рахунків центрального банку;

3) клірингова установа та більшість її членів організовані як небанківські установи, котрим законом заборонено доступ до рахунків центрального банку.

По-п'яте, в ході створення клірингової установи слід визначити порядок виконання зобов'язань, передбачених строковими фінансовими інструментами. У більшості випадків (крім токійської ФБ та осакської ФБ) клірингові установи країн G-10 виступають як центральний контрагент за контрактами, укладеними між учасниками, тобто клірингова установа стає покупцем для всіх продавців контрактів та продавцем для всіх їх покупців.

Між кліринговою установою та кліринговим членом залишається невирішеним питання про час, коли клірингова установа заміщує клірингового члена в ролі контрагента за контрактом.

Надаючи клірингові послуги клієнтам, а саме біржовим членам, які не є кліринговими членами, фізичним чи юридичним особам, які не є біржовими членами, — клірингові члени виступають у ролі посередників. Однак досі ще чітко не визначено правову природу відносин між кліринговим членом та його клієнтами.

Крім того, виконання зобов'язань за строковими угодами пов'язане з істотними ризиками. У звіті Банку міжнародних розрахунків "Клірингові системи для біржових деривативів" визначено "джерела потенційної вразливості систем управління ризиками клірингових установ, а саме:

1. Недостатність фінансових ресурсів для покриття збитків або дефіциту ліквідності, викликаного дефолтом клірингового члена під час різкої зміни цін.

2. Відсутність механізмів моніторингу та контролю за щоденними ризиками.

3. Слабкість системи гро-

шових розрахунків, довіри до платіжних систем, які включають ризик використання перерахування резервних фондів наприкінці дня.⁵

Отже, розвиток фінансового ринку України серед багатьох інших факторів потребує створення системи розрахунково-клірингових установ, котрі як модель можна було б розробити на базі створення ринку строкових фінансових інструментів.

У запропонованих схемах під "–" та "+" слід розуміти відповідно продаж і купівлю опціонів або зайняту довгу чи коротку позиції за ф'ючерсом; під "пв" — власну позицію прямого члена; під "гв" — власну позицію генерального члена.

Оптимальними для застосування в Україні є дві схеми (див. схеми 1 і 2).

Кліринговою схемою 1 передбачається наявність кількох клірингових установ, які обслуговують біржу ф'ючерсів та опціонів. До них висуваються такі вимоги:

1) клірингову установу створюють як банківську установу;

2) засновники клірингової установи повинні постійно мати значний контроль на фінансовому ринку, тобто їх сукупний капітал має становити 20—25% від загального капіталу фінансових установ;

3) клірингова установа повинна постійно відповідати високим фінансовим та організаційним вимогам;

4) для клірингової установи встановлюються обмеження щодо проведення деяких видів банківської діяльності.

За схемою 2 одна клірингова установа обслуговує одну біржу. Ця схема є ефективнішою для України та передбачає, що:

1) клірингова установа створюється як банківська установа;

2) її засновники повинні мати сплачений капітал, що становить як мінімум 50% від загального капіталу фінансових установ, причому до складу засновників увійдуть усі без винятку найбільші банківські установи (в Україні, це, скажімо, Промінвестбанк, Ощадбанк, "Україна", Укрсоцбанк, Приватбанк та ПУМБ);

3) частки у статутному фонді такої установи не є постійними — вони змінюються принаймні раз на рік та перераховуються за часткою кожної фінансової установи на ринку строкових фінансових інструментів за попередній рік; відповідно розраховуються і дивіденди на частки;

4) клірингова установа повинна постійно відповідати високим фінансовим та організаційним вимогам;

5) розрахунково-клірингову та депозитарну діяльність слід віднести до виняткових видів діяльності.

Клірингова схема 2

⁵ Банк міжнародних розрахунків "Клірингові системи для біржових деривативів", 1997, вступ.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у квітні 2000 р.

Розміри діючих облікової та ломбардної ставок Національного банку України у 2000 р.

Дата введення у дію	Розмір діючої облікової ставки	Розмір діючої ломбардної ставки	Відсотки річних
24.05.1999 р.	45	50	
01.02.2000 р.	35	40	
24.03.2000 р.	32	37	
10.04.2000 р.	29	34	

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України комерційних банків у 2000 р. та квітні 2000 р.

Показники	2000 р.	У тому числі за квітень	Відсотки
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100	—	
У тому числі через:			
— кредитні аукціони	—	—	
— ломбардне кредитування	100	—	
— операції РЕПО	—	—	
— інші механізми	—	—	

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 2000 р. та квітні 2000 р.

Показники	2000 р.	У тому числі за квітень	Відсотки
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, всього	32.3	—	
У тому числі за:			
— аукціонними кредитами	—	—	
— ломбардними кредитами	32.3	—	
— операціями РЕПО	—	—	
— іншими інструментами	—	—	

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті у квітні 2000 р.*

Показники	Квітень 2000 р.	Відсотки річних
<i>На міжбанківському ринку:</i> за кредитами, наданими іншим банкам	10.0	
за кредитами, отриманими від інших банків	9.7	
за депозитами, розміщеними в інших банках	7.0	
за депозитами, залученими від інших банків	6.7	
<i>На небанківському ринку:</i> за кредитами	41.6	
за депозитами	12.3	

* За щоденною звітністю банків.

Темпи зростання грошової маси у січні — квітні 2000 р.

Агрегати грошової маси	01.01.2000 р.	01.02.2000 р.	01.03.2000 р.	01.04.2000 р.	01.05.2000 р.
Готівка. Гроші поза банками					
Грошова маса (M0), % до початку року	100.0	91.6	93.5	98.8	110.9
M0 + кошти до запитання та на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті					
Грошова маса (M1), % до початку року	100.0	94.8	98.7	103.6	110.9
M1 + строкові депозити та інші кошти в національній та іноземній валютах					
Грошова маса (M2), % до початку року	100.0	98.8	102.4	107.2	112.4
M2 + цінні папери					
Грошова маса (M3), % до початку року	100.0	99.9	104.1	109.7	113.7

Примітка. Починаючи з другої декади квітня 2000 р., норму формування комерційними банками обов'язкових резервів встановлено в розмірі 15%.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

У перехідний період, коли гостро постає проблема інвестицій, лізинг є одним із найкращих інструментів її вирішення. Лізинговий бізнес в Україні започатковано 1989 року, динамічного розвитку йому надали законодавчі акти з регулювання цього виду діяльності, прийняті наприкінці 1997 — на початку 1998 років.

АКБ "Україна", при якому в 1996 році створено Фінансово-лізинговий дім, можна вважати флагманом вітчизняного ринку лізингових послуг. Добірка з двох статей знайомить із його досвідом і рекомендаціями.

Лізинг /

Визначення параметрів лізингових угод

В умовах кризи платежів, усе ще характерної для України, кредиторі слід більше зважати на вибір фінансових параметрів договору та якісний супровід клієнта. Зазначені функції можуть ефективно виконувати спеціалізовані лізингові компанії.

В Україні йде процес накопичення капіталу, триває криза платежів. Відтак лише дуже незначна кількість підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ) спроможна оновити основні фонди за рахунок власних коштів. Нині таке оновлення фактично можливе на лізингових (кредитних) засадах.

Розглянемо деякі ризики, пов'язані з кредитуванням МСБ, та можливості їх нейтралізації.

◆ Підприємства МСБ, як правило, мають непередставницьку кредитну історію або не мають її зовсім.

◆ Середовище, в якому діють суб'єкти МСБ, швидко змінюється, що обмежує можливості передбачення й адаптації підприємств.

◆ Внаслідок об'єктивних економічних обставин фінансова звітність, надана кредиторі, неадекватно відображає діяльність підприємства.

Із цього випливає таке:

◆ традиційні фінансові показники покриття боргу, ліквідності, стійкості не дають змоги з прийнятною для практики точністю прогнозувати бажаний для кредитора розвиток подій — штатне завершення кредитного договору;

◆ дуже високою є імовірність неплатоспроможності клієнта-позичальника в ході виконання кредитного договору.

За таких обставин кредиторі слід більше покладатися на правильний вибір параметрів договору та якісний супровід клієнта, ніж на його фінансові показники. Якісним вважатимемо супровід, який забезпечує визначення параметрів договору, стану клієнта, передачу техніки, моніторинг діяльності клієнта і на цій основі — прогнозування стану його платоспроможності, імовірність його банкрутства. Зауважимо,

що в підсумку успіх у справі повернення вкладених коштів базується на виконанні двох передумов:

◆ встановленні правильних фінансових параметрів договору;

◆ оперативному та ефективному повторному розміщенні вилученої техніки.

Під правильними слід розуміти такі параметри, які дають змогу досягти планової прибутковості в реальних умовах.

Практика доводить, що для якісного супроводу клієнта банки слід доповнити спеціалізованою — лізинговою — компанією, яка б виконувала зазначені функції.

Розглянемо першу з передумов — визначення фінансових параметрів договору. Опишемо ситуацію, яку хочемо формалізувати. Лізингова компанія (ЛК) надає в лізинг M одиниць техніки строком на N періодів. Початкова ціна одиниці техніки — P_0 , і вона зменшується за один період в $(1 - e)$ разів, тобто

$$P_1 = P_0 \times (1 - e),$$

$$P_2 = P_1 \times (1 - e) \text{ і т. д.}$$

Припустимо, що в кінці кожного періоду лізингова компанія за неплатежі вилучає μ -ту частину техніки, яку без затримки передає у лізинг наступному клієнту за ціною, яка склалася на кінець цього періоду. При наданні техніки в лізинг компанія вимагає внести передоплату в розмірі π -ої частини поточної вартості майна. Задача полягає в тому, щоб знайти такі параметри договору, при яких дохід ЛК за N періодів був би не меншим, ніж у разі штатного закінчення договорів, укладених на самому початку.

Перейдемо до формалізованого опису розглянутих процесів. Якщо ЛК передає клієнтам техніку на зазначених

Микола Селехман

Начальник управління лізингових операцій ЗАТ Фінансово-лізинговий дім банку "Україна"

умовах, вона очікує отримати при штатному виконанні проекту такі фінансові потоки:

у 1-й період — передоплату μMP_0 та проценти за цей період у розмірі

$$(1 - \pi) \times MP_0 R = (1 - \pi) \times S,$$

де $S = MP_0$ — початкова вартість майна, R — процентна ставка за договором у розрахунку на один період;

у 2-й період — частину вартості майна в розмірі

$$(1 - \pi) \times S/N$$

та проценти за цей період у розмірі

$$(1 - \pi) \times S \times (1 - 1/N) \times R.$$

Далі — аналогічно.

Розрахунки свідчать, що в цілому за N періодів ЛК отримає суму коштів

$$S \times (1 + (1 - \pi) \times R (N + 1) / 2),$$

тобто за умови штатного виконання всіх договорів ЛК поверне собі вартість майна S та заробить на процентах суму

$$S \times (1 - \pi) \times R \times (N + 1) / 2.$$

Насправді ситуація складніша, оскільки не всі господарства, а лише їх $(1 - \mu)$ -та частина виконують платежі за договором, а тому кожного періоду ЛК вилучає μM одиниць техніки, яку передає наступним, більш ефективним користувачам за меншою ціною. Розглянемо фінансові потоки, що виникають при цьому:

1-й період — передоплата у розмірі $\pi \times S$ та платежі за $(1 - \mu)M$ одиниць техніки у розмірі

$$(1 - \mu) \times (1 - \pi) \times (R + 1/N) \times S;$$

2-й період — передоплата μM одиниць вилученої техніки у розмірі

$$\pi \times \mu (1 - e) \times S;$$

платежі за μM одиниць техніки у розмірі

$$\mu (1 - \mu) \times (1 - e) \times$$

$$\times (1 - \pi) (R + 1/N) \times S$$

та платежі за техніку, надану на початку першого періоду

$$(1 - \mu)^2 (1 - \pi) (R(1 - 1/N) + 1/N) \times S.$$

Далі — аналогічно.

Підсумовуючи потоки за роками, знаходимо суму надходжень Ξ за N періодів:

$$\begin{aligned} \Xi = & S\pi [1 + \mu(1-e) (1-(1-e)^{N-1}) / e] + \\ & + S(R+1/N) \frac{(1-\mu)(1-\pi)}{\mu} [1 - \\ & - (1-\mu)^N + \mu(1-e) \frac{(1-(1-e)^{N-1})}{e} - \\ & - \sum_{k=1}^{N-2} (1-e)^k (1-\mu)^{N-k}] + \\ & + S \frac{R(1-\mu)^2 (1-\pi)}{N} \left[\frac{dF_N(\mu)}{d\mu} + \right. \\ & \left. + \mu \sum_{k=1}^{N-2} (1-e)^k \frac{dF_{N-k}(\mu)}{d\mu} \right] - \lambda\mu MN, \end{aligned}$$

де $F_N(\mu) = (1-\mu - (1-\mu)^N) / \mu$,

Наведемо результати розрахунку для характерного випадку. Прийемо, що частка знецінення техніки становить 0.15 за один період; період дорівнює 1/2 року, кількість періодів — 6. Тоді в таблиці, де жирним шрифтом по горизонталі подано значення параметра μ , а по вертикалі — значення параметра π , процентна ставка за договором R як функція частки неплатежів μ та передоплати π знаходитиметься в клітинці на перетині значень цих параметрів. Зауважимо, що при значеннях параметрів із діапазону, виділеного зеленим, процент-

а вираз $\lambda\mu MN$ описує витрати ЛК на вилучення майна, тобто кожного періоду (із їх загальної кількості N) вилучається μM одиниць техніки, причому середні витрати на вилучення одиниці техніки дорівнюють λ .

Визначивши доходи ЛК, можна сформулювати шукану умову незбитковості:

$$\Xi \geq S (1 + (1-\pi) R (N + 1) / 2).$$

Враховуючи, що кількість техніки зв'язана з її вартістю співвідношенням $M = S / P_0$, доходимо висновку, що параметри договору не залежать від вартості наданого в лізинг майна.

Отримане співвідношення зв'язує параметри договору μ , π , R , N , e і дає змо-

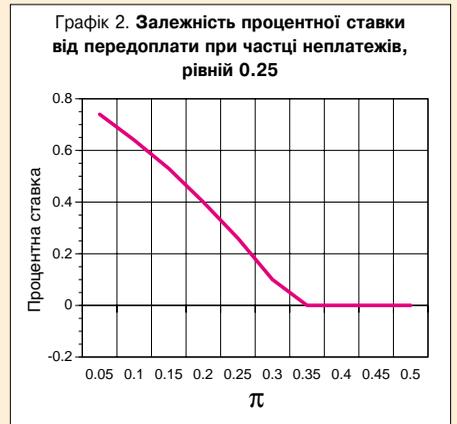
гу виразити один із параметрів через інші.

У роботі отримано співвідношення між такими фінансовими параметрами договору, як частка неплатежів (вилучення техніки), коефіцієнт знецінення техніки, величина передоплати, процентна ставка за договором. Воно дає змогу свідомо вибирати параметри договору, базуючись на емпіричних даних для одного з них (наприклад, коефіцієнта знецінення техніки). Якщо лізингова компанія вибирає параметри договору відповідно до знайденого співвідношення і має відлагоджений механізм заміни неефективного користувача, це є передумовою незбитковості як окремої лізингової угоди, так і компанії загалом.

На графіку 1 ці результати подано графічно.

Для прикладу на графіку 2 показано залежність процентної ставки від передоплати при частці неплатежів, рівній 0.25.

Розрахунки свідчать, що при частці неплатежів, яка дорівнює 0.25, і частці передоплати 0.25, процентна ставка за договором повинна перевищувати 0.1 за півроку (0.2 річних). Тоді, за умови оперативної повторної реалізації вилученої техніки, ЛК досягне планової прибутковості. Як видно з поданих фактичних

Як видно з графіка, за строку договору, що дорівнює 6 (поведінка залишається аналогічною і при інших даних), процентна ставка залежить від частки неплатежів не монотонно. Вона має чітко виражений пік при частці неплатежів 0.30. Це накладає додаткові обмеження на вибір параметрів договору, що слід враховувати при його укладенні. При заниженій оцінці частки неплатежів (вилучень майна) ЛК буде змушена для компенсації збитків встановлювати ставку, непривабливу на ринку, що призведе її до збитків.

Залежність процентної ставки R від частки неплатежів μ та передоплати π

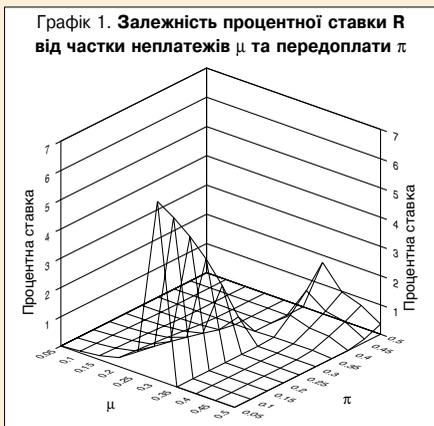
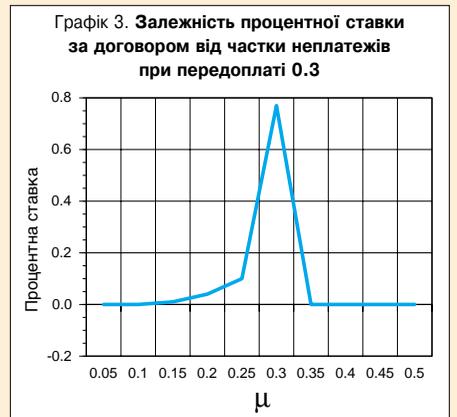
0.00	0.05	0.10	0.15	0.20	0.25	0.30	0.35	0.40	0.45	0.50
0.05	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
0.10	0.06	0.05	0.04	0.02	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
0.15	0.14	0.12	0.10	0.07	0.04	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
0.20	0.30	0.26	0.21	0.16	0.10	0.04	0.00	0.00	0.00	0.00
0.25	0.74	0.64	0.53	0.40	0.26	0.10	0.00	0.00	0.00	0.00
0.30	6.11	5.28	4.35	3.31	2.12	0.77	0.00	0.00	0.00	0.00
0.35	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.03	0.51	1.07	1.75
0.40	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.04	0.30	0.60	0.97
0.45	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.05	0.25	0.47	0.75
0.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.11	0.34

на ставка повинна бути не меншою, а з діапазону, виділеного фіолетовим, — не більшою порівняно з поданим значенням.

матеріалів, передоплата за договорами, укладеними 1998 року, знаходилася в межах 15—25% при ставці за договором 20—25%.

Із наведених вище розрахунків випливає, що при реальному проценті неплатежів процентна ставка за договорами має перевищувати 80% річних. Тому вибір параметрів договорів зразка 1998 року неминуче призводить до збитків. Нині Фінансово-лізинговий дім банку "Україна" змушений встановлювати передоплату на рівні 30% для того, щоб компенсувати зазначені збитки.

Іншу проекцію даних, відображених на графіку 1, подано на графіку 3, де показано залежність процентної ставки за договором від частки неплатежів при передоплаті 0.3.

Ефективність лізингу сільськогосподарської техніки в сучасних умовах

У статті на прикладі тракторного проекту Фінансово-лізингового дому банку "Україна" розглянуто деякі аспекти теорії та практики лізингових операцій. Проаналізовано ефект "добровільного повернення техніки" та подано рекомендації щодо його недопущення. На реальних результатах показано, що за використання викладених методологічних засад та належної організації роботи лізингові компанії можуть працювати прибутково, забезпечуючи повернення вкладених коштів, тому їх слід розглядати як один із реальних інструментів кредитування малого та середнього бізнесу.

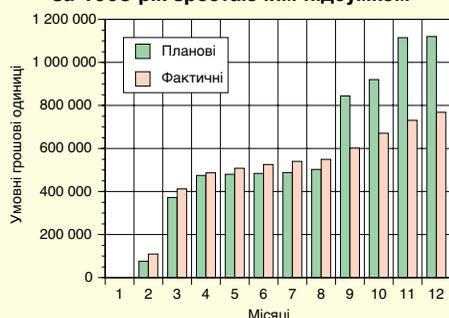
У рамках тракторного проекту Фінансово-лізинговий дім банку "Україна" (ФЛД) передав у користування вітчизняним сільськогосподарським виробникам понад 200 одиниць техніки. Близько 60% техніки передано КСП, решта — підприємствам різних форм власності.

У роботі з кожним клієнтом використовували індивідуальну схему лізингової угоди залежно від поданого бізнес-плану. Графік лізингових платежів складала за результатами детального фінансового аналізу кожного підприємства. При цьому максимально враховували побажання клієнта.

На початку 1998 року ринкова вартість тракторів МТЗ різних модифікацій становила в середньому 9 тисяч доларів. На умовах фінансового лізингу їх передавали клієнтам на 2,5—3 роки. Авансовий внесок становив 15—25%, на залишкову вартість нараховували 20—25% річних.

До серпневої кризи 1998 року планові та фактичні платежі практично збігають-

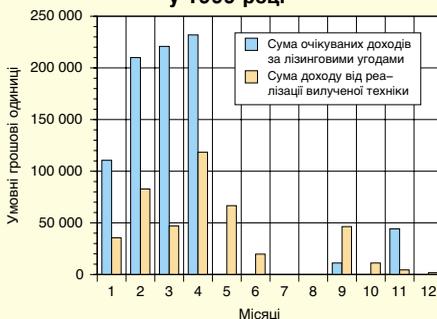
Графік 1. Планові та фактичні надходження лізингових платежів за 1998 рік зростаючим підсумком

ся (див. графік 1). Основну частину їх сформовано із передоплати. У графіках платежів за більшістю угод передбачено сезонність виробництва, тому значна частка платежів припадає на осінь, коли аграрні підприємства отримують найбільше фінансових надходжень.

Криза 1998 року відчутно похитнула позиції товаровиробників. Знецінення гривні, штучне стримування цін на сільськогосподарську продукцію ство-

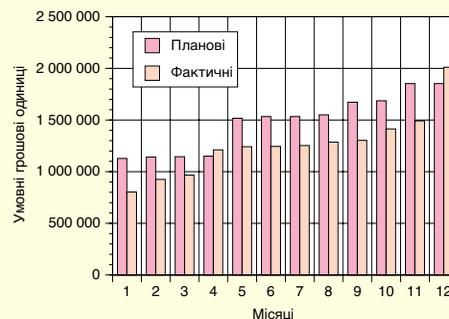
Графік 2. Динаміка очікуваних надходжень за договорами фінансового лізингу та отриманих доходів від повторного продажу техніки за договорами лізингу у 1999 році

рили умови для порушення строків виконання лізингових платежів — порівняно з плановим фактичне надходження коштів за угодами зменшилося. Фінансовий стан деяких господарств погіршився настільки, що лізингова компанія була змушена вилучати техніку — так, на початку 1999 року вилучено близько 80 тракторів.

Практично всі господарства, у яких вилучено техніку, виконали передоплату лише на 15—25 відсотків, тож, зрозуміло, лізингова компанія зазнала

Графік 3. Планові та фактичні надходження лізингових платежів за 1999 рік зростаючим підсумком

збитків (див. графік 2). Механізм задоволення матеріальних вимог кредитора в цій сфері недосконалий: існуюча процедура банкрутства — неефективна, відчуження землі — основного капіталу сільськогосподарського підприємства — неможливе: заважають адміністративні заборони тощо. Тому стягнення з боржника плати за користування технікою в судовому порядку є проблематичним. Ефективніше вилучати техніку та передавати її новому користувачу, отримуючи передоплату. В підсумку єдиний спосіб мінімізувати збитки лізингової компанії — це вийти на ринок повторного продажу техніки, що була в експлуатації.

На цьому шляху Фінансово-лізинговий дім банку "Україна" досяг значних успіхів. Нині всю вилучену техніку реалізовано за повною вартістю або знову передано в лізинг. Новий строк лізингу становить уже 1—1,5 року, в параметрах договорів враховано частку неплатежів та знецінення техніки в ході експлуатації. Основна частина лізингових платежів має бути виплачена в 2000 році. Успішне виконання цих угод дасть змогу лізинговій компанії розраховуватися за кредитною угодою і отримати хоча й менший, ніж заплановано, та все ж прибуток.

Як свідчить динаміка надходжень лізингових платежів за 1999 рік (див. графік 3), у квітні досягнуто перевищення фактичного надходження коштів над плановим, значною мірою — завдяки вилученню та реалізації тракторів на вторинному ринку.

Зазначимо, що початок 1999 року характеризувався зниженням цін на трактори марок МТЗ. Їх можна було придбати за 5,5—6 тис. доларів. Лізингова компанія не в змозі знижувати вартість техніки, яка коштувала рік тому в середньому 9 тис. доларів. Тому часто сільськогосподарські підприємства з власної ініціативи повертали техніку, виплативши за неї по 4—5 тис. доларів.

Проаналізуємо ситуацію (див. графік 4). Ціна нового трактора на початку

проекту становила приблизно 10 тис. доларів, через рік — близько 6.5 тис., наприкінці другого року — 7.5 тис. доларів. За емпіричними даними, споживачі оцінюють трактор після року експлуатації приблизно в 0.75, а після двох років експлуатації — в 0.56 від вартості нового трактора на даний момент. На підставі цих даних побудуємо графік оцінної вартості трактора і два графіки невикплатеної вартості такого трактора: перший — для рівня передоплати 15% від початкової вартості (P_0), другий — для рівня передоплати 30%.

Суттєва відмінність між наведеними даними невикплатеної вартості полягає в тому, що у разі 15-процентної передоплати в інтервалі від 2 до 7 кварталів невикплатена вартість перевищує оцінну вартість трактора, тоді як при передоплаті 30% невикплатена вартість менша від оцінної. Зрозуміло, чому клієнти, котрі мали 15% передоплати в інтервалі (2,7), висловлювали бажання (і реалізовували його) повернути майно: для них вигідніше повернути трактор і придбати інший за ринковою (оцінною) ціною, ніж продовжувати виплати за укладеною угодою. Нині, як впливає із графіка, ситуація нормалізувалася: оцінна вартість перевищує невикплатену вартість за договором, тому зник стимул до неплатежів (повернення техніки).

Звідси впливає фундаментальна

Графік 4. Динаміка ринкової вартості трактора та динаміка вартості трактора за лізинговим договором

роль для лізингової угоди графіка оцінної вартості (оцінної кривої) і вибору параметрів договору: рівня передоплати та строку договору. Зазначені параметри слід вибирати так, щоб крива оцінної вартості майна **перевищувала** криву несплатеної вартості майна.

В загальному випадку слід побудувати опуклу оболонку оцінної кривої (вона, як видно за способом побудови, може бути й неопуклою) і для кожного рівня передоплати визначити опорну пряму. (Опорна пряма до оцінної кривої — це така пряма, всі ординати якої не більші відповідних ординат оцінної кривої). Точка перетину опорної прямої з віссю абсцис дає значення можливого строку договору.

Аналітично це можна описати так.

Для опуклої оцінної кривої знаходимо її точку мінімуму в напрямі k' (k' — тангенс кута нахилу прямої, що задає напрям). Якщо цей мінімум задано координатами (x_m, y_m) , то опорна пряма описується рівнянням

$$y - y_m = -(x - x_m) / k'$$

Звідси випливає, що передоплата має бути не меншою, ніж

$$P_0 - y_m + (1 - x_m) / k',$$

а термін договору T не повинен перевищувати

$$x_m + k' \times y_m.$$

Нехтування цими правилами може призвести до повернення техніки користувачами і фінансових втрат лізингової компанії. Практика лізингових операцій ФЛД за тракторним проектом підтверджує ці висновки. Більшість техніки було вилучено в господарствах, які зробили 15-процентну передоплату. Нині ФЛД діє обачніше: передоплата за сільськогосподарськими проектами становить не менше 25% від вартості майна.

Юрій Деревський,
менеджер проекту.

Олег Радіоненко,
помічник менеджера проекту.

Микола Селехман,
начальник управління лізингових операцій
ЗАТ Фінансово-лізинговий дім банку
"Україна".

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Теорія і практика /

Імітаційне моделювання роботи розрахункових палат

Дмитро Шкудун

Економіст управління комп'ютерних технологій департаменту інформатизації Національного банку України. Аспірант кафедри економічної кібернетики Київського національного університету імені Т.Г.Шевченка

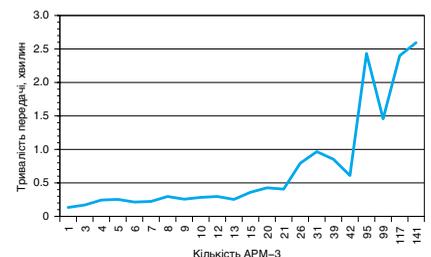
Система електронних платежів України функціонує успішно. Втім, зайняті на її експлуатації фахівці не заспокоюються на досягнутому. Автор цієї публікації не просто описав за допомогою математичної моделі обіг платіжних документів між регіонами, а пропонує, як зробити роботу СЕП ще ефективнішою.

Процес функціонування системи електронних платежів (СЕП) України, зокрема обіг платіжних документів між регіонами, можна описати за допомогою математичної моделі. Як відомо, невід'ємними структурними елементами СЕП є спеціалізовані підрозділи НБУ — розрахункові палати, в яких на автоматизованих робочих місцях АРМ-2 обробляються платіжні документи банків. АРМ-2 працюють із банками через інші автоматизовані робочі місця — АРМ-3.

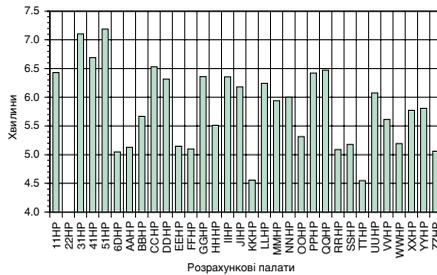
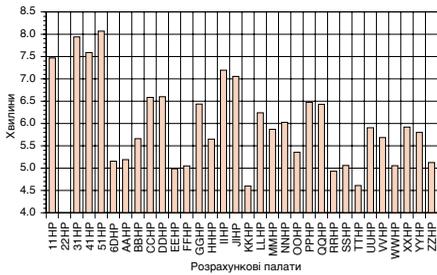
Зрозуміло, що завантаженість окремого АРМ-2 залежить від кількості АРМ-3, які ним обслуговуються.

Робота всіх АРМ-2 організована за циклами "прийм — передача". Під час прийому АРМ-2 отримує файли з платіжними документами від "своїх" АРМ-3 та всіх інших АРМ-2, а при передачі — формує вихідні файли та розсилає їх. Тривалість циклу прийому визначається адміністративно. За чинним регламентом роботи СЕП вона одна-

Графік 1. Залежність середньої тривалості передачі від кількості АРМ-3

Графік 2. Середній час очікування документів відправки за день
А Б

кова для всіх АРМ-2 і не змінюється протягом дня, хоча, очевидно, тривалість прийому є визначальною для часу очікування відправки документів і, отже, для швидкості їх надходження до адресатів. Таким чином, змінюючи тривалість циклу прийому залежно від інтенсивності надходження платіжних документів, можна значно прискорити (чи, навпаки, уповільнити) їх доставку до адресатів.

Цикл передачі є здебільшого недовгим: у середньому 1–2 хвилини. Як свідчить статистика, тривалість передачі меншою мірою залежить від кількості документів, які треба розіслати, а більшою — від кількості обслуговуваних АРМ-3. Тому для АРМ-2, які обслуговують багато АРМ-3, передача триває 3–5 хвилин, а то й довше (див. графік 1).

Щоб отримати загальне рівняння для розрахунку залежності середньої тривалості циклу передачі АРМ-2 від кількості АРМ-3, виділимо тренд у поданих на графіку 1 даних (найменшу похибку дає поліноміальний тренд). Отримуємо:

$$Y(X) = 0.0007 \times X^3 - 0.013 \times X^2 + 0.0851 \times X + 0.0641.$$

Це рівняння можна використати, наприклад, при плануванні перерозподілу навантаження на АРМ-2 або оцінюванні завантаженості нового АРМ-2.

Тепер спробуємо обчислити тривалість циклу прийому для кожного АРМ-2, необхідну для забезпечення заданої швидкості проходження документів у системі. Причому ця швидкість визначатиметься часом, витраченим на очікування відправки документа до адресата, починаючи з моменту надходження документа до АРМ-2.

Щоб описати імітаційну модель, зробимо такі позначення:

i — номер АРМ-2 ($i = 1, \dots, 32$).

t — номер хвилини, за яку відбувається окремий крок моделі. Оскільки міжрегіональні платежі здебільшого здійснюються 12 годин на добу (з 8.00 до 20.00), то $t = 1, \dots, 780$.

Вхідні показники та параметри моделі:

A_{it} — середня кількість документів,

які надходять до i -го АРМ-2 за хвилину t ;

K_{ijt} — коефіцієнти переходу документів з i -го АРМ-2 до j -го у момент t ;¹

D_i — гранична кількість документів, що чекають відправки, при досягненні якої треба обов'язково розпочинати передачу;

S_i — максимально допустимий середній час очікування відправки документів за робочий день (або за один цикл прийому);

T_i — максимальна тривалість циклу прийому для i -го АРМ-2 (у хвилинали).

Показники, що розраховуються моделлю:

σ_{it} — випадкове значення відхилення від середнього для документів, які надходять до i -го АРМ-2 за хвилину t ;

τ_i — випадкова тривалість циклу передачі для i -го АРМ-2;

F_{it} — кількість документів, які чекають відправки в i -му АРМ-2 в момент часу t ;

S_{im} — середній час очікування відправки одного документа, який надійшов до i -го АРМ-2 протягом m -го циклу прийому;

S_{it} — середній час очікування відправки одного документа в i -му АРМ-2 за весь період роботи до моменту t .

Показники A_{it} і K_{ijt} , а також імовірні розподіли випадкових величин σ_{it} та τ_i отримано шляхом обробки статистичної інформації за 1998–1999 роки. Параметри моделі D_i , S_i та T_i задаються дослідником.

Для моделювання випадкової тривалості циклу передачі можна було б використати отримане раніше рівняння $Y(X)$, додавши до нього випадкове відхилення. Але за наявності статистичної інформації, необхідної для виведення цього рівняння, логічно використати її для знаходження розподілів випадкових тривалостей τ_i .

Трохи докладніше про алгоритм моделі. Він полягає у тому, що в кожному

з АРМ-2 в режимі прийому шохвилинно накопичуються документи, отримані від "своїх" АРМ-3:

$$F_{it} = F_{it-1} + A_{it} + \sigma_{it}.$$

Коли у момент t для якогось АРМ-2 F_{it} досягає значення D_i або закінчився час, відведений для циклу прийому (T_i), відповідне АРМ-2 починає передачу, тривалість якої визначається реалізацією випадкової величини τ_i . У цей момент підраховується середній час очікування відправки для документів, які надійшли протягом останнього циклу прийому m :

$$S_{im} = \sum_{j \in m} d_{ij} \times (t-j) / \sum_{j \in m} d_{ij},$$

де d_{ij} — кількість документів, які надійшли до i -ї РП у хвилину j ;

$$S_{it} = \frac{1}{m} \sum_{k=1}^m S_{ik}.$$

Якщо значення S_{im} чи S_{it} виявляється більшим за S_i , моделювання дня розпочинається спочатку, з новим значенням $T_i = T_i - 1$ (тобто для даного АРМ-2 цикл прийому скорочується на одну хвилину).

Під час передачі всі документи розсилаються адресатам: $F_{jt} = F_{jt} + K_{ijt} \times F_{it}$, після чого знову настає цикл прийому; і так далі до кінця робочого дня.

На графіку 2(А) наведено результати, отримані для поточного стану роботи мережі АРМ-2, коли всі $D_i = 10000$, $T_i = 15$. Якщо ж для найбільш завантажених АРМ-2 (за кількістю АРМ-3 чи платежів, що обробляються) — 11НР, 31НР, 41НР, 51НР, ПНР та ЛІНР — встановити $T_i = 13$, то результати виявляються такими, як наведено на графіку 2(Б).

Як ми й передбачали, середній час очікування для заданих АРМ-2 суттєво зменшився, але саме завдяки моделі можна визначити, наскільки він зменшився.

Головна мета цього підходу — знайти такі інтервали прийому для кожної РП, щоб середній час очікування відправки (за один цикл чи за весь день) не перевищував заданого. Та водночас модель дає змогу простежити в динаміці потоки платіжних документів для всіх РП за цілий день залежно від настройок їх роботи. Крім того, проаналізувавши показники середнього часу очікування відправки документів, можна зробити висновки про те, в яких РП документи затримуються найбільше. Усе це дасть змогу, враховуючи трафік міжобласних платежів, визначити стандартний час проходження платіжних документів через СЕП і відповідно жорсткіше регламентувати нормативи проходження платіжних документів в Україні у цілому.

¹ Економічний зміст та методику визначення коефіцієнтів переходу докладно висвітлено у статті "Моделювання платіжних потоків у системі електронних платежів України" (Вісник Національного банку України. — 1999. — № 8).

Банківські коледжі /

Банкірам XXI століття — високий рівень професійної підготовки

Престижна банківська професія приваблює сучасну молодь. Тому все більше освітніх закладів, конкуруючи між собою, беруться готувати спеціалістів цього профілю. Вистояти в такому змаганні можна, лише забезпечивши високий рівень професійної підготовки випускників. Педагогічному колективу Харківського банківського коледжу — вищого закладу освіти II рівня акредитації — це вдається.

Торік Харківському банківському коледжу виповнилося 55. Із часу заснування закладом підготовлено понад 33 тисячі фахівців, із них 32 тисячі — фахівці банківської справи. Серед випускників коледжу — відомі в Україні банкіри, керівники, організатори банківської справи: директор департаменту пруденційного нагляду НБУ В.О.Зінченко, начальник Харківського регіонального управління НБУ М.Ф.Перешибкін, начальник Дніпропетровського регіонального управління НБУ М.Ф.Костров, заступники начальників Кіровоградського, Дніпропетровського, Харківського, Київського регіональних управлінь НБУ, головні бухгалтери, керівники відділів та багато інших професіоналів, які трудяться на різних посадах у системі Національного банку України, комерційних банках і їхніх філіях.

Коледж підтримує постійні зв'язки з установами, де працюють його вихованці, аналізує відгуки, пропозиції та зауваження щодо їх професійної підготовки. Здебільшого надходять схвальні оцінки: молоде поповнення приходить до банків із належною теоретичною та практичною підготовкою.

Треба сказати, що тримати на сучасному рівні професійне навчання банкірів не так уже й легко. З кожним роком вимоги до фахівців підвищуються, банки розширюють сферу послуг, розвивається міжнародне співробітництво, дедалі поліпшується і, як правило, ускладнюється матеріально-технічна база, удосконалюється інформаційно-програмне забезпечення. Усе це ми намагаємося врахувати, розробляючи заходи, спрямовані на підвищення ефективності навчально-

виховного процесу. Наприклад, цього навчального року відбудеться перший випуск 80 бакалаврів з економіки та підприємництва за спеціальністю “банківська справа”. Хоча ми з однаковою відповідальністю готуємо всіх випускників, не можемо не відзначити, що саме ці вихованці коледжу отримали фундаментальну гуманітарну та ґрунтовну теоретичну підготовку в галузі економіки, банківської справи. Вони зорієнтовані на активну творчу професійну і соціальну діяльність, навчені самостійно добувати нові знання, кон-

Харківський банківський коледж.

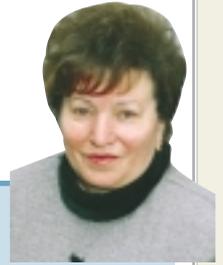
тролювати, коригувати й аналізувати зроблене, вміють знаходити неторовані шляхи виконання професійних завдань.

Дбаючи про підвищення престижу навчального закладу, прагнучи дати максимум знань та навичок майбутнім банкірам XXI століття, педагогічний колектив передусім веде продуману кадрову політику. Керівництво коледжу піклується, щоб педагоги удосконалювали свою майстерність та працювали над підвищенням свого наукового рівня;

Люїса
Ходирева

Директор Харківського банківського коледжу
Національного банку України.
Відмінник освіти України

добирає обдаровану молодь, контролює якість виконання співробітниками професійних обов'язків. Нині в коледжі сформовано сильний колектив. Усі педагоги мають вищу освіту за профілем навчального закладу, майже сімдесят відсотків із них — вищої та першої кваліфікаційної категорії, близько двадцяти відсотків — з ученим ступенем, більше половини штату має стаж педагогічної роботи понад 10 років. Вісім викладачів та спеціалістів коледжу нині працює над кандидатськими дисертаціями. “Золотим фондом” вважають у коледжі викладачів — банкірів за фахом і покликанням, які мають значний досвід практичної роботи в установах банків.

Лише колеги розуміють, як нелегко нині навчальному закладу триматися на вістрі часу — раз у раз доводиться кардинально оновлювати зміст банківської освіти. Насамперед поповнюють свій професійний багаж викладачі. Вони систематично проходять стажування у Національному та комерційних банках, на підприємствах, у вузах III—IV рівнів акредитації, підвищують кваліфікацію на семінарах НБУ, де отримують свіжу інформацію щодо діяльності банківської системи України та провідних країн світу, знайомляться із вітчизняним та за-

рубіжним передовим досвідом підготовки банківських кадрів.

При коледжі створено регіональний центр, на базі якого відбуваються семінари з актуальних питань банківської діяльності за участю фахівців НБУ, Банківської академії Франкфурта-на-Майні, британського фонду “Ноу-хау”.

Педагоги коледжу постійно поповнюють свої знання з педагогіки та психології, навчаються в аспірантурі, готують дисертації, виступають у періо-

диці зі статтями, готують і видають підручники, навчальні посібники (модулі).

До наукової роботи залучаємо не лише педагогів, а й студентів. Минулого навчального року викладачі підготували одинадцять науково-дослідних, а студенти — дев'ять науково-пошукових робіт. Силами коледжу створено дванадцять підручників, посібників, чотири з яких отримали дозвіл Міністерства освіти України на використання в навчальному процесі і публікуються. Це — “Банківське право” Є.В.Карманова, “Англійська мова. Розмовні теми” Л.Л.Шелегової, “Збірник задач і ділових ігор із дисципліни “Економіка підприємства” Н.В.Шапілової, “Економічний аналіз діяльності комерційних банків” К.О.Волохатої та Л.В.Чуніховської. Підготовлено до друку “Збірник задач з дисципліни “Бухгалтерський облік” Н.М.Самородової, “Збірник вправ з курсу “Облік у банках” Л.В.Сердюк, В.М.Каднічанської, З.М.Карасьової, О.М.Сидоренко. Завершується робота над навчальними посібниками “Макроекономіка” Н.І.Климової, “Історія України” В.В.Світличної, “Збірник задач з курсу “Статистика” Н.М.Белевцової, “Основи екології” О.М.Богатищева.

У дослідженнях та пошуковій роботі взяло участь 29 викладачів та 6 студентів — написано 21 статтю. Серед низки конкурсних робіт слід відзначити цікаву науково-дослідну розробку викладачів З.О.Ускової, В.М.Каднічанської, З.М.Карасьової. Цілоком професійно розкрили тему науково-пошукової роботи студенти Є.Рибець, А.Зозуля (науковий керівник Л.М.Шалімова).

Як і всі інші навчальні заклади НБУ, ми теж поставили собі за мету надати навчанням випереджаючого характеру, тому постійно вдосконалюємо навчальні плани і програми, враховуємо досягнення світової та вітчизняної науки і практики організації банківської справи, потреби економічного розвитку країни. До виховного процесу залучаємо провідних фахівців центрального апарату й регіональних управлінь НБУ, комерційних банків, базових вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації.

Неординарною подією для освітніх закладів став підтриманий Міністерством освіти України експеримент, спрямований на запровадження в коледжах НБУ дистанційного навчання. Його вдалося втілити завдяки співпраці з британською фірмою “Дизайн для навчання” та фінансовій підтримці британського фонду “Ноу-хау”. Спільними зусиллями коледжів і навчально-методичного кабінету НБУ видано цілу серію навчальних посібників (модулів), збір-

ників вправ, що значно підвищило рівень професійної підготовки випускників заочної форми навчання.

Час показує, чи правильні орієнтири було вибрано. На наш погляд, потребують подальшого удосконалення навчальні плани з підготовки бакалаврів із економіки та підприємництва. Добре було б використати досвід Вищої банківської школи Бундесбанку в Хахенбурзі, де ми не раз бували. Віддаючи належне гуманітарному спрямуванню навчання, все ж не слід забувати, що наші випускники працюватимуть у банках і насамперед повинні опанувати ті дисципліни, які формують їх як фахівців.

У коледжі запроваджено основи німецької дуальної моделі підготовки фахівців на базі навчально-тренувального банку. Такий банк створено і в нас — там студенти проходять навчальну пра-

Студенти коледжу опановують усі банківські операції у навчально-тренувальному банку

ктику, проводяться практичні, лабораторні заняття не тільки зі спеціальних банківських, а й професійно орієнтованих та фундаментальних дисциплін із використанням пристосованого до навчального процесу реального програмного забезпечення, яке постійно оновлюється. Розроблено таку методику проведення навчальної практики у навчально-тренувальному банку, яка дає змогу студентам спробувати себе практично в усіх банківських операціях, використовуючи реальні програми та існуючу базу інструктивних матеріалів.

Надбанням коледжу є набуті за тривалий час підготовки банкірів ділові контакти з регіональними управліннями НБУ та комерційними банками, завдяки чому ми змогли на належному рівні організувати технологічну і частину навчальної практики студентів, стажування викладачів коледжу, залучити до педагогічної діяльності, участі у державних кваліфікаційних комісіях, виховній і профорієнтаційній роботі провідних фахівців банків.

У коледжі — високий рівень інформаційно-програмного забезпечення: використовуємо електронну пошту НБУ, Інтернет, створили власну видавничу базу, свій телецентр. Навчальний процес комп'ютеризовано, маємо змогу моделювати реальну банківську діяльність. А згодом, придбавши ще деякі мультимедійні засоби, плануємо знімати навчальні відеофільми та призвичаювати у такий спосіб банківського фахівця до роботи з потенційними клієнтами. Пла-

нуємо також створити локальну комп'ютерну мережу.

Тож можна підсумувати: кваліфіковані педагоги, новітні педагогічні технології, нові підходи до організації навчального процесу, ступеневість підготовки фахівців, високий рівень інформаційного забезпечення, сучасна навчально-матеріальна база забезпечують коледжу стійкий високий рейтинг у системі підготовки банківських кадрів України.

Аби й далі тримати високий освітній рівень, вважаємо за доцільне запровадити конкурсний відбір майбутніх студентів. На жаль, наш коледж — не в рівних умовах із іншими державними навчальними закладами: частка державного замовлення (фінансування НБУ) становить усього лиш 5 відсотків ліцензованого обсягу прийому, тоді як в інших державних органах освіти — 65—80 відсотків.

Давно відомо, що справу підготовки фахівців можна вважати завершеною, ефективною лише тоді, коли випускників запрошено на роботу замовниками. Коледж докладає неабияких зусиль для працевлаштування молоді, зокрема, організований при коледжі відповідний центр щороку проводить “Дні кар’єри”. Заздалегідь готуємо характеристики на потенційних працівників банків, організуємо зустрічі з представниками кадрових служб, налагодили зв’язок із центрами зайнятості населення. Щоправда, добилися поки що небагато. Надто складно влаштуватися на роботу в регіоні. Тому радимо юнакам та дівчатам продовжити навчання у вузах і, використовуючи можливості ступеневої підготовки кадрів у рамках навчально-виробничих комплексів, організованих спільно з Українською академією банківської справи, Харківським державним економічним університетом, здобути повну вищу освіту. Так, 48 випускників коледжу торік вступили до вищих закладів освіти III—IV рівнів акредитації.

Сподіваємося, з плином часу нашим випускникам буде легше влаштуватися на роботу в установах Національного банку, особливо бакалаврам з економіки та підприємництва, серед яких чимало талановитих юнаків і дівчат, стипендіатів НБУ, німецької програми “Трансформ”, а також переможців конкурсів науково-дослідних робіт.

Ми вивчаємо професіоналів і прагнемо, щоб, запросивши нашого вчорашнього студента на роботу, банки належно оцінили працю педагогічного колективу Харківського банківського коледжу.

□

Світовий гоcвіг /

Основні принципи для системно важливих платіжних систем

Олена
Махаєва

Завідувача сектором методології та вдосконалення міжбанківських розрахунків у іноземній валюті департаменту платіжних систем Національного банку України

Надійні та продуктивні платіжні системи як засіб переміщення коштів між банками мають вирішальне значення для ефективного функціонування фінансового сектора економіки. Найважливіші з них (або системно важливі платіжні системи) — головний канал, яким через внутрішні та міжнародні фінансові системи та ринки можуть передатися фінансові потрясіння. Над проблемою зміцнення платіжних систем працюють сьогодні і українські фахівці, і їх колеги в усьому світі.

Платіжні системи можуть наражати ся на низку ризиків:

■ **кредитний** — ризик того, що учасник платіжної системи не зможе сповна виконати свої фінансові зобов'язання на поточний момент або в майбутньому;

■ **ризик ліквідності** — небезпека того, що в учасника платіжної системи не вистачить коштів виконати свої фінансові зобов'язання, як і коли це очікується, хоча він зможе їх виконати у певний момент у майбутньому;

■ **правовий** — ризик того, що недостатня або мінлива правова база спричинить чи загострить кредитний ризик або ризик ліквідності;

■ **операційний** — пов'язаний з операційними факторами: технічні збої та операційні помилки можуть спровокувати чи загострити кредитний ризик або ризик ліквідності;

■ **системний** — виникає через неспроможність одного з учасників платіжної системи виконати свої зобов'язання або внаслідок руйнування у самій системі решта її учасників чи кредитних установ інших сегментів фінансової системи також не зможуть виконати свої зобов'язання. Відтак можливе поширення проблем із ліквідністю та загроза стабільності системи чи фінансових ринків.

Отже, запорукою збереження фінансової стабільності є надійні платіжні системи. Протягом останніх років досягнуто широкого міжнародного консенсусу з питань їх розвитку, впроваджено міжнародні стандарти створення та функціонування платіжних систем. На збереження економічної стабільності шляхом зміцнення фінансової інфраструктури спрямовано низку міжнародних ініціатив. Вагомий внесок у цю справу зробив Комітет із платіжних та розрахункових систем

(CPSS¹) центральних банків країн “Групи десяти”. У травні 1998 року він поставив перед робочою групою спеціалістів завдання визначити основоположні принципи структури та функціонування платіжних систем. До неї ввійшли представники не тільки центральних банків “Групи десяти” і Європейського центрального банку, а й одинадцяти національних банків країн світу, які досягли різних стадій економічного розвитку, а також Міжнародного валютного фонду і Всесвітнього банку. До роботи залучали консультативні групи центральних банків Африки, Америки, Азії, країн Тихоокеанського басейну та Європи.

У грудні 1999 року опубліковано звіт про завершення першого етапу цієї роботи — “Основні принципи для системно важливих платіжних систем”².

Цей документ значною мірою ґрунтується на попередніх роботах CPSS, передусім на так званому “Звіті Ламфалуссі”³, опублікованому 1990 року. У “Звіті Ламфалуссі” проаналізовано транскордонні та мультивалютні системи взаєморозрахунків, визначено загальні цілі, встановлено мінімальні вимоги до розробки та функціонування таких систем, а також сформульовано принципи спільного нагляду за ними з боку центральних банків. Стандарти Ламфалуссі отримали широке визнання — їх застосовували не лише у тій специфічній сфері, для якої вони призначалися, а й у платіжних, клірингових та розрахункових системах багатьох інших типів.

Проте за останні десять років у сфері платіжних систем досягнуто значного

прогресу, особливо у розвитку та поширенні систем валових розрахунків у режимі реального часу — RTGS⁴, спроможних ефективно керувати фінансовими ризиками. Основні принципи для системно важливих платіжних систем розширюють стандарти Ламфалуссі, доповнюють їх новими важливими положеннями і можуть ще ширше застосовуватись у системно важливих платіжних системах усіх типів.

Системно важливі платіжні системи — це системи, які можуть ініціювати або передавати системні руйнування у фінансовій сфері внаслідок величини чи типу окремих платежів або сумарного обсягу платежів, які вони обробляють.

Щоб “Основні принципи” були довговічними та прийнятними для усіх країн світу, їх свідомо сформульовано в узагальненому вигляді. Вони не є схемою побудови конкретної платіжної системи, проте пропонують базові характеристики, яким мають задовольняти всі системно важливі платіжні системи.

“Основні принципи” безпосередньо стосуються систем, що забезпечують переказ грошових коштів, але можуть бути застосовані і в тих системно важливих платіжних системах, у яких переказуються й інші фінансові активи, наприклад, цінні папери.

Хоча принципи сформульовано для платіжної системи окремої країни, вони прийнятні для платіжних механізмів транскордонних та мультивалютних систем.

Розглянемо ці принципи.

I. Система повинна спиратися на добре обґрунтовану правову базу в усіх відповідних юрисдикціях.

Правила та процедури мають бути такими, щоб їх можна було виконати, а наслідки передбачити. Без належної

¹ Committee on Payment and Settlement Systems.

² “Core principles for systemically important payment systems”, BIS, December 1999.

³ “Report of the Committee on Interbank Netting Schemes of the Central Banks of the Group of Ten countries”, BIS, November 1990.

⁴ RTGS — Real-Time Gross Settlement.

правової бази та чіткого тлумачення правових питань система наражатиме на небезпеку своїх учасників.

Зазначене правове оточення містить загальні правові інфраструктури в усіх відповідних юрисдикціях: закони стосовно банківської справи, договорів, платежів, цінних паперів, дебіторсько-кредиторських взаємовідносин та банкрутства, а також специфічні законодавчі акти, прецедентне право, угоди тощо.

II. Системні правила та процедури повинні давати чітке уявлення про вплив системи на кожний із фінансових ризиків, які загрожують її учасникам.

Учасники, системний оператор та інші залучені сторони, а в деяких випадках і клієнти, повинні усвідомлювати існування фінансових ризиків платіжної системи та знати, де вони виникають. Важливим фактором при визначенні джерела ризиків є правила та процедури самої системи. Вони мають чітко обумовлювати права та обов'язки всіх залучених сторін, які необхідно своєчасно забезпечити відповідними матеріалами. Особливо важливо роз'яснити взаємовплив правил платіжної системи та інших складових правового оточення. Крім того, ключові правила платіжної системи, які стосуються фінансових ризиків, мають бути оприлюднені.

III. Система повинна мати чітко визначені процедури управління кредитним ризиком та ризиком ліквідності, які б встановлювали відповідні обов'язки системного оператора та учасників і забезпечували адекватні стимули для управління цими ризиками та їх обмеження.

Правила та процедури платіжної системи не тільки допомагають визначити джерела фінансових ризиків, вони також повинні передбачати відповідальність за управління ризиками та за їх обмеження. Представникам приватного сектора особливо бракує стимулів для таких дій. Отже, правила та процедури системи повинні гарантувати, що всі сторони матимуть як стимули, так і можливості для управління та обмеження кожного з породжених ними ризиків. Обмеження кредитного ризику є надзвичайно важливим для систем, які застосовують механізми взаємозаліку.

Існують аналітичні й операційні методи управління ризиками та їх обмеження. До аналітичних належать поточний моніторинг та аналіз кредитного ризику й ризику ліквідності, привнесених учасниками системи. До операційних — встановлення учасникам

лімітів овердрафту або введення вимог завчасного покриття чи внесення заставного забезпечення, а також управління чергою трансакцій тощо.

IV. Система повинна забезпечувати остаточний розрахунок на день валютування, найкраще — протягом дня або, як мінімум, наприкінці дня.

Цей принцип стосується щоденного розрахунку за звичайних обставин. У проміжок часу між прийняттям системою платежів та остаточним розрахунком учасники наражаються на кредитний ризик та ризик ліквідності. Ризики збільшуються, якщо зазначений період розтягується до початку наступного робочого дня. Кардинально поліпшує ситуацію негайний остаточний розрахунок. Мінімальним стандартом є виконання остаточного розрахунку наприкінці дня валютування.

Слід сказати, що цей принцип спо-

Системно важливі платіжні системи можуть ініціювати або передавати системні руйнування у фінансовій сфері внаслідок величини чи типу окремих платежів або сумарного обсягу платежів, які вони обробляють

нукає до прискорення розрахунку у визначений день валютування й не суперечить прийманню системою платежу заздалегідь, до настання цього дня.

V. Система, де має місце мультивалютний взаємозалік, повинна, як мінімум, забезпечувати своєчасне завершення щоденних розрахунків у тому разі, коли учасник із найбільшими зобов'язаннями не зможе виконати розрахунок.

Системи багатостороннього взаємозаліку з відкладеним розрахунком наражаються на ризик неспроможності одного з учасників виконати свої розрахункові зобов'язання. Це збільшує вірогідність того, що й інші учасники несподівано відчують тиск браку ліквідності. Тому четвертий зі "стандартів Ламфалуссі" визначає, що система взаємозаліку повинна, як мінімум, витримувати неплатоспроможність учасника з найбільшою чистою дебіторською позицією. Проте системи, що відповідають тільки цьому мінімальному стандарту, все ж наражаються на фінансовий ризик неплатоспроможності кількох установ протягом одного робочого дня. Міжнародна практика функціонування таких систем свідчить, що слід бути готовим витримати крах кількох учасників із великими чистими дебетовими позиціями.

Доповненням до цього є альтернативні схеми, такі як системи розрахунків у режимі реального часу — RTGS або гібридні системи, які все більше поширюються у світі, зменшуючи чи й узагалі унеможливаючи виникнення фінансових ризиків.

Цей основний принцип практично повторює формулювання четвертого стандарту Ламфалуссі, залишаючись універсальним мінімальним стандартом, який необхідно прагнути перевищити. Він стосується тільки систем багатостороннього заліку і не є суттєвим для систем валових розрахунків у режимі реального часу.

VI. Найкраще, коли для розрахунків використовуються активи, які є вимогами до центрального банку. Якщо використовуються інші активи, вони повинні становити незначний кредитний ризик або взагалі ніякого.

У більшості платіжних систем зобов'язання учасників врегульовуються шляхом переказу активів між ними. Найпоширеніший та найкращий вид цих активів — залишок на рахунку центрального банку, що становить вимогу до центрального банку. Проте існують форми розрахункових активів, які є вимогами до інших кредитних установ. Оскільки всі учасники платіжної системи мають приймати активи, її безпека залежить почасти й від того, чи надійшли вони від установи з кредитним ризиком. Якщо існує хоча б незначна загроза неплатоспроможності емітента активів, система наражається на кризу довіри, що в свою чергу породжує системний ризик. Рахунки в центральному банку є, як правило, найбільш придатними активами для розрахунків саме завдяки відсутності кредитного ризику. Якщо розрахунок закінчується з використанням інших активів, наприклад, активів комерційного банку, вони повинні становити малий кредитний ризик.

Деякі платіжні системи мінімально використовують трансферабельні активи. Їх учасники розраховуються, скажімо, шляхом урегулювання однієї вимоги іншою.

VII. Система повинна гарантувати високий рівень безпеки й операційної надійності та мати механізми обробки нестандартних ситуацій для своєчасного завершення щоденної обробки платежів.

Учасники ринку довіряють платіжній системі врегулювання своїх фінансових операцій. Щоб гарантувати точність та цілісність цих операцій, вона

повинна відповідати визнаним стандартам безпеки, адекватним вартості задіяних операцій. Ці стандарти з розвитком технології підвищуються. Щоб гарантувати надійне завершення щоденної обробки, слід підтримувати високий рівень операційної стійкості системи. Цього досягають не тільки завдяки надійній техніці та відповідним системам резервування технічних засобів, програмного й мережевого забезпечення. Велику роль відіграє й кваліфікований, компетентний персонал, який може ефективно експлуатувати систему та бездоганно виконує всі необхідні заходи. Маючи до всього ще й оптимальну технологію, можна правильно та швидко виконувати платежі, суворо дотримуючись процедур управління ризиками.

VIII. Система повинна забезпечувати зручний для користувачів та ефективний для економіки спосіб виконання платежів.

Оператори, користувачі платіжної системи (тобто учасники, такі як банки та їх клієнти), а також ті, хто за нею наглядає, — всі зацікавлені в ефективності системи. Водночас вони прагнуть уникнути марнування ресурсів. Це типова суперечність між бажанням знизити вартість ресурсів та прагненням досягти інших цілей, наприклад, максимальної безпеки. Вартість наданого платіжного сервісу залежить від якості й особливостей послуг, потрібних користувачам, та необхідності підтримувати основні принципи обмеження ризику в системі. Завдання розробників та операторів платіжної системи — вирішити, яким чином забезпечити задану якість послуг з урахуванням функціональності, безпеки, ефективності при мінімальній вартості ресурсів.

Наявність ліквідності у системі — чи не найважливіша умова її безперервного функціонування. Одержувачі надають перевагу щоденним розрахункам, жадаючи отримати кошти, які можна використати негайно. Проте відправники прагнуть уникнути витрат, пов'язаних зі збільшенням обсягу ліквідності, необхідної на початку робочого дня. Якщо система має неадекватний механізм обслуговування внутрішньоденної ліквідності, вона наражається на ризик повільного обороту або навіть зупинки, коли кожен з учасників очікує, що інший заплатить першим. Для ефективності системи необхідно стимулювати її учасників до негайної оплати. Особливо важливою є підтримка внутрішньоденної ліквідності для систем розрахунків у режимі реального часу. При цьому слід

зважати на стан міжбанківського грошового ринку та можливість використовувати заставні забезпечення. Центральний банк має вирішити, чи варто йому забезпечувати внутрішньоденну ліквідність для підтримки безперервного щоденного функціонування системи і як це зробити.

Технологічні та функціональні процедури, що забезпечують платіжний сервіс, повинні відповідати всім видам послуг, потрібних користувачам, віддзеркалюючи рівень економічного роз-

Комітет із платіжних та розрахункових систем центральних банків країн “Групи десяти” поставив за мету сформулювати основоположні принципи, які мають визначити структуру та функціонування платіжних систем світу

витку відповідного ринку. Отже, будова платіжної системи має відповідати географії країни, розподілу населення та її інфраструктурі (телекомунікаційній, транспортній та банківській).

Систему слід розробляти так, щоб її можна було адаптувати відповідно до розвитку внутрішнього та міжнародного платіжного сервісу. Її технічний, комерційний та управлінський устрій має бути достатньо гнучким, щоб задовольняти мінливі вимоги, пристосовуючись до нових технологій та функцій.

IX. Система повинна мати об'єктивні та привселюдні критерії членства, які забезпечують справедливий та відкритий доступ до неї.

Критерії доступу, підтримуючи суперництво серед учасників, сприяють ефективному та дешевому платіжному сервісу. Проте не слід забувати про необхідність захисту системи від учасників, які б наражали її на надмірний правовий, фінансовий та операційний ризики. Тому будь-які обмеження доступу насамперед мають бути засновані на відповідних критеріях ризику. Всі критерії доступу мають бути ясно сформульовані та доступні зацікавленим сторонам. Крім того, необхідно чітко визначити процедуру поступового виходу учасника із системи за його власною вимогою або за рішенням системного оператора.

X. Механізми управління системою повинні бути ефективними, підзвітними та прозорими.

Оскільки системно важлива платіжна система потенційно може впливати на широку фінансову та економічну спіль-

ноту, вона особливо потребує ефективного, підзвітного та прозорого управління, незалежно від того, належить вона центральному банку чи приватному сектору.

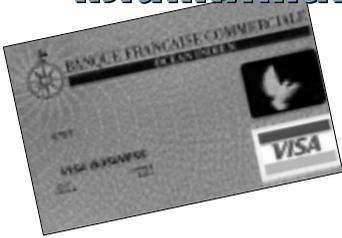
Керівництво системи має так стимулювати управління, щоб задовольняти інтереси її учасників та суспільства в цілому. У його компетенції — подбати про відповідні засоби та можливості для досягнення системних цілей. Механізми управління повинні забезпечити підзвітність системи її власнику та широкому фінансовому загалу. Крім того, механізми управління мають бути прозорими, щоб усім зацікавленим сторонам було гарантовано доступ до інформації щодо суттєвих для функціонування системи рішень. Поєднання ефективності, підзвітності та прозорості управління — це те підґрунтя, яке забезпечить цілковиту відповідність платіжної системи “Основним принципам”.

Природно, Національний банк України пильно стежить за результатами розвитку міжнародною спільнотою стандартів створення та функціонування платіжних систем. Усвідомлюючи їх ключове значення для економіки, НБУ завжди приділяв належну увагу питанням, пов'язаним із платіжними системами. Він був ініціатором та творцем системи електронних платежів (СЕП) України, яка безумовно належить до класу системно важливих і власником цієї системи та її оператором. Отже, НБУ відповідає за втілення “Основних принципів” при розбудові платіжної системи нашої країни. Це необхідно Україні ще й для того, щоб увійти до європейського економічного простору, реалізувавши стратегічний курс на інтеграцію в Європейський Союз.

СЕП уже тепер відповідає частині “Основних принципів”. Це — використання для розрахунків активів, які є вимогами до центрального банку; основні засади з мінімізації фінансових та системного ризиків; високий рівень безпеки та операційної надійності; зручний для користувачів та ефективний для економіки спосіб виконання платежів тощо. Постійна увага приділяється також удосконаленню правової бази. Нещодавно Національний банк затвердив Інструкцію “Про міжбанківські розрахунки в Україні”. Цим ґрунтовним документом, який визначає шляхи, умови та порядок проведення міжбанківських розрахунків за кореспондентськими рахунками банківських установ України, зроблено суттєвий внесок у розвиток правової бази платіжної системи нашої держави. □

Аспекти /

Впровадження розрахунків у євро міжнародними платіжними системами

Ігор
Дорошенко

Аспірант Київського державного
торгівельно-економічного університету

Розпочатий із 1 січня 1999 року перехід країн Європейського Союзу до спільної валюти автор публікації вважає однією з найважливіших подій ХХ століття. У статті йдеться про деякі аспекти використання євро в Україні, зокрема при розрахунках платіжними картками.

Готівковий євро (код відповідно до класифікатора ISO EUR/978) — монети та банкноти — буде запроваджено в обіг протягом шести місяців 2002 року. Отже, ще впродовж двох років спільна європейська валюта використовуватиметься лише в безготівкових розрахунках, у тому числі за картками та чеками, а з 1 червня 2002 року — в готівкових і безготівкових фінансових операціях.

Першими на спільну валюту перейшли 11 країн: Австрія, Бельгія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія та Іспанія (надалі — єврозона). Проте перехід на нову валюту актуальний для всіх країн (і для України також), де відкрито банківські рахунки у валютах країн єврозони.

Обмінні курси валют країн Європи щодо євро жорстко та безумовно зафіксовані Європейським центральним банком 31 грудня 1998 року на весь перехідний період (до 31 грудня 2001 року).

Впроваджуючи нову валюту в операціях з картками, провідні платіжні системи (надалі — ПС) Visa International та Europay International S.A./MasterCard International внесли відповідні зміни до своїх операційних правил та нормативних документів. Так, правила Europay International були прийняті ще в лютому 1998 року і вступили в силу з 1 січня 1999 року. Тобто відтоді всі безготівкові розрахунки за картками проводять і в євро, і в будь-якій іншій валюті. Цією ж платіжною системою розроблено цілий комплекс заохочувальних заходів, аби банки — учасники ПС у країнах єврозони прискорили переведення всіх безготівкових операцій на спільну валюту і впоралися із цим завданням до 31 лютого 2001 року.

Крім того, Europay International дозволяє до 1 липня 2002 року вести розрахунки паралельно у євро і в національній валюті. А здійснені, проте не подані до сплати операції користувачів карток у національних валютах після згаданої дати мають бути конвертовані в євро за фіксованим курсом.

Розглянемо деякі аспекти використання нової валюти при розрахунках платіжними картками.

ОТРИМАННЯ ГОТІВКИ В БАНКОМАТАХ ЗА МІЖНАРОДНИМИ КАРТКАМИ

Відповідно до вимог ПС Europay International будь-який банкомат, що має код авторизації і не застережений обмеженнями технічного характеру та вимогами безпеки, повинен видавати користувачеві картки всю замовлену готівку. Якщо ж зазначені застереги є, то ліміт разової видачі грошей банкоматом не може бути меншим 200 євро або еквівалентної суми в національній валюті.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКІВ ЗА КАРТКАМИ В ТОРГОВЕЛЬНІЙ МЕРЕЖІ КРАЇН ЄВРОЗОНИ

Вже сьогодні підприємства торгівлі та сфери обслуговування, які приймають картки до сплати, а також банкомати у країнах Європи обов'язково зазначають валюту операції на чеку ПОС-терміналу¹. Ця вимога насампе-

ред стосується операцій із картками edc/Maestro та розрахунків єврочеками². Чому це так важливо? Нині європейські заклади торгівлі мають право зазначати вартість товарів і в національній, і в спільній валюті. Отже, якщо на чеку ПОС-терміналу не вказано валюту, то до 1 січня 2002 року вважатиметься, що така операція здійснена в національній валюті, а після цього строку — в євро. Відтак усі торговельні заклади Європи сьогодні зобов'язані точно зазначати валюту операції. Інакше, наприклад, український користувач кредитної картки Eurocard/MasterCard³, витративши в Німеччині 20 німецьких марок, здивовано зауважить, що з його карткового рахунку списано майже удвічі більше — 20 євро.

Щоб уникнути помилок унаслідок неправильного позначення валюти операції ПС Europay International, при записі суми операції в національній валюті на чеку ПОС-терміналу або банкомата зазначається еквівалент у євро з приміткою “з інформативною метою”. А запис суми операції в євро на чеку ПОС-терміналу (євро в банкоматах не видається, оскільки в обігу ще немає готівки), може бути продубльований записом еквівалентної суми у національній валюті. Правилами ПС Europay International дозволено зазначати еквівалент у національній валюті/євро лише на чеках електронних ПОС-терміналів і (щоб уникнути помилок) заборонено це робити на паперових чеках та блан-

¹ ПОС-термінал — пристрій для здійснення платежів із карток у торговельній мережі. Основні функції — авторизація, запис та пересилання даних щодо операції з картками до обслуговуючого банку системами електронного зв'язку.

² edc/Maestro, єврочеки — дебетні картки ПС Europay International. Єврочекові картки виконують також функції гарантійної картки при розрахунках чеками в торговельній мережі, тобто гарантують сплату банком-емітентом чеків при пред'явленні такої картки зі зразком підпису користувача.

³ Eurocard/MasterCard — кредитні картки ПС Europay International.

ках єврочеків.

У країнах, де впроваджується євро, впровадження усього перехідного періоду назву валюти слід обов'язково зазначити на паперовому чеку (сліпі). В усіх інших країнах (і в Україні), якщо на паперовому чеку не записано назву валюти, це означає, що операцію проведено в національній валюті. Крім того, в паперовому чеку може значитися лише одна валюта. На ньому не вказується еквівалент операції, як це дозволено у ПОС-терміналах та банкоматах (у євро чи національній валюті), навіть коли обумовлено, що еквівалент в іншій валюті проставлено лише з інформативною метою.

У зв'язку з введенням євро виникає

Із поступовим витісненням готівковим євро долара США у зовнішньоторговельному обороті України виникнуть передумови для зміни існуючих схем емісії та обслуговування платіжних карток

необхідність встановлення лімітів авторизації⁴ для торговельних закладів єврозони. Сьогодні можуть застосовуватися ліміти і в спільній, і в національній валюті. Слід звернути увагу на два ймовірні варіанти:

1) може використовуватися лише один ліміт: у євро або в національній валюті — для будь-яких операцій незалежно від використаної валюти. Якщо ліміт у спільній валюті і ліміт у національній валюті (еквівалент у євро) не збігаються, використовується більший ліміт (за еквівалентом у спільній валюті);

2) можуть використовуватися одночасно два ліміти: у євро (для операцій у спільній валюті) і в національній валюті (для операцій у національній валюті).

ЄВРО ТА УКРАЇНСЬКІ КОРИСТУВАЧІ МІЖНАРОДНИХ КАРТОК

З апровадження євро не дає якихось відчутних переваг українським користувачам карток і, головне, не створює ніяких додаткових проблем. Власників карток у гривнях на-

⁴ Ліміт авторизації — встановлений банком ліміт, у межах якого торговельному закладу дозволяється не проводити авторизацію, а перевіряти платоспроможність карток за стоп-списком. Стоп-список — перелік викрадених та втрачених карток. Пред'явлену картку, номер якої є у стоп-списку, торговельний заклад зобов'язаний вилучити та передати до банку. За це банк-емітент виплачує торговцю винагороду встановленого розміру (від 50 до 100 доларів США).

самперед цікавить курс гривні щодо долара США.

На сьогодні схема розрахунків українських банків-емітентів така, що будь-яка операція, здійснена в євро або іншій європейській валюті, буде конвертована в долари США і списана ПС із банку-емітента. Розрахувавшись із ПС, банк-емітент спише зі свого клієнта суму операції вже в гривнях за власним курсом (грн./дол. США). Тому для клієнтів важливим є курс гривні щодо долара США і опосередковано — курс долара щодо євро. У зв'язку з тим, що зазначені курси (грн./дол., дол./євро) не є фіксованими, клієнти не в змозі скористатися перевагами, які дає фіксований курс у межах єврозони.

РОЗРАХУНКИ В ЄВРО ТА БАНКИ — ЧЛЕНИ ПС

Р озташовані в єврозоні банки — учасники ПС, які відкривають рахунки клієнтів у національній валюті, давно практикують розрахунки з ПС у тій же валюті. Із запровадженням євро і фіксацією курсу національних валют у них з'явилася можливість вести карткові рахунки у спільній валюті і розраховуватися з ПС за фіксованим курсом. Користувачам карток це вигідно, адже з них більше не стягується комісія за конвертування, якщо рахунок, скажімо, відкрито у французьких франках, а в банкоматі отримано німецькі марки.

Європейські банки внаслідок фіксації курсу євровалют втрачають змогу отримувати доходи та наражаються на втрати, зумовлені змінами курсів національних валют за внутрірегіональними європейськими операціями користувачів карток.

ЄВРО ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ — ЧЛЕНІВ МІЖНАРОДНИХ ПС⁵

І з запровадженням євро в українських банках — членах міжнародних ПС принципово не зміниться ні суть, ні технологія розрахунків. На поточний момент усі вітчизняні банки здійснюють їх із міжнародними ПС у доларах США. У зв'язку із цим для розрахунків за операціями користувачів карток у кліринговому банку ПС відкривається спеціальний кореспондентський рахунок. Необхідності розрахунків у євро сьогодні ще немає, оскільки немає клієнтських карток у спільній, ні в європейських валютах.

⁵ За станом на початок 1999 року 13 українських банків є членами ПС Europay International та 11 — VISA International.

Розрахунки з ПС у євро стануть актуальними для українських банків лише з появою перших карткових рахунків у спільній валюті. А перспектива таких розрахунків цікава з огляду на те, що в Європі користувачі карток здійснюють чимало операцій, які вже найближчим часом вестимуться виключно в євро.

Із 1 січня 1999 року українські банки — учасники міжнародних ПС отримали право, з одного боку, на відкриття рахунків клієнтів у євро, а з іншого — на конвертування рахунків у євровалютах у спільну валюту. Із 5 січня 1999 року комерційні банки можуть проводити за дорученням клієнтів операції конверсії клієнтських рахунків, відкритих у євровалютах в євро або іншу євровалюту за умови використання обмінного курсу, встановленого Європейським центральним банком 31 грудня 1999 року. Листом НБУ від 29.12.1998 року №13-311/1399 дозволено купівлю і продаж євро уповноваженими комерційними банками на УМВБ та КВМБ, якщо зобов'язання чи вимоги резидентів України згідно з підтверджувачими документами деноміновані в євровалютах або євро. Чи важливо це для українських банків сьогодні? Можна однозначно стверджувати: ні, адже:

- поки немає готівкової євровалюти, коло потенційних клієнтів обмежене юридичними особами і частково фізичними особами-нерезидентами;

- маючи змогу відкрити карткові рахунки в німецьких марках, жоден банк досі цього не зробив;

- введення рахунків у євро ускладнить існуючі схеми карткових розрахунків (євро — гривня, євро — долар, євро — долар — гривня) у багатонаціональних банках — учасниках ПС. А саме вони нині є законодавцями "карткової моди".

Власне, карткові рахунки в євро почнуть відкривати клієнтам не раніше, ніж:

- безготівковий євро замінить долар США у зовнішньоторговельному обороті й у клієнтів банків з'являться помітні залишки в євро на поточних рахунках;

- клієнти банків — фізичні особи — оперуватимуть готівковими євро.

Отже, із запровадженням євро з 1 січня 1999 року не зазнали змін звичні українським банкам — членам міжнародних платіжних систем і користувачам карток схеми розрахунків. Передумови для зміни існуючих схем емісії та обслуговування платіжних карток будуть створені після введення готівкового євро та поступового витіснення ним долара США в зовнішньоторговельному обороті України.

Вузівська економічна книга

Донедавна книжкові полиці з виданнями економічної тематики були майже на 70% заповнені літературою, що надходила в Україну переважно з Росії. Зазвичай це переклади праць знаних у світі економістів, фінансистів, учених інших споріднених галузей, а також російських авторів. Безперечно, більшість видань — це ґрунтовні наукові праці. Однак вони не адаптовані до потреб та умов вітчизняної економіки, яка досі перебуває у стадії реформування. У нашій країні подібна література не друкувалася через відсутність законодавчої та фінансової підтримки українського книговидання, необхідних видавничих ресурсів і можливостей. Київський національний економічний університет пішов шляхом видання навчальної літератури власними силами.

До книговидання Київський національний економічний університет спонукала насамперед потреба у високоякісних, професійно підготовлених наукових посібниках, підручниках, збірниках наукових праць тощо. Успіх починанню забезпечили могутній науковий та викладацький потенціал університету і високопрофесійна робота колективу видавництва, створеного у 1996 році. Зауважимо, що того року КНЕУ випустив у світ 3 навчальних посібники обсягом 55 друківаних аркушів, а 1999-го — вже 70 підручників і посібників загальним обсягом 1200 друківаних аркушів та ще, крім того, майже 500 друківаних аркушів навчально-методичної літератури.

Книги видавництва університету відповідають сучасному рівню освіти, охоплюють усе розмаїття економічних дисциплін та всі напрями реформування економіки.

Пріоритетним для видавництва є випуск книг вітчизняних і зарубіжних авторів з економіки та менеджменту, права, маркетингу, фінансів і кредиту, бух-

галтерського обліку та аудиту, статистики, інформатики, обчислювальної техніки, новітніх телекомунікаційних технологій. Серед видань переважають підручники, навчальні посібники, тексти лекцій, практикуми, навчальні програми, збірники виробничих ситуацій (кейси), прикметними рисами яких є логічна структурованість, прикладний характер. Видається також література наукової тематики: збірники наукових праць, журнали, монографії, тези доповідей, матеріали конференцій, семінарів, наукові та науково-пізнавальні видання для викладачів і студентів. Усі навчальні посібники й підручники отримали схвальну оцінку як Міністерства освіти України, так і читацького загалу — фахівців, викладачів, студентів. Розпочато роботу щодо підготовки базових підручників із кожної дисципліни.

Деякі посібники стали вельми популярними, витримавши друге і навіть третє видання. Йдеться, зокрема, про такі, як “Бухгалтерський облік” В.В.Сопка, “Основи політології”

А.Ю.Брегеда, “Фінанси підприємств” за редакцією А.М.Поддєрьогіна, “Фінанси” В.М.Опаріна, “Фінансовий менеджмент банку” Л.О.Примостки, “Ринок цінних паперів” О.Г.Мендрула, І.А.Павленко, “Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування” С.Ф.Покропивного, С.М.Соболя, Г.О.Швиданенко, “Економіка підприємства” — підручник і збірник задач за редакцією С.Ф.Покропивного, “Статистика” С.С.Герасименка, А.В.Головача, “Банківські операції” за редакцією А.М.Мороза та ін. Завершується підготовка до видання унікального збірника праць видатного українського вченого і громадсько-політичного діяча С.А.Подолінського (до 150-ї річниці від дня народження).

Видавництво КНЕУ щороку збільшує випуск фінансово-економічної літератури, враховуючи не лише власні практичні потреби, а й потреби споріднених вищих навчальних закладів. Книги, видані університетом, користуються великим попитом у студентів і викладачів понад 400 навчальних закладів України різних рівнів акредитації (університети, інститути, коледжі) — як приватних, так і комерційних. Вони допомагають підприємцям-початківцям орієнтуватися у світі бізнесу, керівникам різного рівня — коригувати цілі та накреслити нові плани.

Видавництво має намір упродовж найближчих 2—3 років випустити чимало навчально-методичної літератури і книг, які сприятимуть підвищенню загальної економічної культури підприємців, банкірів, державних службовців різних галузей промисловості, а також широких кіл читачів, які цікавляться питаннями сучасної економіки.

Видавництво КНЕУ планує:

■ налагодити партнерські відносини з науковими, державними установами та навчальними закладами України і за-

Світлана
Нестеренко

Директор видавництва
Київського національного
економічного університету.

Книжкові новинки видавництва
Київського національного
економічного університету.

рубіжжя для спільного видання літератури;

■ пропагувати університетські видання на презентаціях, вітчизняних та міжнародних виставках і ярмарках;

■ формувати з провідних учених України й зарубіжних країн авторські колективи для підготовки підручників та наукових робіт із актуальних проблем

сучасності;

■ зміцнювати зв'язки з громадськими організаціями та міжнародними фондами з питань видавничої діяльності. Співпраця з міжнародними фондами "Євразія", "Відродження" вже засвідчила корисність цього напрямку роботи. В рамках проекту Tempus Tacis передбачено низку перекладних видань

із німецької з питань права, що діє в межах європейської спільноти.

Кількість видань КНЕУ збільшується майже щотижня. Це свідчення нових наукових досягнень вітчизняних учених, передових методичних підходів до викладання, сучасного бачення економічної науки. □

3 бібліотечних фондів /

Пропонує найбільша книгозбірня України*

Тетяна Добко

завідуюча відділом довідково-бібліографічного обслуговування Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.
Кандидат історичних наук

Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського — найбільша універсальна бібліотека держави, національне книгосховище України. Фонди бібліотеки нараховують понад 13 мільйонів найрізноманітніших джерел інформації з усіх галузей знань. Розповідаємо про нові книжкові надходження до бібліотеки, які стосуються питань банківської та фінансової діяльності.

 Байє М.Р. Управленческая экономика и стратегия бизнеса: Учеб. пособие для вузов / Пер. с англ. под ред. А.М.Никитина. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. — 743 с.

У книзі аналізуються базові та прикладні питання економіки і стратегії бізнесу. Основи управління економікою, ринкові сили (попит і пропозиція), кількісний склад попиту, виробничий процес та витрати, теорія індивідуальної поведінки, оптимізація діяльності компанії, управління компанією, що діє на конкурентному, монопольному або монополістично конкурентному ринку, основні моделі олігополій, теорія ігор, цінові стратегії — ось неповний перелік тем і проблем, охоплених автором посібника. Читач має змогу системно і глибоко з'ясувати основні чинники, які визначають стан та розвиток сучасного бізнесу. Велика кількість практичних прикладів, логічність і доступність викладу допомагають не тільки зрозуміти сутність економічних процесів, а й кваліфіковано діяти, приймаючи ефективні управлінські рішення. Наприкінці кожного розділу подано словник основних термінів і концепцій, завдання для самостійних робіт та додаткову літературу за темами.

 Банківське право: Навч. посіб. / Упоряд.: М.П.Кучерявенко. — Х.: Торсінг, 1999. — 784 с.

Посібник містить перелік головних категорій та понять, які вивчаються в курсі банківського права. Висвітлено питання фінансово-правового та цивільно-правового регулювання, правового захисту банківської таємниці й відповідальності за порушення банківського законодавства. Особливу увагу приділено проблемам формування законодавчої та нормативної бази вітчизняного банківського права, правового регулювання операційної діяльності банків України, а також практиці міжнародних фінансово-кредитних організацій.

 Банківське право: українське та європейське: Навч. посіб. / П.Д.Біленчук, О.Г.Диннік, І.О.Лютий, О.В.Скорород. — К.: Атіка, 1999. — 398 с.

У посібнику подано порівняльну характеристику українського та європейського банківського права. Висвітлено теоретичні й методологічні засади банківських правовідносин, поняття банківської системи і форми взаємодії її елементів, розкрито джерела банківського права, правовий статус і функції Національного та комерційних банків, проаналізовано правові основи становлення та розвитку ефективної системи банківського нагляду в Україні. Розглянуто також питання гармонізації банківського законодавства країн Європи, зближення й адаптації банківського законодавства України і Європейського Союзу.

 Білик М.Д. Управління фінансами державних підприємств. — К.: Т-во "Знання", КОО, 1999. — 312 с.

Досліджено теоретичні засади управління фінансами державних підприємств в умовах переходу до ринкової економіки, особливості фінансів як об'єкта управління та методологічні принципи оцінки його результативності, фінансову реструктуризацію цих підприємств з метою попередження банкрутства. Обґрунтовано пріоритетні напрями підвищення ефективності управління фінансами: вдосконалення управління прибутком, оборотними активами та інвестиціями. Подано практичні рекомендації щодо планування, формування та розподілу прибутку державних підприємств, політики формування і фінансування їхніх оборотних активів, обґрунтування та оцінки інвестиційних проектів, використання сучасних форм фінансування розвитку державного сектора економіки.

 Головач А.В., Захожай В.Б., Базилевич К.С. Статистика банківської діяльності: Навч. посібник / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. — К., 1999. — 175 с.

Автори зосереджують увагу на питаннях статистичного забезпечення банківської діяльності, методологічних засадах статистики; розглядають статистичні показники, що викори-

* Про наявність літератури у фондах Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського можна дізнатися за телефоном (044) 264-85-03. Щодо пошуку інформації у базах даних, підготовки списків літератури слід звертатися за телефонами: (044) 264-25-96, 264-27-63.

стовуються в управлінні активами та пасивами банку, цінними паперами, в аналізі ліквідності, прибутковості, платоспроможності банку, а також кредитоспроможності його клієнтів; висвітлюють методику аналізу кредитної діяльності та банківських ризиків. У посібнику широко використовується понятійний та методико-методологічний апарат теорії статистики, математичної статистики та теорії ймовірності, галузевих статистик.

 Гроші, банки та кредит: у схемах і коментарях: Рекомендовано Міністерством освіти України як навч. посібник для студ. екон. спец. вузів / За ред. Б.Л.Луціва; М-во освіти України; Терноп. акад. нар. госп-ва; Нац. банк України; Львів. банк. коледж. — Львів, 1999. — 155 с.

Висвітлено суть, функції та роль грошей, закономірності їх обігу в ринкових умовах господарювання. Досліджено кількісну теорію грошей і сучасний монетаризм, грошовий оборот і грошові потоки, грошово-кредитну політику України у період перебудови економіки на ринкових засадах. З'ясовано сутність кредиту, структуру банківської системи, основи міжнародних кредитно-розрахункових та валютних відносин. Усі теми розкрито у вигляді схем і коментарів до них, що допомагає краще засвоїти матеріал.

 Гроші та кредит: Підручник / Б.С.Івасів, М.І.Савлук, В.А.Ющенко та ін. / Нац. банк України; Терноп. акад. нар. госп-ва; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 1999. — 402 с.

У підручнику висвітлено основи функціонування грошей та кредиту в умовах ринкової економіки. Значну увагу приділено аналізу практики грошового обігу та операцій установ кредитної системи. Розглянуто суть і структуру грошового ринку, поняття грошової системи та її елементи, становлення грошової системи України, умови і принципи організації безготівкового платіжного обороту, теоретичні концепції інфляції, подано класифікацію грошових реформ. Книга містить ґрунтовний аналіз кредиту як форми руху позичкового капіталу, основи банківського кредитування; описано теорії та форми кредиту, охарактеризовано окремі види кредитів. Розкрито поняття кредитної системи, з'ясовано роль комерційних банків як основної ланки кредитної системи та спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, досліджено питання стосовно валютних відносин, валютних систем, валютного ринку тощо. Підручник написаний з позицій сучасної монетарної теорії. Теоретичний матеріал доповнено аналізом офіційних статистичних публікацій, банківської звітності.

 Доиль П. Менеджмент: стратегия и тактика / Пер. с англ. Т.Карасевич, А.Вихровой, В.Кузина, Д.Раевской; Под ред. Ю.Н.Калтуревского. — СПб.: Питер, 1999. — 560 с.

Автор поставив за мету дати практичне керівництво, необхідне для прийняття рішень у галузі маркетингу і розробки його стратегій; окреслити основні завдання, які постають перед менеджерами, котрі працюють в умовах сучасних ринків, розкрити глобальну перспективу розвитку ринків; познайомити читачів із сучасним трактуванням маркетингу і його стратегій та запропонувати практичний, прагматичний підхід до нього. У книзі розповідається, як створити орієнтовану на маркетинг організацію та забезпечити їй успіх і стає зростання; розглядаються способи розробки та впровадження маркетингових стратегій шляхом ефективного політики в галузях створення товарів, послуг, ціноутворення, збуту, комунікацій; висвітлюються найновіші положення про ринки, стратегії маркетингу і пов'язані з ними питання. Це переклад другого, доповненого та поліпшеного видання книги. Зауважимо, що перше було відзначено

почесною нагородою “Кращий підручник із менеджменту в Європі”.

 Кинг А.М. Тотальное управление деньгами: Комплексная система прогнозирования и оптимизации денежных потоков / Пер. с англ. Н.А.Дорофеева. — СПб.: Полигон, 1999. — 448 с.

Книга базується на двох ключових положеннях: 1) грошові ресурси або доступ до них необхідні для всебічного розвитку компанії; 2) кожний працівник компанії може впливати на стан грошових ресурсів. Видання містить відповіді на запитання: що таке тотальне (комплексне) управління грошима; як рішення щодо бюджету й поточних операцій впливають на грошові потоки; як вибрати банк і працювати з ним; як подолати дефіцит грошей; як уникнути пасток при використанні лізингу; як приборкати інфляцію тощо. Автор описує сучасну апробовану систему прогнозування, контролю та оптимізації грошового потоку, яка охоплює всі сторони діяльності компанії і допомагає ефективно контролювати управлінські рішення, від котрих прямо чи опосередковано залежить забезпеченість грошовими засобами.

 Кириченко О., Гіленко І., Ятченко А. Банківський менеджмент: Навч. посібник для вузів. — К.: Основи, 1999. — 671 с.

У посібнику розглянуто організаційну структуру банків, традиційні й перспективні різновиди банківських послуг, методи мобілізації засобів для кредитної та інвестиційної діяльності, новітні джерела банківських доходів. Висвітлено, зокрема, такі питання, як управління активами й пасивами, регулювання банківської діяльності, засади внутрібанківської організації і банківського менеджменту, сучасні принципи стратегічного й бізнес-планування у банку, фінансовий менеджмент, маркетинг та управління персоналом, послуги й операції банків, впровадження інновацій. Досліджуються також проблеми організації та розвитку банківської системи України, її зв'язку зі світовим фінансовим ринком.

 Кіндрацька Л.М. Бухгалтерський облік у комерційних банках України: Навч. посібник / М-во освіти України; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 1999. — 432 с.

У книзі висвітлено теоретичні та практичні основи фінансового обліку в комерційних банках та подано докладну методику обліку господарських операцій: депозитних, кредитних, із цінними паперами, валютних, лізингових тощо. Враховано зміни, що відбулися в обліковій політиці комерційних банків із 1 січня 1999 року, зокрема, щодо господарських операцій та плану рахунків. Автор доводить, що адекватне відображення господарських операцій у системі бухгалтерського обліку та звітності, правильне визначення їх фінансових результатів, повна і достовірна інформація про шляхи формування прибутків і видатків є вирішальними чинниками успішного керівництва та управління банком, запорука його ефективної діяльності. Теоретичний матеріал проілюстровано численними практичними прикладами й таблицями.

 Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 768 с.: ил.

Широко використовуючи зарубіжний досвід, автор висвітлює логіку та принципи управління фінансами комерційної організації, характеризує основні категорії, концепції, інструменти, методи. Викладено концептуальні засади аналізу та принципи планування фінансового менеджменту. Докладно розглянуто моделі та критерії оцінки фінансових активів, інвестиційних проектів, способи управління оборотними засобами, базові засади теорій ефективного ринку капіталу, портфельних інвестицій структури капіталу. Видан-

ня розраховане на науковців і практиків, які спеціалізуються в галузі бухгалтерського обліку та управління фінансами.

 Коупленд Т., Коллер Т., Муррін Д. Стоимость компаний: оценка и управление / Пер. с англ. — М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 1999. — 576 с.

Ця книга — змістовний і зручний у користуванні практичний посібник з оцінки вартості компаній. Порівнюючи європейські, північноамериканські та японські фірми, автори доводять, що серед них найбільший успіх мають ті, які у довготривалій перспективі нарощують вартість для акціонерів, продуктивність, зайнятість. Один із розділів містить приклад із практичної діяльності генерального директора, котрому довелося реорганізувати свою компанію на засадах нового мислення, в основі якого — управління вартістю. Попри те, що приклади взято переважно з американської дійсності, фундаментальні принципи оцінки вартості та описані авторами методи можуть бути застосовані у будь-якій країні.

 Кудров В.М. Мировая экономика: Учебник. — М.: БЕК, 1999. — 464 с.

У підручнику висвітлюються актуальні питання світової економіки, зокрема, в аспекті зіставлення високорозвинутих західних і постсоціалістичних країн. Охарактеризовано економіку США, держав Західної Європи, Японії, тенденції економічного розвитку та економічного реформування в країнах Центральної і Східної Європи. Автор приділяє увагу також питанням науково-технічного прогресу, довгострокового прогнозування господарського розвитку країн Заходу, Росії та Японії. Розділи завершуються висновками, переліком термінів, рекомендованої літератури та завдань для самоперевірки.

 Сугоняко О.А. Банки: проростання кризь постсоціалізм: Виступи, інтерв'ю, статті / Упоряд. Т.І.Гоша. — К.: Сівера, Дніпро, 1999. — 389 с.

До книги ввійшли виступи, інтерв'ю, коментарі, статті автора, видрукувані у періодичних виданнях протягом 1991—1999 рр., у яких відображено процес зародження і становлення другого рівня банківської системи України. Різноманітні за жанром, змістом і формою публікації, доповнені статистичними даними, віддзеркалюють діяльність комерційних банків та Асоціації українських банків в складних ідеологічних, політичних, правових, економічних умовах розбудови незалежної України.

 Усов В. В. Деньги. Денежное обращение. Инфляция: Учеб. пособие для вузов. — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999. — 544 с.

Грошовий обіг висвітлено в його еволюційному розвитку — від традиційних до сучасних форм, притаманних новому, інформаційному суспільству. Теорію грошей розглянуто у зв'язку із соціально-економічними процесами, а кредитно-грошову систему та закони грошового обігу — в аспекті глобального явища ХХ ст. — інфляції. Її природу та соціально-економічні наслідки, які стосуються всіх сфер життя, висвітлено на прикладах міжнародної та російської економічної практики. Досліджено також роль і значення кредитно-грошової системи у зниженні рівня інфляції, стабілізації економіки в перехідний період.

 Финансовый менеджмент: Учебник для вузов / Н.Ф.Самсонов, Н.П.Баранникова, А.А.Володин и др.; Под ред. проф. Н.Ф.Самсонова. — М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. — 495 с.

У підручнику комплексно висвітлено основні теоретичні питання фінансової політики, фінансової системи та фінан-

сового менеджменту, роль управління фінансами у загальній системі управління економікою країни тощо. Систематизовано методичні розробки, пов'язані з управлінням централізованими фінансами країни та фінансами підприємств. Окремі розділи присвячено податковій системі, позабюджетним фондам та цінним паперам. Детально розглянуто питання щодо управління фінансами підприємств усіх видів власності та організаційно-правових форм, проаналізовано проблеми управління оборотними засобами, прибутком, інвестиційну діяльність, фінансове планування і фінансову стратегію підприємств.

 Финансы: Учебник для вузов / Под ред. проф. Л.А.Дробозиной. — М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. — 527 с.

Висвітлено сутність та функції фінансів за умов переходу до ринкових відносин, їх роль у процесі розширеного відтворення. Окремий розділ присвячено фінансам комерційних організацій та підприємств, від чого значною мірою залежить фінансовий стан країни загалом. Докладно розглянуто питання державного бюджету, територіальних фінансів, бюджетного федералізму, державного кредиту та його форм, державного боргу, позабюджетних спеціальних фондів, страхування, фінансового контролю. Підручник містить порівняльну характеристику фінансових категорій, застосовуваних у Російській Федерації та провідних західних країнах.

 Швайка М.А. Банківська система України: Шляхи реформування і підвищення ефективності. — К.: Парламент. вид-во, 2000. — 195 с.

Автор досліджує процес формування грошово-кредитної та банківської системи України. Пропонує створити кредитну систему, що базувалася б на русі грошових вимог і зобов'язань — векселів, чеків, — які, замінивши гроші, сприяли б інтенсифікації взаємозаліку, економії кредитних ресурсів тощо. Це дало б змогу спрямувати вивільнені грошові капітали в інвестиції, на фінансування виробничих і соціальних витрат. Видання розраховане на працівників банківських установ, аудиторських фірм, промислових підприємств, викладачів вищих і середніх економічних закладів, аспірантів, студентів.

 Ющенко В.А., Міщенко В.І. Валютне регулювання: Навч. посібник для студ. екон. ф-тів вищих навч. закл. / Нац. банк України. — К.: Знання, 1999. — 359 с.

У посібнику систематизовано висвітлено теоретичні й практичні основи валютного регулювання та валютного контролю. Подано відповідні законодавчі та нормативні документи, проаналізовано структуру валютного ринку України, охарактеризовано зарубіжні валютні системи. Розглянуто види валютних операцій, розкрито принципи та структуру платіжного балансу, форми міжнародних розрахункових операцій, особливості бухгалтерського обліку обмінних операцій в іноземній валюті та банківських металах.

 Ющенко В., Панченко В. Історія української гривні / Нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К.: Б-ка українця, 1999. — 112 с.

Автори висвітлюють історію українських грошей — від найдавніших часів до сьогодення; подають життєписи видатних державних і культурних діячів, чий портрети прикрашають банкноти Національного банку України: Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Грушевського; розповідають про грошовий обіг в Україні, розвиток її фінансової системи.